

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM İNGİLİZCE DERS KİTAPLARININ TEMEL
DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Veli BAŞARANOL

BOLU-2017

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİMİ ANABİLİM DALI

ORTAÖĞRETİM İNGİLİZCE DERS KİTAPLARININ TEMEL
DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan:

Veli BAŞARANOL

Danışman:

Doç. Dr. Faruk ÖZTÜRK

Bolu, Temmuz-2017

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN METİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, “ Ortaöğretim İngilizce Ders Kitapları’nda Yer Alan Değerlerin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

10/07/2017

Veli BAŞARANOL

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince benden yardımlarını ve desteğini esirgemeyen, her konuda yol gösteren, ne zaman yanına gitsem engin hoşgörüsü ve yardımseverliği ile bana yol gösteren değerli hocam, danışmanım Doç. Dr. Faruk ÖZTÜRK'e bana olan yardım ve desteği için teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimimde ve tez çalışmamın planlanmasında yardım ve desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Raşit ÖZEN'e teşekkür ederim.

Beni büyüten, hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen sevgili annem ve babama, sonsuz sabır ve özverisiyle her zaman yanımda olan eşim Nurhan BAŞARANOL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYULDUĞUNA İLİŞKİN BEYAN	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLOLAR DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
RESİMLER DİZİNİ	x
GRAFİKLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xiv
I.BÖLÜM	
1.Giriş.....	1
1.1.Problem durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	6
1.2.1. Alt Problemler	7
1.3. Araştırmanın Amacı	7
1.4. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Sınırlılıklar	10
1.5. Sayıtlılar	10
1.6. Tanımlar	10
II.BÖLÜM	
2. Kuramsal Çerçeve ve Konuyla İlgili Literatür	12
2.1.Kuramsal Çerçeve	12
2.1.1. Değer Kavramı	12
2.1.1.1 İlk Çağ Filozoflarına Göre ve Felsefi Açıdan Değer Kavramı	14
2.1.1.2. Sosyolojik Açıdan Değer Kavramı	17
2.1.1.3. Psikolojik Açıdan Değer Kavramı	19

2.1.2. Değerlerin Özellikleri	22
2.1.3. Değerlerin İşlevleri	25
2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması	27
2.1.4.1. Allport, Vernon ve Lindzey'in(1960) Değerler Sınıflaması.....	29
2.1.4.2. Rokeach değerler sınıflaması.....	30
2.1.4.3. Kahle'ın değerler sınıflaması.....	31
2.1.4.4. Schwartz değerler sınıflaması	32
2.1.5. Değerler Eğitimi	37
2.1.6. Değerler Eğitiminin Amacı	42
2.1.7. Değerler Eğitimi Yaklaşımları	44
2.1.7.1. Telkin Etme Yaklaşımı	44
2.1.7.2. Değer Açıklama Yaklaşımı.....	46
2.1.7.3. Değer Çözümlemesi(Analizi) Yaklaşımı.....	48
2.1.7.4. Ahlaki Muhakeme (Ahlaki İkilem Tartışması):.....	49
2.1.8. Ders Kitapları ve Değerler Eğitimi.....	50
2.1.9. İngilizce Dersi ve Değerler Eğitimi.....	56
2.1.10. Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programında Değerler	58
2.1.10.1. Programın yapısı-Genel amaçlar	58
2.1.10.2. Programın vizyonu.....	59
2.1.10.3. Programın yapısı	59
2.1.10.4. Genel Amaçlar	59
2.1.10.5. Programın Kapsamı	60
2.1.10.6. İngilizce Ortaöğretim Programı Hedeflerinde Değerler	61
2.2. İlgili Araştırmalar	63
2.2.1. Türkiye'de yapılan araştırmalar	63
2.2.1.Yurt dışında yapılan araştırmalar	72
III.BÖLÜM	
3. Yöntem.....	76
3.1. Araştırmanın Modeli	76

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	78
3.3. Verilerin Toplanması	79
3.4. Verilerin Analizi.....	81

IV.BÖLÜM

4.Bulgular.....	84
4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular	84
4.1.2. Sevgi Değerine İlişkin Bulgular	90
4.1.3. Saygı Değerine Ait Bulgular	97
4.1.4. Yardımseverlik değerine ait bulgular	101
4.1.5. Arkadaşlık değerine ait bulgular	106
4.1.6. Aile değerine ait bulgular	111
4.1.7. Çalışkanlık değerine ait bulgular.....	114
4.1.8. Temizlik değerine ait bulgular.....	117
4.1.9. Vatanseverlik değerine ait bulgular.....	119
4.1.10. Dürüstlük değerine ait bulgular	121
4.1.11. Estetik değerine ait bulgular	123
4.1.12. Eşitlik değerine ait bulgular.....	127
4.1.13. Hoşgörü değerine ait bulgular	128
4.1.14. Misafirperverlik değerine ait bulgular.....	131
4.1.15. Mutluluk değerine ait bulgular	132
4.1.16. Nezaket değerine ait bulgular	136
4.1.17. Özgürlük değerine ait bulgular	140
4.1.18. Paylaşmak değerine ait bulgular.....	142
4.1.19. Sağlıklı olmak değerine ait bulgular.....	145
4.1.20. Sorumluluk değerine ait bulgular	147
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular.....	149

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	153
4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt problemine Ait Bulgular	158
4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine Ait Bulgular	161
4.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular	163
V.BÖLÜM	
5. Sonuçlar ve Öneriler.....	166
5.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Sonuçlar	166
5.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Sonuçlar.....	167
5.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Sonuçlar.....	167
5.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Sonuçlar	168
5.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine Yönelik Sonuçlar	168
5.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine Yönelik Sonuçlar	169
5.7. Öneriler	169
5.7.1. Eğitim durumlarına ilişkin öneriler	169
5.7.2. Gelecekte yapılabilecek araştırmalara ilişkin öneriler	170
KAYNAKÇA.....	172
ÖZGEÇMİŞ.....	184

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Spranger (1928)'e Göre Değerlerin Sınıflaması	28
Tablo 2.2. Allport, Vernon ve Lindzey'in (1960) Değerler Sınıflaması	29
Tablo 2.3. Rokeach'ın (1973) Değer sınıflaması	31
Tablo 2.4. Kahle'in (1983) Değerler Sınıflaması	31
Tablo 2.5. Schwartz'ın (2012) Değerler Sınıflaması	33
Tablo 2.6. Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler	62
Tablo 3.1. İngilizce Ders Kitaplarına Ait Bilgiler	79
Tablo 3.2. Schwartz (2012) ve Rokeach (1973)'a ait ortak değerler tablosu	80
Tablo 3.3. Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler	81
Tablo 4.1. Yes You Can İngilizce Kitaplarındaki Değer İfade Eden Cümlelerin Her Bir Değere Göre Oranı	85
Tablo 4.2. Sevgi değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma düzeyi	96
Tablo 4.3. Saygı değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	100
Tablo 4.4. Yardımseverlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	104
Tablo 4.5. Arkadaşlık değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	109
Tablo 4.6. Aile değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	113
Tablo 4.7. Çalışkanlık değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	116
Tablo 4.8. Temizlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma düzeyi	118
Tablo 4.9. Vatanseverlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	120
Tablo 4.10. Dürüstlük değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	122
Tablo 4.11. Estetik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	126
Tablo 4.12. Eşitlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	128
Tablo 4.13. Hoşgörü değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	130
Tablo 4.14. Misafirperverlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları ..	132

Tablo 4.15. Mutluluk değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	135
Tablo 4.16. Nezaket değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	138
Tablo 4.17. Özgürlük değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	141
Tablo 4.18. Paylaşmak değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	144
Tablo 4.19. Sağlıklı olmak değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	146
Tablo 4.20. Sorumluluk değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları	148
Tablo 4.21. Ortaöğretim İngilizce Ders Kitapları'nda Yer Alan Değerler	149
Tablo 4.22. Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarının Temel Değerler Sınıflamasını Karşılama Düzeyi.....	159
Tablo 4.23. Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarının Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programındaki Değerleri Karşılama Düzeyi.....	161

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Schwartz'ın değer teorisi.....	35
---	----

RESİMLER DİZİNİ

Resim 4.1. Sevgi değeri için görsel	95
Resim 4.2. Sevgi değeri için görsel	95
Resim 4.3. Sevgi değeri için görsel	96
Resim 4.4. Saygı değeri için görsel	101
Resim 4.5. Yardımseverlik değerine ait görseller	105
Resim 4.6. Arkadaşlık değerine ait görsel	110
Resim 4.7. Aile değerine ait görsel	114
Resim 4.8. Vatanseverlik değerine ait görsel	121
Resim 4.9. Hoşgörü değerine ait görsel	135
Resim 4.10. Mutluluk değerine ait görsel	139
Resim 4.11. Nezaket değerine ait görsel	141
Resim 4.12. Özgürlük değerine ait görsel	144
Resim 4.13. Paylaşmak değerine ait görsel	144

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 4.1. 9.Sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı.....	153
Grafik 4.2. 10.Sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı.....	155
Grafik 4.3. 11.Sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı.....	155
Grafik 4.4. 12.Sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı.....	156

KISALTMALAR DİZİNİ

ESL: English as a Second Language (İkinci dil olarak İngilizce)

EFL: English as a Foreign Language (Yabancı dil olarak İngilizce)

TESOL: Teaching of English as a Second Language (İngilizce'nin ikinci dil olarak öğretilmesi)

O.ö.İ.ö.p: Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programı

YYC: Yes You Can

ÖZET

ORTAÖĞRETİM İNGİLİZCE DERS KİTAPLARININ TEMEL DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Başaranol, Veli
Yüksek Lisans Tezi
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Faruk ÖZTÜRK
Temmuz-2017, xiv+ 183 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında İngilizce ders kitabı olarak okutulan MEB Yayınları Yes You Can (YYC) İngilizce ders kitaplarında yer alan temel değerleri belirlemek ve bu değerlerin Schwartz (2012) ve Rokeach (1973) temel alınarak hazırlanan temel değerler listesinde yer alan değerleri ve ortaöğretim İngilizce öğretim programının öngördüğü değerleri karşılama düzeyini belirlemektir. Değerlerin incelenmesine yönelik yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi esas alınmıştır.

Araştırma sonucunda ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında 19 farklı değer türü tespit edilmiştir. Bulunan değerler frekans ve yüzdelik olarak hesaplanmıştır. Kitaplarda en fazla sevgi, nezaket, estetik ve yardımseverlik değerlerinin yer aldığı görülmektedir. Eşitlik, dürüstlük, hoşgörü ve özgürlük değerleri İngilizce ders kitaplarında bulunma sıklıkları açısından en az yer alan değer türleri olarak belirlenmiştir.

Başarılı olmak, sosyal kabul, yaratıcılık, barış, cesaret, itaatkarlık ve ulusal güvenlik değerlerinin ise temel değerler listesinde olmasına rağmen İngilizce ders kitaplarında yer almadığı görülmektedir. Temel değerler listesinde yer almayan ancak ders kitaplarında bulunan değerlerde vardır. Bunlar hoşgörü, misafirperverlik, paylaşmak ve sağlıklı olmak değerleridir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Temel değerler, İngilizce dersi, doküman inceleme.

ABSTRACT
INVESTIGATION OF SECONDARY LEVEL ENGLISH COURSEBOOKS IN
TERMS OF THE BASIC VALUES

Başaranol, Veli
M. A. Dissertation
Department of Educational Sciences
Curriculum and Instruction Major
Supervisor: Assoc. Dr. Faruk ÖZTÜRK
July -2017, xiv +183 Pages

The purpose of this study was to investigate the values in English Yes You Can (YYC) coursebooks which were prepared for secondary school students by the National Ministry of Education. It is aimed to find whether these values correspond to the value list that is prepared according to Schwartz (2012) and Rokeach's (1973) basic value list and the values that are present in secondary education English curriculum. In the study, document survey method, which is among qualitative research methods, was used. Content analysis was used for the analysis of the findings.

According to the findings, there are 19 different kinds of values in secondary level English coursebooks. The values found in the coursebooks were determined in terms of their frequency and percentages. Love, kindness, esthetics and helpfulness were determined as the most frequent values. Equality, honesty, tolerance and freedom are determined as the least frequent values in English coursebooks.

Achievement, social recognition, creativeness, peace, bravery, obedience and national security are not included in the coursebooks though they are present in universal values list. There are values which are present in coursebooks, but they are not present in the basic values list. These are tolerance, hospitality, sharing and being healthy.

Key words: Values, Basic values, English lessons, document survey.

I. BÖLÜM

1. Giriş

Bu bölümde; araştırmaya ilişkin problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1.Problem durumu

Günümüzde yabancı dil olarak İngilizce her geçen gün önemini arttırmaktadır. Küreselleşen dünyada bilim, ekonomi ve iletişimin ortak dili artık ağırlıklı olarak İngilizce ile sağlanmaktadır. Bu nedenle öğrenilmesi ve öğretilmesi konusu her geçen gün değerini korumaktadır. Ancak, bu dil öğretilirken, bu dil vasıtasıyla ne tür mesajların verildiği de düşünülmelidir. İngilizce öğretimi yapılırken sadece o dilin kendine özgü kuralları ve yapısının yanında farklı kavram ve değerlerin de iletebileceği gözlerden kaçırılmaması gereken bir husustur. Farklı kültür değerlerinin yanı sıra tüm dünyada kabul görmüş temel (evrensel) değerlerinde bu dil aracılığı ile aktarılabilmesi gözlerden kaçırılmaması gereken bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Değerler, bireylerin tutumlarının temel yapısını oluşturur ve bireyi belirli hedeflere çeşitli seçenekler içinden tercih etme yönünde zorlayan kararlı güdüler olarak tanımlanabilir (Özgüven, 2000: 36). Bir başka tanıma göre değer, somut ya da soyut kavramların önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların durumunu, önemini anlatan bir kelimedir. (Köknel, 2007: 17). En genel tanımıyla değerler neyin iyi neyin kötü olduğu konusundaki yargılarımızdır. Beğenilerimize göre tercih ettiğimiz şeyler olmaktan çok bireyin çevresi ile etkileşimini sağlayan az çok kesin ve sistematik fikirlerdir (Veugelers & Vedder, 2003). Akbaş'a (2008: 10) göre değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin

önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir.

Her ulus, her devlet kendi kültürel ve milli değerlerinin yanında tüm dünyada kabul görmüş saygı, hoşgörü gibi temel değerleri de sonraki kuşaklara aktarmak isteği duyar. Bunun için sistemli ve planlı bir çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu aktarımı yapabilmenin en sistematik yollarından biri eğitim ile sağlanabilmektedir. Değerlerin aktarımında başvurulan eğitime de değerler eğitimi denilmektedir.

Dünyada, 1900'lerin başından itibaren değer eğitimi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Değer ve ahlak eğitimi, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra geleneksel yöntemlerle devam etmiştir. 1960'larda ABD'de Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, 1970'lerin başlarında Kohlberg ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve uygulanan adil topluluk okulları gibi yaklaşımlar ile geleneksel değer öğretimine alternatif öğretim yolları geliştirilmiştir. 1980'lerden sonra vatanseverlik, aile, sorumluluk ve güven gibi geleneksel değerlere dönüş başlamıştır. 1992 yılında ise Lickona tarafından karakter eğitimi akımına yeniden dikkatler çekilmiştir (Koç, 2013).

Doğanay (2011: 227), değer eğitiminin, eğitimin genel amaçları arasında her zaman yer almış ancak nasıl öğretileceği belirtilmediği için eksik kalmış, planlı olarak değil ancak az da olsa örtük bir şekilde eğitimin içinde görülebilen bir alan olduğunu belirtmektedir. Eğitim programlarında değerlerin nasıl kazandırılacağına açık ve net olarak belirtilmemiş olması, okulda değer eğitiminin gerçekleşmediği anlamına gelmemelidir. Aslında öğretmenlerin sınıfta ve okulda oluşturdukları kültür neye önem verip vermedikleri, neyi iyi ya da kötü olarak algıladıkları, öğrenciler için örtük olarak değer eğitimi oluşturmaktadır. Ancak, bu eğitimin formal eğitimin bir parçası olarak, planlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması da gerekmektedir (Doğanay, 2011: 227).

Değerler eğitimi, doğrudan programlar yoluyla ya da örtük program yoluyla gerçekleştirilmektedir. Toplumsal kurum olarak okullarda, değerler eğitime yönelik dersler olmasa bile örtük program ile değerler öğretilmektedir. Çünkü okulun

atmosferi, öğretmenlerin disiplin anlayışı ve beklentileri gibi yapılar, değer öğretir veya öğrencilerin değer gelişimine katkıda bulunur (Akbaş, 2004).

Değerler eğitiminin formal eğitimin bir parçası olarak yapılabileceği en iyi yer okullardır. Okullarda değer eğitime yönelik öğretmen asistanlığı programı, akran danışmanlığı ve toplumsal hizmet programı, ahlak eğitimi vb. programlar göze çarpmaktadır. Bu tür çalışmalarla çocuklara kendilerinden başkalarına karşı duyarlı olmayı, önyargısız yaklaşmayı, hoşgörüyü, yardım etmeyi, sevgiyi ve saygıyı, sorunları iletişim yoluyla çözmeyi uygulayacak ortamlar oluşturulmaya çalışılmaktadır. Okullarda uygulanan değerler eğitimi, ahlak eğitimi, karakter eğitimi, etik değerler eğitimi olarak da adlandırılmaktadır (Aydın ve Akyol Gürler, 2013).

Okullarda ders başarısı kadar günümüz hayatının önemli bir parçası olan saygı, sevgi, dürüstlük, nezaket, temizlik gibi kavramlarda ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, bu konuları içeren eğitim programları geliştirilmeye başlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı yeni geliştirdiği öğretim programlarına doğrudan değerlerle ilgili konuları yerleştirmiştir. Özellikle Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler öğretim programlarında değerlere ve değerler eğitime çok önem verildiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi 4-5. ve 6-7. sınıf öğretim programlarında, öğrenciye verilmesi gereken değerler belirlenmiş ve bu değerlerin öğretiminde neler yapılması gerektiği açıklanmıştır. Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf öğretim programlarında adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik gibi doğrudan verilecek değerler belirlenmiş, ünitelerle ilişkilendirilmiş ve değerlerin öğretime yönelik örnek etkinlikler verilmiştir. Programda değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin açıklamalara da yer verilmiştir. Değerlerin öğrencilere nasıl aktarılacağı “Okullarda seçilen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabilceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrenciler kendi değerlerinin farkına varması da sağlanabilir. Ayrıca, öğrenciler değerlerini anlamak ve değerlerinin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlâki muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir” şeklinde ifade edilerek, değer öğretiminde kullanılan bu yaklaşımlar açıklanmıştır (Fidan, 2013:264).

Dünyadaki gelişmeler, küreselleşme, uluslararası ilişkiler, haberleşme alanındaki gelişmeler, bilgiye ulaşma, bilgi çeşitliliğinin artması gibi nedenlerden dolayı yabancı dile olan önem artmış, dolayısıyla ortak dil olarak kullanılan İngilizce'nin önemi de artmıştır. Günümüz toplumunda iletişim ve etkileşim imkânlarının artması özellikle değerler eğitiminin öğrenciye kazandırılmasını önemli bir ön koşul olarak ortaya çıkarmaktadır. Bu iletişim ve etkileşim ortamının en önemli kullanım aracı dildir. Dil, insan doğasını, bulunduğu topluluğun ortak değerlerini taşıyan ve bir başkasına aktaran dinamik bir yapıda karşımıza çıkmaktadır (Tulumcu ve Tulumcu, 2015:538). İnsan, kavramların bir dil bütünlüğü içinde kazandıkları değerlerle birlikte sosyalleşir ve dil yardımıyla öğrenme, öğrendiklerini uygulama, yorumlama gibi birtakım düşünme ve ifade etme faaliyetlerinde bulunur (MEB, 2006: 2).

Günümüz çağdaş dil eğitimi, sadece dilin kurallarını öğretmek ve dilin yapısını oluşturan okuma, yazma gibi becerilerin sunulduğu bir alan olarak ele alınmasını eksik bir eğitim anlayışı olarak görmektedir (Tulumcu ve Tulumcu, 2015: 538). İngilizce dersi öğrenciler için sadece dilbilgisi, okuma ve yazma, dinleme ve konuşma aktivitelerinden mi ibarettir? Bu dersler aracılığıyla öğrencilere farklı değerlerde kazandırılmaz mı? İngilizce dersi aracılığıyla yalnızca farklı kültürün dil yapısı değil, aynı zamanda bu ders aracılığıyla değer aktarımı yapılabileceği de düşünülmektedir. Berkowitz ve Bier (2007) yaptıkları çalışmada, değer eğitimi müfredatla bütünleştirebilen en yaygın derslerin sosyal bilimler ve dil dersleri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Gilness (2003) de ortaöğretim İngilizce derslerine değer eğitimi başarılı bir şekilde nasıl bütünleştirebildiğinin örneklerini vermiştir.

Yabancı dil olarak İngilizce (EFL), ikinci dil olarak İngilizce (ESL) beşeri bilimlerin bir parçası olduğundan ve insanlar ve kültürler arası iletişim ve etkileşime vurgu yaptığından olumlu karakter özelliklerinin gelişimine, kültür içi ve kültürler arası takdir etme ve empati, başkalarının değerlerini anlama gibi değer eğitiminin kalbindeki sorunlara vurgu yapmayı sağlar (Shaaban, 2005). Değer eğitiminin okul müfredatına katılımı çağrıları, İngiliz dili eğitimcilerinin dikkatini çekmiştir çünkü bu derslerin kendilerine özgü bir içeriği yoktur, bu yüzden öğrencilere kullanışlı, ilginç ve çekici gelen öğretim materyalleri kullanılabilir (Shaaban, 2005). Kullanılacak materyallerde de

öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerlerin içerikle uygun bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bu materyallerin başında da ders kitapları gelmektedir. Ders kitaplarında yer alacak bir örnek, bir metin ya da bir cümle vasıtasıyla uygun bir değer aktarımı yapılabileceği düşünülmektedir. Kullanılan örnekler, okuma ve dinleme metinlerinde geçen ifadeler, metin öncesi ve sonrası alıştırmalarda kullanılan cümlelerdeki ifadelerde doğrudan ya da dolaylı mesajlar verilmektedir.

Pinkley (2012), karakter eğitimi değerleri içerdiğinden, EFL sınıflarında yeri olduğunu, çünkü dil öğrenimi yanında öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini de geliştirme fırsatına sahip olacağını belirtmektedir. Aslında, günlük yaşamdaki farklı durumları yansıtmaları ve bu durumlarla ilgili bakış açılarını, düşüncelerini ve duygularını ifade etmeleri gerekmektedir (Munera, Gracia & Lopez, 2008). Buna ek olarak EFL sınıflarında değer öğretiminin kelime, telaffuz, okuma, yazma ve konuşma gibi yabancı dil özelliklerini en uygun hale getireceğini eklemektedirler. Bu açılardan ele alındığında değer eğitimi ile birlikte sunulan bir dil öğretiminin daha nitelikli sonuçları olacağı düşünülmektedir.

Yabancı dil dersinin kültürler arası iletişim ve etkileşime, başkalarının değerlerini anlama ve takdir etme gibi özelliklerin kazanılmasında rol oynayabileceğine yukarıda vurgu yapılmıştır. Bu açıdan bakıldığında, yabancı dil derslerinin tüm dünyada kabul görmüş, herkes tarafından onaylanan temel değerlerin aktarımında önemli bir araç olarak kullanılabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında yabancı dil dersleri doğası gereği bir dil dersi olduğundan ve değerlerin aktarımında dilin en önemli unsurlardan birisi olduğu düşünüldüğünde, bir ülkenin, evrensel değerlerin yanında, kendi ulusal ve milli değerlerinin aktarımında da yabancı dil derslerinin bir araç olarak kullanılabileceği düşünülmektedir.

Değerler eğitiminin Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında açık ve planlı bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Ancak, İngilizce ortaöğretim programı incelendiğinde değerlerin doğrudan öğretime yönelik etkinlik ve ifadelerle rastlanılamamıştır. Buna karşın, ortaöğretim İngilizce öğretim programı incelendiğinde değerler eğitiminin doğrudan olmasa bile programın yapısı, amaçları ve

hedefleri incelendiğinde değer aktarımına dolaylı olarak vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu bakımdan İngilizce dersi aracılığı ile değer eğitiminin yapılabileceği düşünülmektedir.

Bir dil dersi olarak İngilizce dersi aracılığıyla farklı kültürlerin dil özelliklerinin yanında o kültüre ait değerlerin de aktarılabilmesi yukarıda vurgulanmıştır. Bununla beraber, İngilizce dersi aracılığıyla yalnızca hedef kültürün değil daha genel olarak temel değerlerin de iletilebileceği de düşünülmektedir. Ülkemizde eğitim ve öğretimin ağırlıklı olarak ders kitapları aracılığı ile yapıldığı düşünüldüğünde, bu değer aktarımının daha çok ders kitapları vasıtasıyla yapılabileceği varsayılmaktadır. Tandlichova (1995: 146)'ya göre ders kitabı sınıftaki iletişimin, öğrenci kişiliğinin ve öğrenme stratejilerinin gelişmesini sağlayan; dille ilgili bilgileri (dilbilgisi ve kelime bilgisini) kapsayan ve evrensel değerleri içeren İngilizce konuşma dünyasıyla ilişkili sosyo-kültürel altyapıyı sunan temel öğretme ve öğrenme malzemesi olarak tanımlanmıştır.

Ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesine yönelik çalışmaların daha çok Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ve Türkçe ders kitapları ile yapıldığı görülmektedir (Evin ve Kafadar, 2004; Şen, 2008; Demircan, 2010; Koç, 2013; Güzel, 2013). Yurtdışında yapılan çalışmalarda özellikle Endonezya'da İngilizce ders kitapları ilettikleri değerler açısından incelenmiştir. Ancak, ülkemizde İngilizce ders kitapları vasıtasıyla değerlerin aktarılmasına yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir (Kaliyeva, 2015). Bu çalışmada ortaöğretim MEB İngilizce Yes You Can ders kitaplarının ilettiği değerler incelenmiş, bu değerlerin temel değerleri ve ortaöğretim İngilizce öğretim programındaki değerleri hangi düzeyde karşıladığı araştırılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında değerler eğitiminin temel değerleri ve Milli Eğitimin hedeflediği değerleri karşılama düzeyi nedir?

Söz konusu bu genel problem çerçevesinde aşağıdaki alt problemlere de cevaplar aranacaktır:

1.2.1. Alt Problemler

1. Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında hangi değerler yer almaktadır?
2. Ortaöğretim; Yes You Can A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, A2.3 düzey İngilizce ders kitaplarında değerlerin yer alma sıklık ve yüzdeleri nelerdir?
3. İngilizce ders kitaplarında yer alan değerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımı nasıl değişmektedir?
4. Ortaöğretim, Yes You Can A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, A2.3 düzey İngilizce ders kitaplarında yer alan değerlerin temel değerler sınıflamasını karşılama düzeyi nedir?
5. Ortaöğretim, Yes You Can A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, A2.3 düzey İngilizce ders kitaplarında yer alan değerlerin ortaöğretim değerler eğitimi hedeflerini karşılama düzeyi nedir?
6. Ortaöğretim İngilizce Ders kitaplarında yer alan değerler değer öğretim yöntemlerinden hangisiyle daha çok ilişkilidir

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ortaöğretim İngilizce ders kitaplarındaki değerleri incelemek, bu değerlerin dağılımlarını ve oranlarını tespit etmektir. Ders kitaplarında yer alan metinler, metin öncesi ve sonrası alıştırmalar, gramer sonrası alıştırmalar, alıştırmalardaki kelime, sözcük grubu, cümle ve paragraflar değerleri iletmesi açısından incelenecektir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, İngilizce dersinin değerler eğitimi yönelik katkısının ne olduğu tartışılacak ve bu doğrultuda İngilizce ders kitaplarının değerler eğitimi etkisi ortaya konulacaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Değerler eğitimi, toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Toplum içinde yaşayan insanları değerler ve yasalar bir arada tutar. Toplumsal hayatın düzenli gitmesi için sadece yasalara uymak yetmez. Ortak değerlerin, görenek ve geleneklerin birleştirici gücüne de ihtiyaç vardır. Başka bir deyişle insalcıl değerler olmadan toplum çarkı dönmez. Örneğin doğruluk, konukseverlik, güçsüze el uzatma,

hoşgörü, saygı ve sevgi gibi değerler yasa gücüyle benimsetilemezler. Toplumsal ilişkiler, kişilerin tek tek ve toplu olarak insancıl değerlere bağlılığı ölçüsünde düzenli yürür (Yörükoğlu, 2002). Bunu sağlayabilmek için de nitelikli bir değerler eğitime ihtiyaç vardır. Nitelikli değer eğitiminin sistemli ve planlı bir şekilde yapılabileceği kurumlarda okullardır.

Okullar eğitim-öğretimin belirli bir plan ve olgu içerisinde gerçekleştirildiği yerlerdir. Okullarda eğitim ve öğretim faaliyetleri ağırlıklı olarak ders kitapları ile yapılmaktadır. Özbay (2003) yaptığı araştırmada, derslerinde ders kitabından yararlanan Türkçe öğretmenlerinin oranının %94,44 olduğunu tespit etmiştir. Ders kitabı seçimiyle ilgili yaptığı araştırmada İnal (2006) Türkiye’de yabancı dil öğretiminin büyük ölçüde ders kitaplarına bağlı olarak sürdürüldüğünü belirtmiştir. Bu bakımdan ders kitaplarında değerler eğitiminin incelenmesi önemli bir husustur çünkü okullarımızda yapılan eğitim ve öğretimin büyük bir kısmının ders kitapları ile yürütülmekte olduğunu yapılan araştırmalar sonucunda da görmekteyiz.

Örtük program, gerçek müfredat öğeleri arasında gömülü olan, yazılı olmayan ve örtük kurallar olarak tanımlanır. Öğrencilere belli bir ideolojik gündem üzerinden, hedef kültüre önceden belirlenmiş bazı değerler kazandırmayı amaçlar (Tarshis, 2008). Örtük program kültür aracı olan ders kitaplarıyla doğrudan ilgilidir. Kitaplarda yer alan her bir ifade ya da sözcük yoluyla öğrencilere farklı mesajlar iletilebilmektedir. Futo (2011) ders kitaplarının sosyal içerikleri, ilişkileri ve değerlerin taşıyıcısı olduğu fikrini desteklemektedir. Ders kitaplarının ayrımcı ve hoşgörü­süz içeriklerinin ders kitaplarına konmaması gerektiğini çünkü bu şekilde bir durumun çocukların sosyalleşmesini ve olumsuz bir dünya görüşü oluşturabileceğini düşünmektedir. Arıkan (2008)’a göre de pasajların okunması konularının bile öğrencilerin olguları, düşünceleri ve değerleri örtük olarak almasını veya öğrenmesini etkileyen potansiyellerini incelemek için önemli bir çalışma alanı olduğu düşüncesini desteklemektedir. Bu bakımdan, kullanılan kitapların içeriklerinde de öğrencilere olumlu değerleri aşılayabilecek ifadeler yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Değerler ile ilgili olarak literatürdeki sınıflamalar incelenmiştir. Bu alanda en genel sınıflamaların Spranger (1928), Allport, Vernon ve Lindzey (1960), Nelson (1974), Kahle (1983), Rokeach (1973), Schwartz (2012)'ye ait olduğu görülmektedir. Bu sınıflamalar içerisinde en kapsamlı sınıflamaların Rokeach (1973) ve Schwartz'a (2012) ait olduğu belirlenmiştir. Rokeach (1973) değerleri teker teker ele almak yerine birçok kültürde var olan üst düzey değerleri bütünsel olarak ele almayı uygun bulmuştur. Bu görüşten hareketle bir değerler sisteminin bulunduğunu düşünmüş, birçok röportaj ve ayrıntılı dil taraması ve kapsamlı yazın taramasına dayanarak, Rokeach (1973), alanyazında en çok kullanılan "Rokeach Değer Ölçeği" adı verilen bir değerler sınıflaması ölçeği geliştirmiştir.

Schwartz, Rokeach (1973)'ın hazırladığı değerler listesine farklı bir yöntemle yaklaşarak, değerlerin bazı temel boyutlar yardımıyla incelenebileceğini öngörmüştür. Rokeach'ın listesi temel alınarak ve alanyazında var olan çeşitli değerlerden de yola çıkılarak hazırlanan 56 değer ile aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 54 ülkeden yaklaşık 44.000 kişiden veri toplanmıştır. Topladığı verileri kültürel ve bireysel olmak üzere, iki düzeyde incelemiştir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Rokeach (1973) ve Schwartz'a (2012) ait değerler tablosu yeniden incelenmiş ve bir uzman görüşü alınarak iki sınıflamada yer alan ortak değerler belirlenerek ayrı bir temel ortak değerler tablosu oluşturulmuştur. Ayrıca, ortaöğretim İngilizce öğretim programı incelenerek programın yapısı, vizyonu, genel amaçlarındaki ifadeler ve programın hedeflerinden öğrencilere kazandırılmak istenen temel değerler tespit edilerek bu değerler de ayrı bir tablo halinde sunulmuştur. Mevcut çalışmamızda da ortaöğretim İngilizce ders kitaplarındaki değerler incelenmiş ve ders kitaplarında yer alan değerler ortaya çıkarılarak literatürde yer alan ortak değerler ile ortaöğretim İngilizce öğretim programından çıkarılan değerler ile karşılaştırılmıştır.

Ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesine yönelik çalışmaların daha çok Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ve Türkçe ders kitapları ile yapıldığı görülmektedir (Evin ve Kafadar, 2004; Şen, 2008; Demircan, 2010; Koç, 2013; Güzel, 2013). Ancak, ülkemizde İngilizce ders kitapları vasıtasıyla değerlerin aktarılmasına yönelik çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir (Kaliyeva, 2015). Bu tür

çalışmaların daha çok yurt dışında yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ortaöğretim MEB İngilizce ders kitaplarında hangi değerlerin yer aldığı araştırılacak, Yes You Can İngilizce ders kitaplarının temel değerleri ve ortaöğretim İngilizce öğretim programındaki değerleri hangi düzeyde karşıladığının karşılaştırılması yapılacaktır. Araştırmanın bulgularının İngilizce ders kitabı hazırlayıcılarına bilimsel katkı sağlayacağı ve ders kitaplarının hazırlanması esnasında temel değerlerin de göz önünde bulundurulacağı düşünülmektedir. Yaptığımız araştırmadan, değerler konusunda çalışanların veya çalışacak olanların faydalanabileceği düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma 2014-2015 Ortaöğretim MEB yayınları Yes You Can 9-12.Sınıf İngilizce ders kitaplarıyla sınırlıdır.

1.5. Sayıltılar

1. İngilizce dersi aracılığıyla değerler eğitimi verilebileceği düşünülmektedir.
2. Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında temel değerlere farklı oranlarda yer verildiği varsayılmaktadır.
3. Değerler eğitiminin farklı yaklaşımlarla ve örtük olarak programlarda yer aldığı varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Değer: Türk Dil Kurumu'nun Güncel Türkçe Sözlüğü'nde (TDK, 2016) “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, meziyet, üstün nitelik, meziyet” olarak tanımlanan değer Dilmaç (2007)'a göre de insanı diğer canlılardan farklı kılan düşünebilme yeteneğiyle ürettiği inançlar bütünü olarak ifade edilmiştir.

Temel Değerler: Toplumda değerlerin hepsi aynı ağırlıkta olmayıp, aralarında bir alt üstlük ilişkisi vardır. Bir kimsenin değer sıralamasının birinci veya en üst sırasında bulunan değer, onun temel değeri sayılabilir (Güngör, 2000:42).

Değerler Eğitimi: Bireyin belli başlı değerleri fark etmesini, hayatında gerekli olan değerleri kazanmasını, yeni değerler edinmesini ve edindiği değerleri kişiliğinin temel taşı haline getirmesini sağlamak için hayat boyu verilen eğitimidir (Yaman, 2012).

Öğretim Programı: Öğretim programı, okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2004).

Ders kitapları: Öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğretmen aracılığıyla öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleridir (Çeçen ve Çiftçi, 2007:39).

Örtük Program: Eğitim esnasında yasal müfredata ilaveten öğrenilen tüm diğer şeyler olarak tanımlanmaktadır (Meighan, 1981: 52).

II. BÖLÜM

2. Kuramsal Çerçeve ve Konuyla İlgili Literatür

Bu bölümde değer kavramı, değerlerin özellikleri, değer sınıflamaları, değerler eğitimi ile ilgili açıklamalar ile Türkiye ve Türkiye dışında konuyla ilgili yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

2.1.Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Değer Kavramı

Değer kavramı üzerine literatürde çok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Ancak, üzerinde tam olarak uzlaşılmış bir tanım yoktur. Alanyazın incelendiğinde değerler ile ilgili olarak şu tanımları görmekteyiz:

İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı, Latince “kıymetli olmak” ve “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995). Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık (TDK, 2016) anlamına gelmektedir.

“Değerler, insanın hayatını ona göre düzenlediği ve şekillendirdiği şeylerdir. Değer bir değerlendirme değildir. İyidir, güzeldir demek bir değerlendirme; adalet, eşitlik, güvenilirlik ise değerdir” (Çakmak, 2010:3). Samur’a (2011:14) göre ise değerler “kişinin inançlarını, duygu ve heyecanlarını etkilemekle kalmayıp, tercih ve davranışlarını etkileyerek insan hayatında önemli bir yer kazanan yol göstericilerdir.”

Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimidir. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler,

ayrıca bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir (Erdem, 2003: 56).

Değerler, bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlarına yön veren köklü inançlardır. Değerlerin kaynağını toplumun gelenek ve görenekleri oluşturmaktadır. Zaman içinde ortaya çıkan değişimler, değer algılarında ve uygulamalarda da değişikliklerin olmasına yol açmaktadır (Oğuzkan, 1981: 45 akt. Koç, 2013).

Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir (Kızılçelik ve Erjem, 1994: 99).

Rokeach'a (1973) göre değerler; davranışları yönlendiren ama zorunlu olarak onu gerektirmeyen, nesneler, fikirler, davranışlar vb. şeyler hakkında duyuşsal olarak yüklü düşüncelerdir.

Schwartz'a göre değerler insanların kendileri de dâhil olmak üzere insanları ve olayları değerlendirmek, eylemlerini seçmek ve meşrulaştırmak için kullandıkları ölçütlerdir (akt. Özensel 2003). Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların hepsi kendisine ait değerleri de içerir. Ancak nasıl bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak, değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir (Özensel 2003).

Değer, "Davranışlara genel olarak rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar" olarak tanımlanmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000:169).

Güngör (1993: 18) tarafından değer hükmüne de değinilerek değer kavramı şöyle tanımlanmıştır: "Değer hükmü bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise, o halde değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır".

Değerler, herhangi bir davranış, durum, olay ve olgunun insanlar arasında arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç, düşünce ve genel-geçer yargı ve tutum olarak tanımlanabilir. Her millet, bireylerinin kültürleme sürecinde kendi değerlerinin edinilmesini, kendi değerlerini benimsedikten sonra evrensel değerlere ulaşmasını bekler (Karatay, 2011: 473).

En genel tanımıyla değerler neyin iyi neyin kötü olduğu konusundaki yargılarımızdır. Beğenilerimize göre tercih ettiğimiz şeyler olmaktan çok bireyin çevresi ile etkileşimini sağlayan az çok kesin ve sistematik fikirlerdir (Veugeliers & Vedder, 2003). Akbaş'a (2008: 10) göre değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir.

Yıldırım (1999) değeri, bireylerin nasıl yaşadıklarına dair kararlarını etkileyen inanç sistemleri olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda, değerler; neyin ve hangi davranışların iyi, güzel, doğru ve kutsal, neyin ve hangi davranışların da böyle olmadığına dair inanç ve kabullerimiz olarak nitelendirilebilir(Hökelekli, 2006: akt. Baş ve Beyhan, 2012).

Sevgi, saygı, hoşgörü, adalet gibi evrensel değerler, tüm insanlık için faydalı olan; kişinin kendisi ile olan ilişkisinin sağlamlığında hem de diğer insanlarla olan ilişkilerinde insanın yararına olacak, insanın harcanmasını önleyecek davranışlarda ve eylemlerde bulunmasını sağlaması açısından çok önemli süreçlerdir (Somuncu 2008: 26).

Değer tanımları ile ilgili yukarıdaki tanımlara bakıldığında değer tanımlarının kişiden kişiye farklılık gösterdiği, bunun yanında bazı temel ortak noktalarında olduğu görülmektedir. Bu tanımlamalar doğrultusunda değerler ile ilgili olarak şu sonuca varılabilir: Değerler insanların günlük hayattaki ilişkilerini düzenleyen, kişinin inanç ve davranışlarına yön veren sosyal olgulardır denilebilir.

2.1.1.1 İlk Çağ Filozoflarına Göre ve Felsefi Açıdan Değer Kavramı

Değer kavramına bakıldığında, bu kavramın ilkçağ filozoflarına kadar gittiği görülmektedir. Herşeyin ölçütünü insan olarak alan Antik Yunan filozoflarından

Socrates, Platon ve Aristo bu kavramı felsefe perspektifinden ele almışlardır. Değer kavramı ilkçağda felsefenin önemli konularından biri olarak görülmüştür. Değer problemi felsefede değerlendirme problemi ve değerler problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü “iyi nedir?”, “güzel nedir?”, “faydalı nedir?”, “doğru nedir?” gibi soruları sormak, değerlendirme etkinliğini belirli açılardan problem haline getirmektir (Kuçuradi, 1998:8). Felsefenin disiplinlerinden biri olan aksiyoloji, iyilik, güzellik, maneviyat gibi değerleri araştırır (Seyyar, 2007:221). Başka bir ifadeyle aksiyoloji insanlar tarafından oluşturulan bütün değerleri araştırır (Üstüner, 2005: 96).

Felsefe tarihinde değerler, ilk defa filozof Sokrates tarafından ele alınmıştır. Sokrates’in yaşadığı dönemde Eski Atina’da filozoflar ve sofistler olmak üzere iki tip aydın vardı. Başlangıçta Sokrates de sofistler arasında bulunuyordu, fakat zamanla onlardan ayrılmıştır. Sofistler dinsel esasta temellendirilmiş ahlaksal değerlere karşı çıkmışlardır. Sofistlerden Protagoras, “İnsan her şeyin ölçüsüdür” diyerek değerlerin insandan insana değişerek göreceli olduğunu söylemişti. Buna karşılık Sokrates bütün insanlık için geçerli olabilecek ortak evrensel değerlerin olması gerektiğini savundu. Örneğin iyi nedir, kötü nedir? Gerçek nedir, gerçek olmayan nedir? (Aytaç, 1980).

Socrates, ahlakın temelini bilgi olduğunu söyler. Gerçek değer taşıyan bilginin ise insanın kendisi hakkındaki bilgisi olduğunu vurgulamıştır (Kale, 2009:171-172). Doğru bilginin insanı doğru eyleme, bilgisizliğin ise yanlış eyleme götüreceğini belirtmiştir (Sönmez, 2005: 21). Sokrates, hiç kimse kendisini mutsuz yapmak yahut kendisine zarar vermek istemeyeceğinden kimse isteyerek kötü olmadığını, iyi olanın iyilik yapacağını söylemiştir (Zeller, 2001:151). Sokrates kendisinden önceki filozoflar gibi doğa ile değil, insan ve ahlak problemleriyle ilgilenmiştir. Ahlaksız davranışları önlemek için insanlara mantıksal düşüncüyü açıklamak gerektiğini ileri sürmüştür. Sokrates’in eğitim amacı insanları felsefi olarak düşünmeye cesaretlendirmektir. Öğrencilerine sahip oldukları umursamazlık ve anlayış eksiklikleriyle yüzleştirmek için onlara: “Erdemin anlamı nedir?”, “Adalet ne demektir?” ve “Ölçüyü aşmama nedir?” gibi sorular sormuştur (Arthur, 2008: 80).

Socrates değerler teorisinde idealizm akımındandır. İdealizmde değer anlayışı evrensel ve mutlaktır. İdealizm değerlerin mutlak ve değişmez olduğunu ifade eder. İyilik ve güzellik insani bir yapıdan çok evrenin yapısının bir parçası olarak kabul edilir. Çocuk hayatı, kendisini ruhi bütünlükle ahenkli bir hale getiren değişmez değerler yoluyla öğrenmelidir. Onun, bazı hareketleri uygun bazılarını da uygunsuz olarak kabul etmesi için, kendisinin bu ruhi düzenin bir parçası olduğunu anlaması ve değerlendirmesini bu ölçüye göre yapması gerekir (Tozlu, 2006:234).

Platon diyaloglarında iyinin, erdemin, doğrunun, cesaretin, vb. mahiyetini ve erdemin öğretimi hakkında kuramsal soruları ortaya atmış, ahlaksal buyruk ve taleplerin anlamını doğadaki ve nesnelerdeki düzene göre temellendirmeye çalışmıştır (Kale, 2009: 97-102). Aristotle *“Nasıl yaşamalıyız ?”* sorusuna ahlaki erdemlerle (adalet, sevgi, dostluk gibi), entelektüel erdemleri (bilgelik, akıllık gibi) birleştirerek iyi ve mutlu bir yaşam sürmeliyiz yanıtını vermiştir (Kale, 2009: 97). Aristotle’a göre her türlü insan etkinliğinin amacı mutluluktur. Her canlı varlık için “iyi” onun etkinliğinin mükemmeliyetine dayanır. Bu etkinlik aklın etkinliğidir ve fonksiyonuyla uyumlu olan aklın etkinliği erdemdir. Dolayısıyla insanın mutluluğu erdeme dayanır (Zeller, 2001: 231-232). Aristotle bu açıdan, realizm görüşünün antik dönemdeki temsilcilerindendir.

Bu görüşe göre var olan her şey gerçektir. Dış dünyanın insan algılarından bağımsız olduğu varsayımından hareket eden gerçekçilikte, maddenin varlığına olan inanç temeldir. Bir savın ya da inancın doğruluğu, dile getirdiği nesne ya da olgunun var olmasına bağlıdır. Duygu ya da arzulardan öte akla bağlı olması, bu görüşü modern bilimin temelini oluşturan nesnelliği yansıtmaya olanak vermiştir. Gerçekçiler idealistlerin ön gördüğü gibi zihnin kendi dünyasını yaratması yerine, insan zihninin yaşadığı çevre ile bilgi alışverişinde bulunduğunu varsayarlar (Demirel, 2004: 22).

Realizme göre değerler; gerçekliğin yapısıyla biçimlendirilir. İnsanların akıllarını kullanarak kâinatın düzenini keşfedebileceğini savunur. Bilginin amacı gerçekte olup bitenleri bize göstermek ve bunlara uyum sağlamamız için bizi cesaretlendirmektir (Ergün, 2006: 64).

Değer kavramı ilk olarak felsefede anlam bulmuştur. Alman metafizikçi W.Windelband, felsefeyi bir “değer felsefesi” olarak tanımlar ve buna ilişkin olarak da her yeni çağın, bir önceki çağın değerlerinden kurtulmak için yapılan bir mücadele olduğunu savunur. Kısaca insan hayatı, sürekli bir değerler hayatının mücadelesi olarak tanımlanmaktadır(Özensel,2003:218). Felsefe varlığın özü ile ilgilenen bir alandır. Özellikle de 20. Yüzyıldan bu yana sözcüklerin geniş anlamlarıyla ilgilenmektedir. Bir ifadeye ya da olguya yüklenen değer, onun anlamından kaynaklanmaktadır. Bunun dışında da ona anlam yüklendiği için değerli olduğuna inanılır. Burada iki önemli nokta ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi bir şeyin değer olabilmesi için ona anlam yüklenmesinin gerekliliğidir. Bir şeye anlam yükleyen ve böylece onu anlamlı ve değerli kılan canlılar da insanlardır. Bu nedenle hiçbir şey tek başına anlamlı ve değerli olmamaktadır. Ona değeri veren insanın yüklediği anlamlardır. İkinci önemli nokta ise anlam yükleme kişiye bağlı olduğundan, bu anlamın kişiden kişiye değişmesi de söz konusudur. Yani bir şeyin değerli olması ona anlam yükleyene bağlı ise, bu değerlerde kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir. Felsefe değer kavramına bu şekilde bakarak, kişilerin ona verdiği anlam ve bu anlama bağlı olarak ortaya çıkan değer olarak ifade etmektedir (Tepe,2009).

Değerlerin ilk olarak felsefede anlam bulduğu, ancak felsefi görüşler içerisinde de farklılık gösterdiği söylenebilir. Kısaca, felsefe de değerler için, bir şeyin değerinin ona yüklenen anlamla ilgili olmasındandır denilebilir. Bu anlam yükleme de kişiden kişiye değişebileceği için değerlerin sübjektifliğinden söz edilebilir.

2.1.1.2. Sosyolojik Açıdan Değer Kavramı

Sosyoloji değer arasındaki ilişkinin tarihi çok eskilere gitmez. Başka bir ifade ile bilim tarihi açısından değerlendirildiğinde, değerlerin sosyolojinin konusu haline gelmesi yeni bir durumdur. Sosyolojiye, özellikle kuruluşundan beri hakim olan bilimsel pozitivist paradigmanın hakimiyeti, değerlerin sosyolojiden dışlanması en önemli nedeni olarak gösterilebilir. Çünkü bilimsel pozitivist paradigmada değerlerin nesnel bir gerçekliğe tekabül etmediği kabul edilir. Pozitivizmin temel tezi, bilimsel nesnelliğin, ancak değerlerden bağımsız ve yansız olmakla sağlanabilecek olmasıdır. Ele alınan konularda değer yargılarına başvurmak keyfiliğe dolayısıyla öznelliğe yol

açmaktır. Bilim, kişisel eğilim, tavır, kanaat, önyargı, dinsel inanç ve metafizik konulardan bağımsız olmayı gerekli kılar (Dilmaç ve Bircan, 2015:64).

Pozitivizmin bu anlayışına karşı çıkan tarihselci anlayış ise, insan, tarih, toplum ve kültür dünyasını esasen bir tekiler dünyası olarak görür. Bu bağlamda da her toplum her kültürün bu tekil gerçeklik içinde ele alınması gerektiğini vurgular. Çünkü onlara göre içinde yaşadığımız bu kültürel dünya, yasalarla açıklanacak bir dünya olmayıp anlamaya/yorumlamaya konu edilecek bir dünyadır (Özlem, 1988).

Sosyolojik perspektifte değerlerin konu edilmemesinin başka güçlükleri de söz konusudur. Bu durum daha çok değerlerin ifade ettiği anlam kodlarını ya görmememizden ya da yok saymaktan kaynaklanmaktadır. Bugün çevremize baktığımızda, sosyolojik olarak bütünleşmemiş, yoğun bir anominin hüküm sürdüğü çözülmüş bir dünyada yaşıyoruz. Bütünleşmiş, kaynaşmış bir kitle olduğumuz ancak politik bağlamda söylenebilir. İki parçalı analiz, manevi kültür kavramının bulanıklığı nedeniyle kognitif boyuttan olan bitenleri çoğu zaman yok saymamıza neden olmaktadır. Bu yüzden anlam kodlarını ifade eden değerler olgusunu inceleme konusu yapan sosyal bilimcilerimiz çok az sayıda olmuştur (Dikeçligil, 1994:46-47).

Fakat asıl sorun, klasik sosyolojiye hakim olan katı pozitivist anlayışın değerleri dışlayıcı bir yaklaşım içinde bulunmasından kaynaklanmaktadır. Buradaki tartışmaların nedenini iki noktada toplayabiliriz. Birincisi, toplumsal gerçekliğin bir parçası olan değerlerin tamamen öznellik içerdiği gerekçesi ile sosyolojinin bilim hüviyetine kavuşması ve gelişmesine büyük katkı sağlayan Emile Durkheim ve Max Weber'in birçok yaklaşımında değerleri toplumsal gerçekliğin bir parçası olarak ele almalarına rağmen sosyolojiden uzun süre değerlerin dışlanmış olmasıdır (Dilmaç ve Bircan, 2015:65).

Sosyolojik açıdan değer “kişiye ve gruba yararlı, istenilen ve beğenilen şey” olarak tanımlanmaktadır. Değer, Çağdaş Sosyoloji Sözlüğü’nde “Özel eylemleri ve amaçları yarglamada temel ölçü sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlarıyla oluşmuş soyut, genelleştirilmiş davranış prensipleri” olarak tanımlanmaktadır (Aydın 2003:122).

Sosyologların uzun süren tartışma konularının başında da değer kavramı yer almaktadır. Pozitivist sosyoloji okullarının etkisiyle, değerleri uzun süre incelemekten kaçınan sosyologlar değerlerin, hiçbir sosyal gerçekliğe sahip olmadığı, bilimsel açıdan ele alınamayacakları öznel ve ahlaki kriterlerle incelenebileceklerini savunmuşlardır. Fakat özellikle Weber'in "verstehende" (anlayıcı) sosyolojisinin ve protestan ahlaki tezi etkisiyle değerlerin önemli bir sosyal olgu olduğu, bilimsel analiz ve incelemeye tabi tutulabileceği üzerinde durulmuştur. Özellikle son 10–15 yıldır toplumsal değer araştırmaları sosyolojinin önemli bir inceleme alanı haline dönüşmüştür (Özensel, 2004:5).

Sosyal değerler incelenirken şu üç öge üzerinde durulur (Fichter, 2006)

1. Kendisi bir değer olan nesnenin kendisi
2. Nesnenin sosyal gereksinimleri karşılama yeterliliği
3. İnsanların bu nesneyi tatmin verme kapasitesinden dolayı takdir etmesi. Bu nedenle aynı nesneye farklı bakış açılarına göre farklı tanımlamalar yapılabilir. Aynı şekilde toplum tarafından belli değerli nesneler, sosyal değerler ve sosyal değer ölçütleri olarak nitelendirilebilir.

Sosyolojik açıdan değer insanların ahlaki ya da uygun davranışlar hakkında, neyin doğru neyin yanlış olduğu, neyin istenen, neyin istenmeyen olduğu konusunda taşıdıkları fikirleri olarak da tanımlanır (Marshall, 2003). Kısaca değerler, toplumların toplumsal bir varlık olan bireylere sosyalleşme yolu ile tesis ettiği; iyi ve kötüyü, güzel ve çirkini, onurlu ve onursuzu, hoş olanı ve olmayanı tarif eden ölçütlerdir (Dönmezer, 1999).

2.1.1.3. Psikolojik Açıdan Değer Kavramı

Psikoloji, insan davranışlarını inceleyen bilim dalıdır. Başka bir deyişle, insan davranışlarının altında yatan temel nedenleri bulmaya çalışan bilimsel çabaya verilen addır (Cüceloğlu, 1997). Bu ifadelerden hareketle değer kavramının psikolojinin araştırma alanlarından biri olduğunu söyleyebiliriz. Psikolojide değerın önemi onun objektif bir esasa dayanıp dayanmamasında değil, fakat insan davranışlarının yol

göstericisi olarak oynadığı roledir. Bu açıdan değer kavramı psikolojide sadece bir inanç olarak ele alınır (Güngör, 2000).

Değer, sadece bir inanç olması bakımından dünyamızın belli bir kısmıyla ilgili bilgilerimizin, duygularımızın ve kavramalarımızın birleşimidir. Değer kavramı inancın spesifik bir şekli olması açısından, inançtan daha da yukarıda bir zihin organizasyonudur. Değer bir tek inanca değil, bir arada organize olmuş bir grup inanca karşılı gelmektedir. Değerler belli bir duru ve şartlara bağlı kalmaksızın, arzu edilen, yararlı görülen ve beğenilen şeyleri gösteren kıstaslar olarak da tarif edilebilir. Bir varlığın psikolojik, sosyal, ahlaki ve estetik açıdan taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı davranışlar onun niteliğini belirtir (Güngör, 2000; Şirin, 1983).

Bireylerin ve grupların değerleri hakkında bilgi edinmek, onların tutum ve davranışları hakkında bilgi sahibi olmamıza olanak verir. Duygusal bir gerilim taşıyan herhangi bir durumun gerektirdiği davranışı yapmak doyum, gerekli olan bu davranışın yerine getirilmemesi ise doyumsuzluk doğurur. Bu durumda bireylerin davranışlarını ve tutumlarını tahmin edebiliriz. Psikolojik olarak yiyecek, giyecek, barınak, cinsellik gibi temel gereksinimler bizim için değerli olanların başında gelir. Ancak değerli görülen bir yemek yendikten sonra kişi için tekrar acıncaya kadar çok değerli bir şey olmaktan çıkar. Bu durumda ihtiyaçların, kişinin sergilemiş olduğu tutum ve davranışlara yön verdiği söylenebilir (Şerif, 1985: akt. Dilmaç ve Bircan, 2015). Bu bakımdan değer kavramının insanların duygu, düşünce ve davranışlarını etkileyen önemli bir yapı olduğu söylenebilir.

Değerlerin psikolojik yönünün olduğu düşünüldüğünde, bu kavramın kültür ve tutum gibi diğer kavramlarla olan ilişkisini incelemek gerekebilir. Örneğin, her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır. Bu kültür öğeleri içerisinde de maddi ve manevi öğeler yer almaktadır. Maddi öğeler, belli bir kültüre sahip kişiler tarafından yapılmış nesnelerdir. Bunlar belli bir kültürün belirtileri, simgeleri sayılırlar. İnsan emeğinin toplumsal gelişimi süreci içerisinde gerçekleştirdiği tüm nesneleri (mimari yapılar, aletler vb.) anlatır. Manevi öğeler ise toplumsal yaşamı düzenleyen kurallar,

bilgiler, gelenekler, görenekler, inançlar ve değerler olarak ifade edilebilir (Şişman, 2002).

Değerler, yukarıda belirtildiği gibi kültürün manevi öğeleri içerisinde yer almaktadır. Her kültürün belli başlı değerleri vardır ve bu değerler o kültürü diğerlerinden ayırır. Batı kültüründe faydacılıkla ilgili değerler önde gelmektedir. Başarı kazanmak, tanınmak, mevki tutmak değer verilen unsurlardır. Bu kültür içinde kendini gösterme motifi önemli bir yer tutar. Doğu kültürlerinde ise kolektif değerler ön plandadır (Dilmaç ve Bircan, 2015). Cüceloğlu'na (1997) göre, Amerika Birleşik Devletleri'nde 18 yaşındaki bir insanın ailesinden ayrılıp kendi yaşantısını kurması takdir edilen bir davranıştır. Ancak, bizim kültürümüzde bu son derece olumsuz karşılanan bir davranış şeklidir. Görüldüğü üzere değerler kültüre göre şekillenmekte ya da kültür kalıbı oluşturabilmektedirler ve toplum ve kültürden kültüre farklılık göstermektedirler.

Değerlerin bir başka kavram olan tutumlarla da ilişkisinden söz edilebilir. Değerlerin tutumlarla birçok yönden benzerlik gösterdiğini söyleyen Güngör'e (2000) göre her ikisinin de bilgi, duygu ve hareket olmak üzere başlıca üç önemli unsuru vardır. Birey bir değere sahip olduğu zaman onun izlenmesi gereken bir yol olduğu duygusuna kapılır. Aynı zamanda o konuda duygusal bir bakış açısı geliştirir ve o değer bireyi belli bir yöne doğru hareket ettirir. Bazı psikologlar, bu ortak özelliklerini göz önünde bulundurarak değer ve tutum kavramlarını benzer kavramlar olarak kullanmaktadırlar. Rokeach (1973) ise, değer ve tutumun birbirinden farklı kavramlar olduklarını vurgulamaktadır.

Psikolojik yaklaşımlara göre değerler ele alındığında, değerlerin tutumlarla bir arada kullanıldığı görülmektedir. Bazı sosyal psikologlar tutumlar ve değerler sözcüklerini birbirinin yerine kullanmaktadır. Tutum yerine kullanılan değerler, psikologların davranıştaki düzenlilikleri ayımsamalarına ve anlamalarına yarayan kavramsal araçlar olarak tanımlanır. Smith, Rosenberg, Bruner, White gibi psikologlar ise değerleri daha geniş, daha genel ve hiyerarşik olarak daha fazla önem taşıyan tutumlar olarak kabul ederler. Bu görüşü savunular, bir kimsenin değer hiyerarşisini ve

kendi değerleriyle belli bir durum arasındaki işlevsel ilişkiyi nasıl algıladığı bilinirse, o kimsenin o ya da benzeri durumlar karşısındaki tutumunun tahmin edilebileceğini iddia etmişlerdir. Mc Gurire ise bu görüşlerin aksine değerleri tutumların bir parçası olarak kabul etmiştir (Kâğıtçıbaşı, 1981: 20-21).

Psikoloji değer problemini felsefe ve sosyolojiden daha farklı bir şekilde ele alır. Psikolojide değerın önemi onun objektif bir esasa dayanıp dayanmamasında değil, fakat insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı roldedir. Bu bakımdan psikolog, değeri sadece bir inanç olarak alır ve bu ona yeter. Özellikle ahlaki davranış konusunda değeri, bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir kıstas demektir (Güngör, 2000).

Sosyoloji ve psikoloji perspektifinden bakıldığında da değerlerin anlam ve tanımlarında farklılıklar görölmektedir. Sosyolojide değeri toplum yararına olan bir kavramken, psikolojide ise bireyin tutum ve davranışlarına yön veren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan, birey ya da grubun değeri hakkında bilgi sahibi olmak, onların tutum ve davranışları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağladığı söylenebilir.

2.1.2. Değerlerin Özellikleri

Değerler ile ilgili olarak yapılan tanımlara bakıldığında üzerinde anlaşılmış ortak bir tanım olmadığını görmekteyiz. Bunun nedenlerinden biri olarak değerlerin farklı özelliklere sahip olmasıdır denilebilir. Toplumsal kurallar, her geçen gün gelişen ve buna paralel olarak değişen yaşam şartları, farklı kültürel yapılar değişik türlerde bir çok değerin oluşmasına zemin hazırlayabilir.

Sosyo-ekonomik gelişmelerin kaçınılmaz sonucu (kimi zaman da aracı) olarak ortaya çıkan yeni toplumsal düzenlemelerin sağlıklı işleyebilmesi, bireylerin sahip oldukları değerlerin bu türden düzenlemelerle uyumlu olmasıyla yakından ilişkilidir. Bu uygunluk sorunu, toplumsal ve siyasal başarı için toplumun iyi tanınmasını, dolayısıyla da değerlerin ayrıntılı bir biçimde incelenmesini gerekli kılmaktadır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60). Zeylan (2007) da değerleri, insanları farklı olası davranışlar

içerisinden bazılarına yönelten ve yönlendiren etkenler olarak görmektedir ve bu değerlerin insanlara doğru ve yanlışları ifade ederek, diğer insanlar ile birlikte yaşamayı ve uyum sağlamayı kolaylaştırdığını söylemektedir.

Schwartz ve Bilsky (1987) değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralamışlardır:

1. Değerler inançlardır. Ancak tümüyle nesnel, duygulardan arındırılmış fikir niteliği taşımazlar. Etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.

2. Değerler, bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkilidirler

3. Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir.

4. Değerler, davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.

5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireyler sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler.

6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir. (Schwartz & Bilsky, 1987:aktaran; Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000: 60).

Değerler toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedirler. Herkes tarafından farklı algılanan değerler olduğu gibi tüm dünya tarafından kabul edilmiş temel evrensel değerlerde vardır. Mesela bir Eskimo toplumunda, karı-kocaya sadakat ve misafirperverlik gibi kültürel değerler mevcuttur. Fakat onlar için misafirperverlik sadakatten daha önemli bir değerdir ve sadakatten önce gelir. Böyle bir olay diğer toplumlar için kabul edilemez bir durum olarak ortaya çıkabilmektedir (Reboul, 1995: 365 -366).

Toplumun yapısını oluşturan ekonomi, siyâset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların hepsi kendisine ait değerler içerir. Ancak nasıl bu kurumların

işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak, değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Değerler, kişilerin zihinlerindeki (bilişsel) kurgulamalarının başlıca unsurlarıdır. Değerler arasında üst düzeyde bir âhengın oluşumu, kişinin çevreye uyumunun zorunlu şartlarından biridir. Bu yüzden bireylerin toplumsal uyumları ve davranışları arasında bir tutarlılık söz konusu olabilmektedir. Aksi takdirde bireyler aynı konuda sürekli farklı tutum geliştirip farklı davranışlar sergileyebilirlerdi (Özensel, 2003: 228).

Özensel'e göre (2003) değerlerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Değerler iç içe geçmiş bir bütündür, bir değeri kendisiyle yakından ilgili başka bir değerden ayırmak zordur. Canlıları sevmek, hoşgörölü olma, paylaşımcı olma, yardımsever olma vb. değerler birbirinden ayrı düşünölmez.
- Değerler, durağan değildir. Değişkenlik özelliğı vardır. Değerlerdeki değişim birdenbire değil, zaman içerisinde oluşmaktadır. Değerlerdeki değişim olumsuzdan olumluya doğru veyahut olumludan olumsuzaya doğru olabilmektedir. Merhametli olma, Türk toplumunun önemli değerlerindendir. Her mahallede köşe başlarında sadaka taşları, yolunu kaybeden, yaralanan göçmen kuşlar için kurulan vakıflar vb. sosyal olgular merhametli olma değerinin hayatımızdaki yerini açık şekilde göstermektedir. İnsan, geçmişte eşref-i mahlukat olarak görülür, bu yüzden merhamete ve sevgiye lâyık kaböl edilirdi. Günümüzde ise ebeveynlere saygının azalması, değerlerin hayatımızdan çekilmeye başlaması, TV dizilerinin ve internet oyunlarının olumsuz etkileri vb. nedenlerle merhametli olma değerinin yavaş yavaş değişmeye ve azalmaya başladığı görölmektedir.
- Değerler, kalıtım yoluyla geçmez. Değerler, bir sonraki kuşağı sosyal rollerle öğrenilerek aktarılır. İnsan, değerleri ilk önce ailede anne, babasından daha sonra sokaktaki oyun arkadaşlarından ve okulda öğretmenlerinden öğrenir.

- Değerler; aileden, yakın çevreden, yazılı ve görüntülü materyallerden taklit ya da model alma yolu ile öğrenilir. İnsan, sosyal bir varlık olması nedeniyle değerleri ailesinden, bulunduğu çevreden, medyadan öğrenebilir.

Toplumsal hayatı düzenleyen değerler farklı özellikleri bünyesinde barındırır. İçselleştirilen değerler, bireyin karakterine uygun özellikte gördüğü değerlerdir. Bu sebepten değerlerin sahip olduğu özellikler, değerlerin kişiler tarafından kazandırılması için önemlidir. Gökçe'ye (1994: 133) göre de değerlerin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir (Gökçe, 1994: 133).

- Belirli bir amaç doğrultusunda ve bilinçlice yapılan davranışların ölçütü değerlerdir. Bu sebeple değerler, bireyin sosyal yaşantısında nasıl davranacağını belirlerken temele aldığı noktalardır.
- Değerler, kültürü şekillendirirken bir yandan da kültürü yönlendirir. Bir kültür gelişirken değerlerde bu süreçte şekil alır. Değerler, kültürlerin temelini oluşturur.
- Değerler, insanların sosyalleşmelerinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü değerler kişiler tarafından öğrenilir, kabullenilir, şahsiyetinin bir parçasını oluşturur.
- Değerler, sözel bir yönü de vardır. Değerler bir yandan zihinsel olguları içerirken bir yandan da duygusal olguları ifade eder.

2.1.3. Değerlerin İşlevleri

Değerlerin insan davranışlarını etkileme, toplumsal ilişkileri düzenleme ve toplum kalkınmasını sağlama gibi birçok işlevi vardır (Akbaş, 2008). Rokeach değerlerin fonksiyonlarını şöyle belirlemiştir:

1- Standart olarak değerler: Değerler bireyin toplum içindeki davranışlarını belirler. Bir olayla karşılaşan birey pozisyon alır ve karşılaştığı toplumsal olayları değerlendirirken ve yargılarken değerini kullanır.

2- Çatışma ve karar vermede değer sistemi: Birey çatışma ve karar verme durumuyla karşılaştığında değerler danışmanlık görevi yerine getirirler. Böyle bir durumda değerlerin biri değil birkaçı birden harekete geçer ve birey önceden öğrenilmiş yapıları kullanarak karar verir ve çatışmaları çözer.

3- Değerlerin seviyeleri: Değerler tek başına değil, değerlerle birlikte var olurlar. Bir araya gelerek tutarlı ve sistemli kalıcı organizasyonlar oluştururlar. Değerler aynı zamanda önem sırasına göre aşamalı sınıflandırma oluştururlar.

4- Değer kazanımı: Değerler kalıtsal olmayıp öğrenme sonucu oluşurlar. Değer oluşumu çocuklukta başlar ve yaşa bağlı olarak artar. Ortak değerlerin oluşumunda sosyo-ekonomik düzey önemli rol oynamaktadır. Birey içinde bulunduğu ortamın (okul, iş yeri, aile) özelliklerine uygun değerler geliştirir. (Akt: Silah, 2000,326-330)

Fichter (2006)'e göre de değerlerin işlevleri şu şekildedir:

- a. Değerler kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılırlar. Tabakalaşma sistemini olanaklaştırırlar. Bireyin çevresindekilerinin gözünde “ nerede durduğunu” bilmesine yardım ederler.
- b. Değerler kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde odaklaştırırlar. Çok değerli bir nesne her zaman birey veya grup için “ en iyi ” olmayabilir. Fakat o nesnenin sosyal olarak değerli görülmesinin, o nesne için çaba gösterilmesine yol açtığı da bir gerçektir.
- c. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın adeta şemasını çizer. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini “ en iyi ” hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.
- d. Değerler kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik eder. İlgi yaratır, cesaret verir. Böylelikle kişiler de çeşitli rollerin gerekliliklerinin ve beklentilerinin birtakım değerli hedefler doğrultusunda işlemekte olduğunu kavramış olurlar.

- e. Değerler sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, “doğru” şeyleri yapmaya yüreklendirir. Değerler ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolaylıkla anlaşılabilmesini sağlar.
- f. Değerler dayanışma araçları olarak da işlevde bulunur. Sosyal bilimcilerin aksiyonlarından biri de grupların yüksek düzeyde bazı değerlerin paylaşılması amacıyla oluştuğudur. Kişiler aynı değerleri güden kişilere doğru çekimlenirler. Ortak değerler sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir.

Değerlerin yukarıda verilen işlevlerine bakıldığında, değerlerin öğrenme sonucu oluşup bireyin toplum içindeki davranışlarını belirleyen, bir birinden bağımsız olmayıp birlikte var olan yapılar olduğu söylenilebilir. Ayrıca, değerler insanları doğru davranışı yapmaya yöneltirken, toplumca kabul edilmeyen davranışların gösterilmesini engeller.

2.1.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Alanyazın incelendiğinde değerlerin farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Değerlerle ilgili ilk sınıflandırmayı, Spranger yapmıştır. Spranger, değerleri estetik, teorik(bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dinî değerler olmak üzere altı grupta sınıflandırmış, Allport, Vernon ve Lindzey ondan ilham alarak çalışmalarını sürdürmüşlerdir (Güngör, 2000: 84). Rokeach (1973) ise, değerleri iki grupta toplamıştır. Yaşamın temel amaçlarını gösteren değerleri amaç değerler, bu amaçlara ulaşmak için kullanılacak davranışları ise araç değerler olarak tanımlamıştır.

Spranger (1928) ise değerleri bilimsel, ekonomik, sosyal, politik, dini ve estetik olmak üzere 6 başlık altında incelemiştir (Akt. Aydın ve Akyol Gürler,2013).

Tablo 2.1: Spranger (1928)'e Göre Değerlerin Sınıflaması

Değerler	Değerlerin Açıklaması
Bilimsel Değerler	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirci, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değerler	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değerler	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değerler	Başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattır. Bencil değildir.
Politik Değerler	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değerler	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi fazları feda eder.

(Akt. Aydın ve Akyol Gürler, 2013)

Değerler sınıflaması üzerine deneme yapanlardan biri de Nelson (1974)'dür. Nelson da değerleri yaratan, yaşayan insan ve insan grupları özelliklerini ön plana çıkarmıştır. Bireyden topluma doğru açılan bir yelpazede değerleri birbirinden ayıran Nelsonun sınıflaması şu şekildedir:

Bireysel değerler: Bireysel değerler seçim yapmada ve satın aldığımız ürünlerde hobilerimizde olduğu gibi diğer kişisel tercihlerimizle ilişkilidir (Michaelis,1988; aktaran: Akbaş, 2004: 19).

Grup değerleri: Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dini ya da politik bir grup olabilir (Naylor ve Diem, 1987; aktaran: Akbaş, 2004: 19).

Sosyal değerler: Sosyal değerler ise adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir ve bireyin mevcut toplumsal yapı içerisinde varlığını devam ettirmesine yarar. Sosyal değerlerin tanımlanmasında sosyalleşme, sosyal bilinç, norm ve grup ruhu gibi kavramlar kullanılmaktadır (Michaelis, 1988; aktaran: Akbaş, 2004: 19).

2.1.4.1. Allport, Vernon ve Lindzey'in(1960) Değerler Sınıflaması

Allport, Vernon ve Lindzey ile Graves'in yapmış oldukları çalışmalar değerleri ilgili oldukları toplumsal yaşamın farklı alanlarını esas alarak yapılan sınıflandırmadır (Doğan 2007: 102). Bu araştırmacılar altı boyutlu bir değerler sisteminin var olduğu fikrini ortaya atmışlardır. Bu altı değer şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 2.2: Allport, Vernon ve Lindzey'in(1960) Değerler Sınıflaması

Estetik Değer: Bir nesne ya da olayla karşılaşıldığı zaman, nesneye ya da olaya birey tarafından yüklenen estetik özelliklerdir. Şekil ve ahengin baskın olarak hissedildiği değerdir. Güzellik, zarafet, uyum, simetri gibi kavramlar estetik değeri yüksek olan bireyler tarafından benimsenen kavramlardır.

Teorik Değerler: Bireylerin gözlem, analiz gibi rasyonel teknikler ile bilgi edindiği ve bu bilgilerle kendisine bir değer sistemi oluşturduğu boyutudur. Muhakeme, gözlem, eleştiri ve rasyonel düşünce bu değer kapsamında önemli kavramlardır.

Dini Değerler: Bireyin evreni anlamak amacıyla benimsemiş olduğu kutsal ve ahlaki öğeler taşıyan inançlar sistemini ifade etmektedir. Evrenin bütünlüğünü anlamak ve betimlemek bu değeri benimseyen bireyler için önemlidir.

Siyasi Değer: Güç elde etme ve bu gücü başkalarının üzerinde kullanma duygularının ağır bastığı değer boyutudur.

Sosyal Değer: Bu değeri benimseyen bireyler için sevgi, en çok önem verilen ve hayati şekillendiren kavramdır. Bireyin amacı, gerçek sevgiye ulaşmak ve yakın dostluklar kurmaktır. Nazik, sempatik, özverili olmak sosyal değeri yüksek kişilerde görülen diğer özelliklerdir.

Ekonomik Değer: Maddi anlamda fayda sağlamak anlamındadır. Bireyin öncelikli hedefi, servet eddirmek ve diğerlerini geçmektir. Faydacı ve pratik tavırlar önemlidir.

(Allport ve diğ.,1960:124-130)

Rokeach (1973) ise, değerler üzerindeki çalışmaları sonucunda değerleri amaç ve araç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Amaç değerler yaşamın temel amaçlarını (Örneğin, rahat bir yaşam, mutluluk, eşitlik, ulusal güvenlik vb.), araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılabilecek davranış tarzlarını (örneğin, hırslı, neşeli, bağımsız, sevecen vb.) kapsar.

2.1.4.2. Rokeach değerler sınıflaması

Rokeach (1973) değerleri teker teker ele almaktansa birçok kültürde var olan üst düzey değerleri bütünsel olarak ele almadan yanadır. Bu görüşten yola çıkarak bir değerler sisteminin bulunduğunu düşünmüş ve birçok röportaj ve ayrıntılı dil taraması ve kapsamlı alanyazın taramasına dayanarak, Rokeach (1973), yazında en çok kullanılan Rokeach Değer Ölçeği adı verilen bir değerler sınıflaması ölçeği geliştirmiştir. Araçsal ve amaçsal değerler olarak hazırlanmış iki ayrı ölçeğin birleşimi olan bir değer ölçeğidir. Araçsal değerler davranış biçimlerini belirlemek için hazırlanmış, amaçsal değerler de varoluşla ilgili olarak hazırlanmış ölçeklerdir.

Her iki ölçekte de 18 ayrı değer bulunmaktadır. Bu ölçeğin uygulanışı sırasında, katılımcılardan değerleri önem sırasına göre sıralamaları istenir. Daha sonraları bu ölçeğin pek kullanışlı olmadığı görülmüş ve Rokeach'tan sonraki kuramcılar(Shalom H. Schwartz gibi) kullanımı daha kolay ve maddeleri daha anlaşılır ölçekler geliştirmeye çalışmışlardır. Rokeach (1973)'a ait değerler sınıflaması Tablo 2.3'te verilmiştir.

Tablo 2.3: Rokeach (1973)' ın değer sınıflaması

Amaç Değerler	Araç Değerler
Rahat bir hayat	Hırslı/istekli
Heyecan verici bir hayat	Ufku geniş olma
Başarma duygusu	Kabiliyetli
Barış içinde bir dünya	Neşeli
Güzellikler dünyası	Temiz
Eşitlik	Cesaretli
Aile güvenliği	Affedici
Özgürlük	Yardımsever
Mutluluk	Dürüst
İç huzuru	Hayal gücü geniş
Gerçek sevgi	Bağımsız olma
Ulusal güvenlik	Entelektüel
Zevk	Mantıklı
Kurtuluş	Sevgi dolu/sevecen
Öz saygı	İtaatkar
Sosyal tanınma	Kibar
Gerçek dostluk	Sorumlu
Belgelik/hikmet	Öz control

(Rokeach,1973)

2.1.4.3. Kahle'ın değerler sınıflaması

Kahle 1983 yılında sekiz değerden oluşan bir değerler listesi geliştirmiştir. Kahle'nin çalışması üzerine yapılan araştırmalarda bu değerler, içsel odaklı ve dışsal odaklı olmak üzere iki düzeyde incelenmiştir. Her bir düzeye ilişkin değerler aşağıdaki tabloda verilmiştir (Beatty ve diğ., 1985: 186):

Tablo 2.4: Kahle'in Değerler Sınıflaması

İçsel Odaklı Değerler	Dışsal Odaklı Değerler
-Kendine Saygı Duyma Değeri: Hayatı boyunca yaptıkları ile gurur duyan ve kendisine güvenen biri olmayı ifade etmektedir.	-Ait Olma Değeri: Çevre, aile ve arkadaşlar tarafından ihtiyaç duyulan ve önemsenen birisi olma ihtiyacını açıklamaktadır.
-Yakın İlişkiler Kurma Değeri: Bireyin, çevresindeki arkadaşları ve tanıdıkları ile yakın ilişkiler kurmayı ve çevresinde sevilen birisi olmayı ifade eder.	-Güvende Olma Değeri: Bireyin kendini güvende hissetmesini ve karşılaşılacak güçlüklerden ve sorunlardan korunma ihtiyacı hissetmesini ifade etmektedir.

-Kişisel Gelişim Sağlama Değeri: Bireyin, kendisiyle barışık ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanan birisi olma ihtiyacını ifade etmektedir.

-Başkalarından Saygı Görme Değeri: Bireyin çevresindeki insanlar tarafından saygı duyulan ve kabul gören birisi olmasını ifade etmektedir.

-Hayattan Zevk Alma Değeri: Bireyin, zevkli ve mutlu bir yaşam sürmesinin önemini vurgulamaktadır.

-Başarılı Olmak: Bireyin, hayatta arzuladığı her şeye ulaşabilen birisi olma gereksinimini ifade etmektedir.

(Beatty ve diğ.,1985:186)

2.1.4.4. Schwartz değerler sınıflaması

Shawartz değerleri; kültürel değerler ve bireysel değerler olmak üzere iki ana başlık altında ele almıştır. Bireysel düzey, kişilerin yaşantılarını yönlendirmelerinde kullandığı değerleri ele alırken, kültürel düzeydeki değerlerde toplumlar tarafından kabul edilen değerler vardır. Bu iki düzey arasındaki fark ise bireysel değerlerin her zaman kültürel düzeyde etkili olmamasından kaynaklanmaktadır (Kağtçıbaşı ve Kuşdil, 2000: 60–61)

Schwartz’a göre değerler, bireyin hayatta önem verdiği şeylerin neler olduğunun algılanılmasını sağlayan unsurlardır (Bardi ve Schwartz, 2003). Schwartz tarafından 1992 yılında değer yöneliminin içerik ve yapısı hakkında aralarında Türkiye Cumhuriyeti'nin de bulunduğu 60'ı aşkın ülkede yapılan ve evrensel 10 değer türü ile bunların içerdiği 56 alt değeri kapsayan sınıflandırmadır (Schwartz, 1996:3).

Ancak Schwartz’a göre (2012: 6) bazı alt değerler birden fazla değer türünün amacını ifade ettiğinden birçok değer türünde yer alabilirler. Schwartz’ın “An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values” adlı kendi çalışmasında 56 alt değer 11’inin birden fazla değer türüne ait olduğu gösterilmiştir (Schwartz, 2012:7).

Tablo 2.5: Schwartz'ın(2012) Değerler Sınıflaması

Değer Türü	Alt Değer	Amacı
1.Özyönelim	Özgürlük Yaratıcılık Bağımsızlık Kendi hedeflerini seçmek Meraklı olmak	Bağımsız düşünce ve davranış; tercih,yaratıcılık ve araştırmadır.
2.Uyarılım	Değişik bir hayat/maceracı Heyecanlı bir hayat Cesur olmak	Heyecan, yenilik ve hayata meydan okumadır.
3.Haz	Zevk Hayatın tadını çıkarmak	İnsanın temel ihtiyaçları ve zevklerini tatmin etmektir
4.Başarı	Hırslı/Azimli Başarılı Yetkin olmak Etkili olmak	Sosyal standartlara göre rekabet göstererek kişisel başarıya ulaşmaktır.
5.Güç	Liderlik Zenginlik Sosyal güç	Sosyal statü saygınlık ve insanlar ile kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olmaktır.
6.Güvenlik	İyiliklere karşılık vermek Temizlik Ulusal güvenlik Sosyal düzen Aile güvenliği	Emniyet, uyum sağlamak; toplumun, bireyin ya da ilişkilerin dengesidir.
7.Uyum	İtaat etmek Kendini kontrol etmek Nezaket Anne-baba ve yaşlılara değer vermek	Diğer insanların hayal kırıklığına veya zarar görmesine neden olabilecek ve toplumsal beklentileri ya da normları ihlal etmesi muhtemel davranışları, eğilimleri ve güdüleri sınırlamaktır.
8.Gelenek	Geleneğe Saygı Alçak gönüllülük Dindarlık Hayatın verdiklerini kabullenmek	Saygı, teslimiyet ve din ya da kültürün bireye dayattığı gelenek ve fikirlerin kabul edilmesidir.

9.İyilikseverlik	Yardımsever olmak Sadık olmak/Vefa Bağışlayıcı olmak Dürüst olmak Sorumlu olmak Gerçek arkadaşlık Olgun sevgi	Yakın ilişki içinde olunan kişilerin iyiliğine odaklanmak, ilişki kurulan insanların refahının korunması ve artırılmasıdır.
10.Evrenselcilik	Açık fikirli olmak Sosyal adalet Eşitlik Barış içinde bir dünya Doğa ile bütünleşmek Güzellik dolu bir dünya Erdemli olmak Çevreyi korumak	Anlayışlı ve takdir edici olmak, hoşgörü ve tüm insanlık ile doğanın refahını korumaktır.

(Schwartz,2012:5-7)

Güç (Power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü.
Değerler: Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü koruyabilmek ve insanlar tarafından benimsenmek.

Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi.
Değerler: Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak ve zeki olmak.

Hazcılık (Hedonism): Bireysel zevke, hazza yönelim. **Değerler:** Zevk, hayattan tat almak.

Uyarılım (Stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı. **Değerler:** Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak ve heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.

Özyönelim (Self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık. **Değerler:** Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak ve kendisine saygısı olmak.

Evrenselcilik (Universalism): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve tüm doğanın iyiliğini gözetmek. **Değerler:** Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak ve iç uyum.

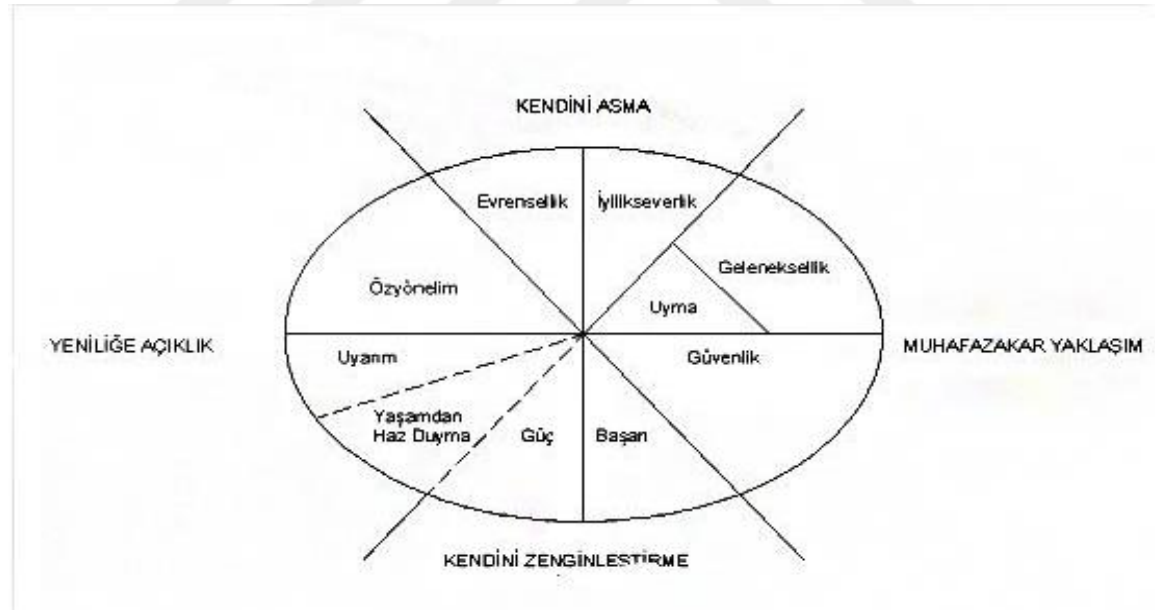
İyilikseverlik (Benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme. Değerler: Yardımsever olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat ve anlamlı bir hayat.

Geleneksellik (Tradition): Kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık. Değerler: Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak ve dünyevi işlerden el ayak çekmek.

Uyma (Conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması. Değerler: Kibarlık, itaatkar olmak, anne- babaya ve yaşlılara değer vermek ve kendini denetleyebilmek.

Güvenlik (Security): Toplumun var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği. Değerler: Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu ve sağlıklı olmak (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 61-62).

Şekil 2.1: Schwartz'ın değer teorisi

Kaynak: Gibson, E. ve Schwartz S. H. (1998)

Evin ve Kafadar'ın (2004) çalışmalarında değerler, ulusal ve evrensel değer kategorileri olmak üzere iki grupta ele alınmıştır. Ulusal Değer Kategorilerinde; millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, ulusal simgeler, kahramanlık, dil, gelenek ve görenekler yer almaktadır. Evrensel değer kategorileri ise, demokrasi, insan hak ve

özgürlükleri, uygarlık, barış, eşitlik, bilim ve bilimsel düşünme, sanat, çevre duyarlılığı ve sevgi değerlerinden oluşmaktadır.

Sosyal değerlerin toplumun tabakalaşma sistemine olduğu kadar davranış örüntülerine, sosyal rollere ve süreçlere de yakından bağlı olduğunu belirten Fichter (2006:173-175) değerleri üçe ayırarak sınıflandırmıştır. Bu sınıflama şöyle sıralanmıştır:

1- Değerler zorlayıcılık derecelerine göre sınıflandırılabilir. Böylelikle değerler sosyal kişiliği etkileme derecesine göre düzenlenmiş olurlar. Değerlerin çiğnenmesi normal kişide suçluluk duygusu uyandıracaktır. Kişi bu değerlere rıza göstermeye kendini bilinçli olarak zorunlu hisseder.

2- Sosyal değerler süreklilik gösteren ortaklaşa işlevler temelinde de düzenlenebilir. Bu noktada en yüksek değerler toplumun sürekliliği ve kamu refahı için neyin istendiğine ve hatta neyin önemli olduğuna işaret eder. Bu alan sevgi ve hakkaniyet ilişkilerinin en yoğun olduğu alandır.

3- Değerlerin en anlamlı sınıflandırılması değerlerin kurumsal işlevlerine göre sınıflandırılmasıdır. Bir kültürdeki değerlerin sistematik analizi sonunda her temel kurumda kullanılan bir değer dizisinin varlığı saptanabilir.

Değer sınıflamalarına bakıldığında farklı türlerde sınıflamalarla karşılaşmaktadır. Bu sınıflamaların kişisel-sosyal, ulusal-evrensel, amaç-araç değerler, ekonomik, siyasi, dini ve estetik değerler şeklinde değerlerin niteliklerine göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Toplumsal kurallar, her geçen gün gelişen ve buna paralel olarak değişen yaşam şartları, farklı türde kültürel yapılar değişik türlerde birçok değer oluşmasına zemin hazırlayabilir. Bundan dolayı, değer sınıflamalarının da kendi içerisinde değişkenlik göstermesinin nedeni olarak yukarıda bahsedilen sebepler gösterilebilir.

2.1.5. Değerler Eğitimi

Bireyin belirli değerlerin farkında olması, yeni değerler üretmesi, bu değerleri benimsemesi, kişiliğini bu değerlere göre oluşturarak, bunu davranışlarına aktarması eğitim ile gerçekleşir. Bu eğitimde, değer eğitimi olarak ifade edilmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007).

Değerler eğitimi son yıllarda popüler bir kavram olarak ortaya çıkmasına rağmen, geçmişte bu kavram ahlak eğitimi ve karakter eğitimi adlarıyla kullanılmıştır (geçmişte bu kavram yerine ahlak eğitimi ve karakter eğitimi adı verilmiştir).

Öztürk (2007: 128)'e göre “karakter eğitimi terimi bugün adeta yeniden doğmaktadır. Bununla beraber o, sık sık değerler eğitimi veya moral eğitim terimlerinin yerine kullanılmaktadır.”

Berkowitz (2002: 44) de Öztürk (2007) gibi bu üç terimin birbirinin yerine kullanıldığını ve ülkelere göre de kullanımının farklılıklar gösterdiğini şöyle ifade etmektedir:

“Günümüzde Amerika’da popüler terim karakter eğitimidir [...] Bununla birlikte on ya da yıl kadar önce daha çok popüler olan terim ahlâk eğitimi idi. Ahlâk eğitimi terimi - Japonya’da bir grup tarafından psikolojiye aktarılmasına ve “moralogy” şeklinde yeni bir kavramın üretilmesine rağmen- halen özellikle Asya’da birçok ülkede tercih edilmektedir. Nitekim değerler eğitimi günümüzde Büyük Britanya’da tercih edilen terimdir (Büyük Britanya’da başkaları değerler eğitimi terimini tercih ederken İskoç Müfredat Danışma Konseyi eğitimde değerler terimini tercih etmektedir). Bu değişik terimler [ahlâk eğitimi, karakter eğitimi ve değerler eğitimi] ayrıca farklı teorik bakış açılarından birine veya birkaçına daha fazlasıyla bağlantılıdır. Amerika’da karakter eğitimi en güçlü şekilde daha konservatif, geleneksel ve davranışsal yaklaşımlarla; ahlâk eğitimi daha liberal, oluşturmacı ve bilişsel yaklaşımlarla ve değerler eğitimi ise daha teorik olmayan, davranışsal ve deneysel yaklaşımlarla bağlantılıdır.”

Slater (2002:3) tarafından değerler eğitimi şöyle tanımlanmıştır:

“Değerler eğitimi, manevi, ahlaki, sosyal ve kültürel eğitim; kişisel ve sosyal eğitim; dini eğitim; çok kültürcü/ırkçı-karşıtı eğitim; program ötesi temalar; özellikle vatandaşlık, çevre ve sağlık; manevi özen; okul etiği; programa ek etkinlikler; geniş toplum bağlantıları; ortak ibadet/toplantı; öğrenen bir topluluk olarak okul yaşamı gibi ortak yaşam deneyimlerinin bir sınıflamasını yapabilmek için yeni bir şemsiye terimdir.”

Dünyada, 1900'lerin başından itibaren değer eğitimi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Değer ve ahlak eğitimi, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra geleneksel yöntemlerle devam etmiştir. 1960'larda ABD'de Sidney Simon ve arkadaşları tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, 1970'lerin başlarında Kohlberg ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve uygulanan adil topluluk okulları gibi yaklaşımlar ile geleneksel değer öğretimine alternatif öğretim yolları geliştirilmiştir. 1980'lerden sonra vatanseverlik, aile, sorumluluk ve güven gibi geleneksel değerlere dönüş başlamıştır. 1992 yılında ise Lickona tarafından karakter eğitimi akımına yeniden dikkatler çekilmiştir. Bu akımlar, birçok eğitim sistemini etkilemiştir. Türkiye'de de eğitim sistemi bu akımlardan etkilenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı, öğretim programlarında ve ders kitaplarında zaman zaman bu yönde güncellemeler yapmıştır (Koç, 2013).

Türkiye'de 2011-2012 eğitim öğretim yılında "Değerler Eğitimi" projesi uygulanmaya başlanmıştır. Bu projede, belirlenen eğitim öğretim yılında verilecek değerler belirlenmiştir. Her ayda öğrencilere kazandırılmak istenen değerlere uygun etkinlikler, sınıf düzeylerine göre oluşturulup rehberlik etmesi için öğretmenlere iletilmiştir. Öğretmenler değerler eğitimi yaparken kendi görüşlerini empoze etmeye çalışmaktan kaçınmalı, olası karmaşaları engelleyebilmelidir. Bazı değerlerin toplumdan topluma ve zamana göre değişebileceği göz önünde bulundurularak, öğretmenler bireysel olarak kabul ettikleri değerlerden ziyade, evrensel değerleri vermeye özen göstermelidir (Özel, 2015: 19).

Değer eğitimi, demokratik bir toplumun başarısı için temeldir. Demokrasilerde insanlara öncelikle adil ve özgür bir toplumsal ortam sağlanmalıdır. Kişi demokrasiyi anlamalı ve ahlaki boyutu ile hemfikir olmalıdır. Demokratik yönetimlerde insanlar, diğerinin haklarına saygı, kanunları kabul, kamu yaşamına gönüllü katılım ve toplumun iyiliğiyle ilgilenmelidir (Lickona, aktaran: Akbaş 2004: 61-62).

Bailey'e göre değer eğitiminin dört genel aşamayı içine alması gerekmektedir (Aktaran: Doğanay, 2009, s. 234-236). Bunlar şöyle açıklanabilir:

Akıl yürütme ve mantıklı olmayı destekleme: Ahlaki kararlar, başkalarının söylemesi ya da ezberlenmiş ilkeler ışığında sorgulanmadan alabilecek kararlar olmadığından var olan şartların ve bilgilerin göz önüne alınması gerekmektedir. İnsan bağımsız akıl yürütme yoluyla mümkün olan doğruları dikkate alarak bir yargılama ve karar verme aşaması izlemelidir. Bu açıdan değerler eğitiminde akıl yürütme aşamalarının kullanılması gerekmektedir.

Empati kurma: Empatik düşünce değerler eğitimi aşamasında üzerinde önemle durulması gereken bir unsurdur. Empatik düşünme, karar verme aşamasında yansıtıcı düşünme ve hoşgörülü davranmayı oluşturması açısından farklı bakış açılarının oluşmasına olanak sağlamaktadır.

Öz saygı geliştirme: insanın kendisini nasıl gördüğü ve algıladığı, başka insanlarla iletişimini ve kararlarını etkilemektedir. Bu nedenle özsaygı oluşturma değerler eğitiminin bir unsuru olmalıdır.

İşbirliği geliştirme: bireysel ve yarışmacı bir ortamda yetişen insanlar benmerkezci ve egoist bir kişilik yapısı oluşturabilirler. İşbirliği içinde öğrenen insanlarda ise biz duygusu daha güçlüdür. Değerler eğitiminde işbirliğine dayalı öğrenmeye daha fazla ağırlık verilmelidir.

Değer eğitiminin amaçlarını Arweck ve Nesbitt (2003) şu şekilde sıralamışlardır:

1. Bütün insanların sahip olduğu farklı değerler üzerindeki düşüncelerini yansıtmalarına yardımcı olmak.
2. Bireylerin toplum içinde yaşarken karşılaştıkları sorunlara sosyal çözüm getirmelerine katkıda bulunmak.
3. İnsanların iyi bir kişilik kazanmalarını sağlamak.
4. Etkili bir değer eğitimi için kişisel, ahlaki, sosyal kriterleri insanlara benimsetmek.

Aydın (2010:4) değerlerin öğretilbilir ve öğrenilebilen olgular olduğunu vurgulamıştır. Değerlerin değişik toplumlarda değişik şekiller alması ve farklı olarak değerlendirilmesi de onların sonradan öğrenilmiş olduğunu göstermektedir. Bireyler hangi durumda nasıl davranılması gerektiğini, içinde yaşadıkları toplumun yetişkin bireylerinden veya yaşlılarından öğrenmektedir. O hâlde değerler her şeyden önce bir eğitim konusudur. Ancak bu eğitim, sadece okullarda verilen derslerden ibaret değildir. Bir bakıma, bütün toplum bir okul ve her insan da bu okulun hem öğretmeni hem de öğrencisi sayılmaktadır.

Eğitimin ilk olarak gerçekleştirileceği yer ailedir. İnsanlar, temel değerlerini yeni nesillere aile aracılığı ile aktarır. Birey ilk dinî ve ahlâkî bilgi ve tutumları ailesinden öğrenir (Aydın 2003). Ancak bu konuda okula da önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir (Doğanay 2006).

Toplumsal değerler, günlük hayatı belirleyen ve hatta organize eden değerlerdir. Aile ise bütün toplumsal kurumlara yönelir. Açıkçası ailedeki norm ve değerler günlük yaşamla birlikte ahlaksal, hukuksal ve siyasal yaşamın tümünü belirlemektedir. İtaat kültürü, namus ve ahlak anlayışı, komşuluk ilişkileri, güven ve himaye kültürü, sadakat ve ihanet, gizlilik ve mahremiyet, sevgi ve hoşgörü, saygı ve korku gibi değerlerin niteliklerine göre ortaya çıkan bir aile kültürünün toplumsal kültüre yönelmesi doğaldır. Aile yapısı, geleneksel değerler aracılığıyla toplumsal değerleri ikame etme imkânı bulmaktadır (Doğan, 2004).

Değerler eğitiminin en etkili yeri elbette ki ailedir. Aile bireyleri arasındaki yakın ve sıcak iletişim, çocukların maddi ihtiyaçları kadar psikolojik ve manevi yönden tatmini açısından büyük önem taşır. Bu, aynı zamanda anne, baba ve diğer aile bireylerinin ilk rol modelleri olarak çocuğun hayatında yer almasını sağlar. Çocuğun vicdanı, anne, baba ve diğer aile büyüklerinin kuralları ile şekillenmeye başlar. Bu yüzden aile iyinin, doğrunun, güzelin, kutsalın fark edilmesi ve ortak bir yaşam süreci içerisinde öğrenilip içselleştirilmesinde en etkili bir kaynak olarak yerini korur (Hökelekli, 2011: 289).

Değerler; bireylere eğitim ortamında disiplinler arası bir şekilde aktarılır. Bu aktarım aile ortamından farklı, daha sistematik bir şekilde yürütülür. Ailede belli bir plan ve program dahilinde olmadan genellikle gün içinde yaşayarak öğrenilen bazı değerler; okullarda, eğitim ortamlarında belli plan ve program dahilinde, önceden belirlenmiş hedefler doğrultusunda sunulmaya çalışılır (Mehmedoğlu 2006:155-168).

Değerler eğitiminde düzenlenen uygulama sürecine bakıldığında tüm dünyada evrensel olarak uygulanabilecek yöntem ya da süreçlerden söz etmek olanaklı değildir. Okulun değerler sistemi, okul personeli ile toplumun ilişkileri, etikle ilgili farklı derslerin her biri değerler eğitiminde rol oynamaktadır (Edwards, 1996'dan akt. Çengelci, 2010, s. 8).

“Değerler eğitimi aşamasında öğretmenler tarafından farklı aşamalarda kullanılan farklı yöntemler bulunmaktadır. Tartışma temelli yaklaşımlar ve öğrenci merkezli etkin öğrenme yöntemleri en çok kullanılanlardır. Değerler eğitimi için başka kullanılan yöntem ve usuller drama, proje çalışması, uygulamalı etkinlikler, işbirliğine dayalı öğrenme, öğrenci araştırmaları, eğitsel oyunlar ve tema günleridir. Bu yöntem ve teknikler okulda kullanılan yöntem ve tekniklerden birkaçıdır. Bunun dışında değerler eğitiminde örtük programın etkisinin de göz ardı edilmemesi gerekir. (Halstead, 1996'dan akt. Çengelci, 2010, s. 9).” Yüksel (2005)'de değer eğitiminin okulun düzeni, kuralları, fiziksel ve psikolojik çevresi, okuldaki yönetici ve öğretmenlerin mesajları ile örtük program kapsamıyla yer alabileceğini belirtmiştir.

Günümüzde değerler öğretilbilir ve öğrenilebilir olgular olmakla beraber bunların bireylerce öğrenilmesi geçmişe göre daha zor görülmektedir. Geçmişte toplum tarafından benimsenen ve desteklenen birçok değer, yaşantı yoluyla aktarılabilirken günümüzde sadece yaşantı yeterli olmamaktadır. Çünkü toplumsal yaşamda çocuğun değerler sistemini etkileyen ve değişime sürükleyen etkenler çoğalmıştır. Değerlerin kazanılması rastlantılara ve kontrol dışı mekanizmalara bırakılmamalı, değer eğitimi ile ilgili yeni gelişmeler ve eğilimler dikkatlice izlenmelidir (Gömlüksiz, 2007: 728-729). Bundan dolayı, değerler eğitimi sistemli ve planlı bir şekilde ele alınmalıdır.

Okullar eğitim ve öğretim faaliyetlerinin sistemli ve planlı olarak yapıldığı kurumlardır. Mevcut eğitim sistemimiz sınav odaklı olup, öğrencilere çok fazla bilişsel yükü de beraberinde getirmektedir. Bunun da öğrencilerin çok yönlü gelişimine (örneğin duyuşsal) engel teşkil ettiği düşünülmektedir. Bu yüzden, eğitim ve öğretim programları son yıllarda değerlerin öğretimine daha fazla vurgu yapılarak yeniden düzenlenmeye başlanmıştır.

2.1.6. Değerler Eğitiminin Amacı

Değerler eğitimi, toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Toplum içinde yaşayan insanları değerler ve yasalar bir arada tutar. Toplumsal hayatın düzenli gitmesi için sadece yasalara uymak yetmez. Ortak değerlerin, görenek ve geleneklerin birleştirici gücüne de ihtiyaç vardır. Başka bir deyişle insancıl değerler olmadan toplum çarkı dönmez. Örneğin doğruluk, konukseverlik, güçsüze el uzatma, hoşgörü, saygı ve sevgi gibi değerler yasa gücüyle benimsetilemezler. Toplumsal ilişkiler, kişilerin tek tek ve toplu olarak insancıl değerlere bağlılığı ölçüsünde düzenli yürür (Yörükoğlu, 2002).

Değerler eğitiminde çocukların kendilerine ve topluma yararlı olacak temel değerleri psikolojik, bilişsel ve sosyal gelişimlerine uygun olarak kazanmaları amaçlanır. Bu bağlamda örtük program anlayışından ayrılarak daha sistemli ve açık bir yapıya sahip olduğu görülür. Değerler eğitimi sorumluluk, sevgi ve karakter eğitimi desteklerken girişimciliği, temel insani değerleri kazandırmayı, kendisiyle ve çevresiyle barışık bireyler yetiştirmeyi, etkili bir okul kültürü yaratmayı, toplumsal düzeni korumayı da kapsar (Aydın ve Akyol Gürler, 2013).

Değerler eğitiminin sistemli bir şekilde yapılabilmesi için belli hedeflere sahip olması ve doğru amaçlara hizmet etmesi gereklidir. Bu amaç ve hedefler bireysel, toplumsal ve evrensel olarak sınıflandırılabilir. Değerler eğitiminin birey açısından en önemli hedefi, insanın kendisini tanımlama, anlama ve tamamlama gibi pratik süreçlerden geçmesini sağlayarak kabiliyetlerini en üst düzeye çıkarmak olmalıdır (Kale, 2007:319). Toplumsal açıdanda kendini tanımlamış ve anlamış olan birey,

toplumun ortaya koyduğu değerleri sergilemede sorun çıkarmayacağı, toplumun beklentilerini karşılayacağı düşünülmektedir.

Değerler eğitiminin amacı, bütün insanlığın ortaklaşa sahip olduğu evrensel değerlere vurgu yaparak iyi karakter örnekleri sergileyen, ahlâkî değerlere sahip, sorumluluk duygusu içinde hareket eden vatandaşlar ortaya çıkarmaktır. Bu bakımdan, Değerler Eğitimi bireylerde; saygı, sevgi, sorumluluk, erdem, cesaret, inanç, azim, adalet ve bireysel disiplin gibi çok önemli ahlâkî ve medeni değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan, Değerler eğitiminin uzun vadeli amacı ise toplumda giderek daha büyük bir sorun haline gelen ahlâkî, etik ve akademik konularda yardımcı olmak ve dünyamızın daha güvenilir ve yaşanılır hale gelmesine katkı sağlamaktır (Altan,2011).

Değerler eğitiminin sistemli bir şekilde yapılabilmesi için gerekli olan değerlerin belirlenmesinde bireysel, sosyal, kültürel, evrensel ve ahlaki faktörlerin önemi büyüktür. Bu faktörler gözetilerek belirlenecek değerlerin, öğrencilerin gelişim düzeylerine ve ilgilerine göre programlanarak öğretilmesi de çok önemlidir (Çağlayan, 2005: 91).

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçerken, milli ve manevi kültürel değerleri, gelişime engel olmayacak şekilde koruyup geliştirmek ve özellikle yetişmekte olan kuşaklara kazandırmak gerekmektedir(Yılmaz,2010: 66-67). Kendi ayakları üzerinde duramayan bireyin ve kendi kültürel değerlerinden hareket etmeyen bir eğitim sisteminin başarılı olması mümkün değildir. Öte yandan var olan kültürel değerlerin her kuşakta yeniden üretilmesi ve yeni kuşağa aktarılması gerekir. Bu iki saptamadan hareketle kültürümüzde bulunan “delikanlılık, mertlik ve yiğitlik” kültleri yeniden üretilerek magandalık, zorbalık ve şiddet eğilimlerinden bunları ayıklayıp içerikleri yeniden tanımlanabilir. Örneğin, “Delikanlı ya da mert olan kendisine yapılmasını istemediğini başkasına yapmaz.”, “Yiğitlik bilek gücünden çok yürek, beyin/akıl gücüdür.” gibi. Bu bağlamda kültürümüzde önemli kodları olan yardımlaşma, dayanışma, güçsüz olana yardım etme, beyefendi ve hanımefendi olmak vb. erdem ve değerlere vurgu yaparak bu kodlar geliştirilebilir(Çınar,2007).

Değerler eğitiminde amaç çocuğun çevresine ve kendisine karşı olan sorumluluklarının farkına varmasını sağlamak, evde okulda ve buna bağlı olarak da uyumlu bir geleceğin oluşturulmasında kendilerine düşen görevinin farkına varmalarını sağlamaktır. Ayrıca ilişkide bulunduğu insanlarla işbirliği yapmayı öğrenmek, başkalarının görüşlerine önem verilmesinin farkında olmak, ebeveyne, öğretmenlere, birbirimize, yaşlılara, yasalara ve düzene kısaca her şeye yönelik saygı geliştirmektir (Dilmaç,2002).

Değerler eğitiminin amacına ulaşabilmesi için anne-baba ve öğretmenlerin eğitici ve öğretici rollerinin yanında, çocuklara rol model olarak yani onlardan bekledikleri davranışları kendileri sergileyerek çocuklara hem doğrudan hem de dolaylı olarak değerleri öğretmeleri gerekmektedir. Bir çocuktan, bir öğrenciden sorumlu davranış beklentisini yerine getirmesi söyleniyorsa o davranışı ilk önce anne-baba ve eğitimcilerin kendilerinin sergilemesi gerektiği düşünülmektedir.

2.1.7. Değerler Eğitimi Yaklaşımları

Değerler eğitimi ile ilgili alan yazın tarandığında geçmişten bugüne bu alanda çok farklı yaklaşımların geliştirildiği ve kullanıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımların bir kısmı değerlerin doğrudan öğretime odaklanırken bir kısmı da akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine odaklanarak değerlerin bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir (Doğanay, 2006:266).

Değerler öğretimi ile ilgili özellikle , değerlerin doğrudan öğretimi (telkin), değerleri belirginleştirme (değer açıklama), değer analizi ve ikilem tartışması modelleri ön plana çıkmaktadır. Bu modeller birbirlerinden farklı olsa da, değerlerin doğrudan öğretimi yöntemi haricindeki yöntemler, klasik öğretime tepki olarak ortaya çıkmışlardır.

2.1.7.1. Telkin Etme Yaklaşımı

Doğrudan öğretim yaklaşımı, sıkça kullanılan ve yüksek düzeyde öğretmen merkezli bir yaklaşımdır. Bu öğretim yaklaşımı; anlatım, gösteriler, alıştırma-tekrar yapma, didaktik soru sorma gibi teknikleri içermektedir. Tümdengelimci bir yapıya

sahip olan doğrudan öğretim stratejileri, bilginin verilmesinde etkilidir. Bu yaklaşım, tündengelimci bir mantığa sahip olduğu için, önce kural veya genellemeler sunulur, daha sonra verilen örneklerle bu kural ve genellemeler desteklenir (Dilmaç, 2007:34).

Telkin etme yaklaşımının amacı, öğrencilere belirli değerleri aşlamak veya bunların öğrenciler tarafından içselleştirilmesini sağlamak ve öğrencilerin sahip oldukları değerleri değiştirmektir. (İşcan, 2007: 34). Telkin yoluyla değerler eğitimi, öğrencilerin okuma metinleri ve diğer akademik uygulamalarla kendilerine iletilen birtakım değer ve erdemleri sınıf içinde almasıyla gerçekleşir. Bundan dolayı yaklaşımda ahlâkî öğretilere yoğun bir şekilde yer veren ve öğrencileri öykünmeye teşvik eden hikâyeler, biyografiler, videolar vb. değer edindirme sürecinde bir öğretim aracı olarak kullanılır. Öğrenme ve öğretme sürecinde çocuklara kazanmaları gereken değerler doğrudan söylenerek onların bu değerleri edinmeleri sağlanmaya çalışılır (Ekşi ve Katılmış, 2011: 16).

Bu yaklaşımda öncelikle kazandırılacak değerler belirlenir ve programlanmış etkinliklerle değerler kazandırılmaya çalışılır. Yetişkinlerin toplumsal yaşamda doğru ve önemli gördükleri adalet, doğruluk, dürüstlük, özgürlük ve dayanışma gibi temel değerleri belirleyerek bunları telkine ve empoze etmeye dayalı bir yolla efsanevi kahramanların yaşamı, öykü, oyun ve şarkılar aracılığıyla çocuklara öğretirler (Doğanay, 2006:269).

Michaelis ve Garcia (1996)'ya göre doğrudan değer öğretimi yaklaşımlarından biri de davranış değiştirmedir. Bireylerin davranışlarının değişmesi için aşağıdaki işlemler uygulanmalıdır (Akt. Doğanay, 2012: 238).

- Amacın belirlenmesi: Örneğin “Ali tartışmalarda başkalarını dinleyerek ve onların görüşleri ile dalga geçmeden onları dinleyebilmelidir.”
- Ölçütün belirlenmesi: Örneğin “ Başkalarına saygı tüm tartışmalarda olmalıdır.”
- Yöntem Seçme: olumlu davranışı pekiştirmek için övgü, olumsuz davranışı engellemek için tartışmadan çekilme.

- Yöntemi uygulama: Rolünü anlaması için Ali'ye yöntemi anlatma ve davranışın durumuna göre ona övgüde bulunma ya da tartışmadan çekilme.
- Değerlendirme ve gerektiğinde tekrar : Davranışta meydana gelen değişmeyi gözlemlleme ve bu işlemi tekrar etme.

2.1.7.2. Değer Açıklama Yaklaşımı

Sidney Simon ve arkadaşları (1972) tarafından geliştirilen değer açıklama yaklaşımı, telkine dayalı değer öğretiminin etkisini yitirdiği varsayımından hareketle geliştirilmiştir. 1960'ların sonu ve 1970'li yıllarda özellikle ABD'de etkili olmuştur. Onlara göre genç bireyler veli ve öğretmenlerin dışında, akran gruplarından, televizyondan, yazılı basından, sinemadan ve sanat dünyasının yıldızlarından etkilenmeye başlamıştır. Model sayısının artması karar alma sürecinde gencin bocalamasına, iyiyi seçme sürecini öğrenememesine neden olmaktadır. Kendi değerlerinin farkına varmayan gençler karar alma sürecinde akran gruplarının ve propagandanın etkisinde kalmaktadır (Simon, Leland & Kirschenbaum, 1972, aktaran Akbaş, 2008: 12-13).

Bu yaklaşımda her düşünceye saygı göstermek esastır. Öğretmen, belli değerleri öğrencilere kabul ettirmeye çalışmaz. O gerçek anlamda “kolaylaştırıcıdır” ve sınıfta bu konuların konuşulmasını ve görüşülmesini kolaylaştırmaya çalışır. Değer açıklamada rol oynama, grup tartışması, düşünce kâğıtları, açık uçlu sorular, otobiyografi, oylama, görüşme, alıntılama, öğrenci raporları vb. gibi pek çok öğretim tekniği kullanılabilir (Akt. Aydın, Gürler, 2013: 80).

Doğrudan öğretim yaklaşımının tersine neye değer verip vermeyeceğini, başkalarının telkiniyle değil olabilecek sonuçları inceledikten sonra, bireyin kendisinin karar vermesi esasına dayanmaktadır (Doğanay, 2006).

Bu yaklaşım temelde yedi kriterden oluşan üç süreci kapsar. Değer açıklaması yaklaşımını içeren bu süreçler; seçme, ödüllendirme ve davranmadır. Bu yedi basamaklı değer süreci aşağıdaki gibidir (Doğanay, 2006):

I. Seçme

1. Çocukların özgürce seçim yapmalarını özendirme.

2. Seçme durumuyla karşılaştığında, alternatif seçenekler oluşturmaya yardımcı olma.

3. Her bir alternatifin olası sonuçları üzerinde düşünülerek alternatifleri değerlendirmede çocuklara yardımcı olma.

II. Ödüllendirme

4. Çocukları neyin ödüllendirilip, koruduğu konusunda düşünmeye özendirme.

5. Seçeneklerinin başkaları tarafından onaylaması için fırsat sunma.

III. Davranma (Harekete geçme)

6. Çocukları seçimleriyle tutarlı yaşama ve davranmaya özendirme.

7. Yaşamın daha sonraki anlarında, bu davranışın tekrarlanması için çocuklara yardımcı olma.

Öğretmen, sınıfta değer belirginleştirme yaklaşımı için uygun ortamı oluşturmada Şunlara dikkat etmelidir (Bybee ve Sund, 1990: aktaran, Başçı, 2012:69):

- Sınıfı öğrenci merkezli bir yapıya kavuşturmalıdır. Problemlerin sunulması, tartışılması ve çözümü için sınıf küçük gruplara ayrılabilir.
- Öğrencilere, rol oynama etkinlikleri yaptırılabilir.
- Öğrencilerin sınıf, okul ve toplumda sergiledikleri davranışları tartışmaları istenebilir.
- Öğrencilere, olabildiğince sorumluluk verilmelidir.
- Öğrencilere, yorumlayacakları ve etik ilkeleri kullanacakları çatışma durumları açıklanmalıdır.
- Öğrencilere, güven duygusu verilmelidir. Öğrenciler bu güveni hissettiklerinde ona uygun davranış sergileyeceklerdir.

Bu yaklaşım, 1980'lerden sonra, öğrencilerin gizlilik hakkını tehlikeye attığı, öğretmenleri eğitilmiş birer danışman ya da psikiyatr rolüne soktuğu, ahlaki ve ahlaki olmayan konuları ayırtıramadığı, tüm değerleri eşit gördüğü, estetik ve etik değerleri karıştırdığı ve istenilen davranış değişimini sağlayamadığı için birtakım eleştirilerle karşılaşmıştır (Welton ve Mallan, aktaran Sarı,2007:62).

2.1.7.3. Değer Çözümlemesi(Analizi) Yaklaşımı

Sosyal bilimler eğitimcileri tarafından geliştirilmiş bir yaklaşım olan değer analizi yaklaşımının temel amacı, öğrencilerin değerlerle ilgili karşılaşılan sorunlar hakkında karar verebilmeleri için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır. Başka bir deyişle bu yaklaşımın temel amacı, değer içeren soru ya da sorunları, mümkün olduğunca duyguları katmadan akıl yürütmeye dayalı inceleyerek karara varmadır (Doğanay, 2006:272).

Öğrenciler, sosyal içerikli örnek olaylara, problem çözme yönteminin aşamalarını uygulayarak ahlaki düşünme becerisini kazanabilirler. Bunun için, öğrencilerin, değerle ilgili soruları anlamalarına yönelik, dikkat geliştirici yönde yönlendirilmelidirler (Akbaş, 2004). Bu yaklaşım ile öğrenciler, değerlerin neden önemsenmesi ve neden değerlere uygun yaşanması gerektiği konusunda ikna olur. Bu yaklaşımda “başkalarının eşyalarını almamalıyız” şeklinde öğütler verilmek yerine, bulunduğu cüzdanı sahibine iade eden öğrencinin davranışının neden doğru ve dürüst olduğu her yönüyle tartışılır. Bu nedenle öğütler vermekten daha etkilidir (Erdem & Akman, 1998).

Değerler analizine özgü eleştiri, akılcı analiz uygulaması ve değer sorularında karar alma ile ilgilidir. Eleştirmenler esas itibarıyla değerlere, mantıksal analize tabi tutulmaması gereken hissi kararlar olarak bakarlar. Örneğin, dini değerler mantıksal olmaktan çok duygusaldır. Onlar mantıktan çok inanca dayanmaktadırlar. Bir değerler analizi tartışmasında öğrenci duruşu dini zemine dayadığında ne olur? Eğer bir öğrenci İncil’in kadınların erkeklere eşit olmaması gerektiğini söylediğini ifade ederse siz ne söyleyeceksiniz? Değerler analizi yaklaşımı bu türden bir duruma uygun mudur? (Naylor ve Diem 1987, aktaran Keskin, 2008: 26).

Çelişkili potansiyeline rağmen, birçok sosyal bilgiler eğitimcisi değerler analizi yaklaşımını tercih etmektedirler. Değerler analizi yaklaşımı öğrencilerin değerleri incelemelerini, alternatifler ve onların sonuçları üzerine düşünmelerini, kanıtın niteliğini değerlendirmelerini ve değer kararları alırken muhakeme becerilerini kullanmalarını mümkün kılmaktadır. Bu yaklaşım çoğunlukla grup ve sosyal değer sorunlarına

odaklanmaktadır; fakat aynı zamanda kişisel karar almada da faydalıdır. Savunucuları bu yaklaşımın transfer değerini vurgulamaktadırlar. Öğrenciler bu yöntemi kullanmada profesyonelleştikçe, hem özel hem genel bağlamlarda değerlere ilişkin kararlarını alırken bu yöntemi uygulayabilirler (Naylor ve Diem 1987, aktaran Keskin, 2008: 26-27).

Welton ve Mallan (1999), değer analizi yaklaşımında kullanılan süreci 7 aşama olarak tanımlamışlardır ki bu aşamalarda bilimsel problem çözme basamaklarına benzerlik göstermektedirler.

1. Problemin tanımlanması.
2. Problemin ve alternatif yolların açıklanması.
3. Her alternatifle ilgili kanıtlar toplayarak sonucun tahmin edilmesi.
4. Kanıtların değerlendirilmesi ve uzun vadeli sonuçların öngörülmesi.
5. Oluşacak durumun yeniden tanımlanması.
6. Her durum için mümkün olan sonucun değerlendirilmesi ve açıklanması.
7. Alternatifler arasından seçme ve uygun hareket için karar alma.

Aşamalar öğrenciler bütün yeterlilikleri kazanana kadar uygulanır. Değer analizinde de birçok basamak öğretmenin soracağı seri sorulara bağlıdır. Grupların küçük olması durumunda, dikkat dağıldığında özetleme yapılırsa, yeterli zaman varsa ve örnek problemin içeriği yeterliyse amacına ulaşması kolaylaşır (Welton & Mallan, 1999).

2.1.7.4. Ahlaki Muhakeme (Ahlaki İkilem Tartışması):

Değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımlardan biri olan ahlaki ikilem tartışması, genel olarak Lawrence Kohlberg'in ahlaki gelişim konusundaki önceliklerini içerir. Kohlberg, ahlâk gelişimine yönelik çalışmaları neticesinde her evresi ikişer basamaktan oluşan toplam üç evreli altı aşamalı ahlaki gelişim kuramı ortaya çıkmıştır. Sözü edilen kurama göre ahlaki değerler, başkalarının telkiniyle değil kişinin bizzat kendisinin bilişsel gelişimine göre ilerleyen akıl yürütme süreçleri sonucunda teşekkül etmektedir. Bu akıl yürütme süreçlerini daha etkili hâle getirmek veya öğrencilerin akıl yürütme

düzeylerini geliştirmek içinde ikilemleri barındıran ahlaki tartışmalara, ahlaki ikilem tartışması denilmektedir. Kohlberg'e göre bu tartışmalarda, öğrencilerin akıl yürütürken çelişkilere yol açan durumlarla karşılaşması, onların ahlaki akıl yürütme yeteneğinde ilerlemeler sağlamaktadır. Bundan dolayı Kohlberg'in oluşturmuş olduğu ahlaki muhakeme hiyerarşisinin temel aldığı erdemli davranışların kazandırılmasına yönelik uygulanan strateji ve aktiviteler ahlâkî ikilemleri içermektedir (Ekşi ve Katılmış, 2011: 26-27).

Kohlberg kişinin içinde bulunduğu düzeyi saptamada sorunları çözmekten ziyade kişinin sorunların çözümünde yürüttüğü mantık yürütme süreci ile ilgilenmiştir (Erden ve Akman, 2007). Ona göre değer öğretimi öncelikli olarak bilişsel alanda yapılmalıdır. Bunun yolu da bireylerin ahlaki ikilem tartışmaları denilen örnek olay yöntemi ile gerçekleştirilebileceğini savunur (Aydın ve Akyol Gürler, 2013: 70). Kohlberg ahlâkî gelişmeyi; “Geleneksel Öncesi” , “Geleneksel” ve “Geleneksel Ötesi” olarak üç düzeyde incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Her bir düzey, iki dönemi içerir (Naylor ve Diem,1987:370; Michaelis,1988:379: aktaran: Yazıcı, 2007:512).

2.1.8. Ders Kitapları ve Değerler Eğitimi

Eğitim-öğretim faaliyetleri çeşitli materyallerle gerçekleştirilmektedir. Bu materyallerin başında da ders kitapları gelmektedir. Eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde ders kitaplarının öğretmenler tarafından ne kadar yoğun bir şekilde kullanıldığı yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkarılmıştır (Özbay, 2003; İnal, 2006). Bu sonuçlar bize ders kitaplarının eğitim-öğretim sürecinde ne kadar önemli bir yer kapladığını göstermektedir.

Ders kitapları ile ilgili olarak çeşitli tanımlamalar yapılabilir. Cunnigsworth (1995: 7) ‘un ders kitabı tanımı “ Öğrenci ihtiyaçları ile ilgili olarak, önceden belirlenmiş amaç ve hedefleri sağlayan kaynak” şeklindedir. Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir (Demirel ve Kıroğlu, 2005:9). Kısaca ders kitapları, eğitim programı doğrultusunda hazırlanan ders materyalleridir denilebilir.

Ders kitabı belli bir dersin öğretimi için, belli düzeydeki öğrencilere yönelik olarak yazılan öğretim programına uygun bir içeriğe sahip, incelemesi yapılmış ve onaylanmış temel eğitim malzemesi olarak da tanımlanmaktadır. Okullarda en çok kullanılan ve kolay elde edilebilen ders kitaplarının seçimi ve değerlendirilmesi eğitim-öğretimin hedeflerine ulaşılması açısından yaşamsal bir öneme sahiptir (Özdemir ve Ulaş, 2007).

Genel olarak ders kitapları tanımlarından sonra daha spesifik olarak İngilizce ders kitabı tanımına bakıldığında, İngilizce ders kitabı sınıftaki iletişimin, öğrenci kişiliğinin ve öğrenme stratejilerinin gelişmesini sağlayan; dille ilgili bilgileri (dilbilgisi ve kelime bilgisini) kapsayan ve evrensel değerleri içeren İngilizce konuşma dünyasıyla ilişkili sosyo-kültürel altyapıyı sunan temel öğretme ve öğrenme malzemesi olarak tanımlanmıştır (Tandlichova, 1995:146). Bu bakımdan İngilizce ders kitapları evrensel değerleri aktarma konusunda önemli bir yere sahiptir.

Ders kitapları, görevleri itibariyle eğitim-öğretim için gerekli araç-gereçlerin en başta gelenidir. Eğitimin temelinde rol alan ders kitapları, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal becerilerine göre hazırlanan ve içeriği ile bilgileri öğrencilere sunan öğretim materyalidir. Bu fonksiyonları yerine getirme vasfından dolayı yaşanmış, denenmiş ve üretilmiş bilgi birikimi ders kitapları vasıtasıyla aktarılmaktadır. Bu eğitim materyali oluşturulurken içeriğini oluşturan edebî metinler tür, tema, kaynak, şair ve yazar tercihi bakımından kültürel değerlerin aktarılmasında önem arz etmektedir (Bulut ve Orhan, 2012: 302).

Ders kitaplarının eğitim-öğretim ortamında öğrenci ve öğretmenlere sağladığı birçok fayda vardır. Seven ve Kılıç'a (2005) göre ders kitabı kullanmanın öğretmenler açısından faydaları şunlardır;

- Öğretmenlerin öğretim programının hedeflerini kazandırabilmesi için birçok etkinliği bütün olarak görmesini sağlar. Ders kitapları, öğretmenin konulara bütünüyle hâkim olmasını ve derslerin plânlı biçimde işlenmesine yardımcı olur.

- Öğretmenin farklı materyaller geliştirip hazırlamasına rehberlik eder. Üretici bir öğretmen, geliştirdiği materyallerle dersin içeriğini zenginleştirilebilir.
- Öğretmene, hazır ölçme ve değerlendirme örnekleri verir. Bu, öğretmenin yeni etkinlikler hazırlamasını kolaylaştırır. Uyarlayıcı öğretmenler, kazandırılması hedeflenen davranışları içeren etkinlikler hazırlamalıdır. Öğretmenin hazırladığı etkinlikler öğrencilerin konuları bütünüyle öğrenmesini sağlar.
- Konuların eksik anlatılmasını engeller. Öğretmen, bazen ders işlerken kimi noktaları gözden kaçırabilir. Öğretmenin elinde ders kitabı olması, bu eksikleri fark etmesini sağlar. Öğretmenler, derse girmeden önce hazırlıklarını tamamlar ve gerekli plânlamayı yaparsa; derste konuların eksik anlatılması, kazanımların verilememesi vb. durumlar ortaya çıkmaz.
- Temalardaki okuma metinleri, öğrenilecek konunun inceliklerini verebildiği gibi konuyla ilgili yan bilgileri de içerir. Öğretmenin öğrenciye sunmak zorunda olduğu ek bilgiler için kaynak oluşturur. Uyarlayıcı niteliğe sahip olan öğretmenler, ders kitabındaki ek bilgilerin yanında kendi araştırmaları sonucunda elde ettikleri bilgileri, sınıfa getirip öğrencileriyle paylaşırlar.
- Branş öğretmenleri için, farklı şubelerde aynı programın bütünüyle uygulanmasını sağlar. Öğretmen, birden fazla şubeye derse girdiğinde, konuları farklı sınıflarda aynı süreler içerisinde, ders kitabını kullanarak verimli biçimde anlatabilir.
- Öğrenciye verilecek ödevlerde yardımcı bir kaynak olarak görülebilir. Öğretmen, öğrencilerden ders kitabındaki etkinlikleri ödev olarak yapmalarını isteyebilir; ama öğretmenler eğitim-öğretim sürecinde yalnızca ders kitabındaki etkinliklere bağlı kalmamalıdır. Uyarlayıcı öğretmenler, özgün etkinlikler tasarlamalıdır. Uyarlayıcı öğretmenlerin hazırladığı etkinlikler, bireylerin öğrenme-öğretme süreçlerinde elde ettikleri kazanımları yalnızca dersle sınırlamamalı, günlük hayata aktarılabilmesini sağlamalıdır.

Kılıç ve Seven'e (2005) göre ders kitabı kullanmanın öğrenciler açısından da faydaları şunlardır;

- Konu bütünlüğünü yakalamada, konular arasında bağ kurmada öğrencinin elinde hazır materyal vardır. Özellikle, bir konuyu öğrenmeden diğer konuda öğrenmenin olamayacağı derslerde (örneğin, matematik dersi) öğrencilerin konular arasındaki ilişkiyi görüp, bağlantı kurmasına yardımcı olur.
- Öğrenci öğretmenden gerekli yardımı alamadığında, kendi kendine öğrenme fırsatı olur. Öğrenci, okul dışında da öğrenme faaliyetine devam eder. Yardım almak istediğinde ders kitabına başvurur. Ders kitabı, öğrencinin gerektiğinde başvurabildiği, yardım alabildiği, öğrenmeyi destekleyen bir öğrenme materyalidir. Öğrencinin kendisinden gerekli yardımı alamadığını fark eden uyarlayıcı ve üretici niteliğe sahip bir öğretmen, öğrenciyi kazanmak için farklı stratejiler oluşturulmalı, hazırladığı stratejiler çerçevesinde hareket etmelidir.
- Öğrenciye öğrendiklerini tekrar etme imkânı sunar. Öğrenmede tekrarın önemli bir yeri vardır. Öğrenci, öğrendiklerini unuttuğunda veya pekiştirmek istediği zaman ders kitabına başvurulabilir.
- Öğrenci bazı görüntülü araçları, ders kitabında bir arada bulur. Harita, şema, şekil, grafik, resim vb. araçlar, bir arada konuyu somut şekilde anlatmak için kullanılabilir.
- Öğrencinin yeterli zaman ve imkâna kavuşmasına sağlar. Öğrencinin elinde ders kitabının olması, şahsî ayrılıkların meydana getirdiği öğrenme eksiklerini giderilmesine imkân tanır. Öğrencinin çeşitli nedenlerle (hastalık, ölüm vb.) okula gelemediği günlere ait konuları kendi kendine öğrenmesini kolaylaştırır.

Birçok dil öğretim programında ders kitabı kilit unsur olarak görülmektedir. Bazı durumlarda ders kitabı öğrencilerin elde ettiği kazanımların ve sınıfta yapılan dilsel uygulamaların çoğuna kaynaklık eder (Brown, 1998). İngilizce ders kitabının işlevlerinin İngilizce öğretimi ve öğrenimiyle yakından ilişkili olduğunu belirten Tandlichova (1995:146-147), İngilizce ders kitabının işlevlerini şu şekilde belirtmiştir:

Öğretici işlev; İngilizce dili hakkında bilgilerin sunulması, İngilizcenin sosyo-kültürel altyapısı ve uluslar arası iletişimdeki global kullanımı anlamına gelmektedir. Bu

durumun sonucu olarak da gelişmekte olan kültürleşme sürecine ders kitaplarının çok büyük katkıları olduğu net olarak görülmektedir.

Uyarıcı ve geliştirici işlev (stimulating and developing function); aktivitelerin geliştirilmesi, öğrenci ve öğretmenlerin özekliği ve yaratıcılığı anlamına gelir.

Birleştirici (integrating) işlev; öğrencilerin bilgi ve deneyimlerinin diğer öğrencilerin deneyimleriyle birleştirilmesi veya diğer derslerde öğrenilen bilgilerle birleştirilmesi ya da diğer becerilerin (söz, kaynak kitap, ansiklopedi vb. kullanımı) birleştirilmesini kapsar.

Eğitici ve güdüleyici işlev; öğrencilerin kişiliğini ahlaki, etik ve estetik değerlere ve dili öğrenmek için gerekli içsel güdülemeyi (intrinsic motivation) oluşturma ve geliştirme çabasıdır.

Karşılaştırmacı-dönüşümsel (contrastive-transformational) işlev; öğrencilerin ana dili ve yabancı dili arasındaki kültürel, toplumsal ve geleneksel farklılıkları karşılaştırma yöntemiyle öğrenmelerinden bahsetmektedir.

Kolaylaştırıcı ve ilgili (facilitating and relating) işlev; öğrenci çalışma kitabındaki alıştırmalar ve aktivitelerle evde yaptığı bağımsız çalışmalarını izleme ve kolaylaştırmaya işaret eder. Ayrıca ana dil (mother tongue) ve yabancı dildeki (target language) gerçek yaşam durumları vasıtasıyla dil edinimi sürecinin dönüşümlü bir kazanımına vurgu yapılmaktadır.

Değerlendirici (testing) işlev; ders kitabının dil edinimi sürecindeki girdiyi-çıktıyı ve iletişim yeterliliğini bir öğretmenin veya kendi değerlendirebilen bir öğrencinin bakış açısıyla değerlendirme yapabilecek özellikte bir materyal olduğuna vurgu yapılmaktadır.

İngilizce ders kitaplarının hedef dilin dil bilgisi ve kurallarını öğretmesinin yanında öğrencilerin iletişimsel becerilerini geliştiren, hedef dilin kültür özelliklerini fark etmelerini sağlayan, hedef kültür öğelerinin aktarılmasını kolaylaştıran işlevleri de

vardır. Bu bakımdan ders kitapları resmi müfredat çerçevesinde bir takım kültürel değerleri içerirken aynı zamanda örtük müfredat vasıtasıyla da dolaylı yoldan kültürel değerleri yansıtır (Kılıçkaya, 2004).

Nduro (2004) da öğretim materyallerinin içeriğinin öğrencilerin davranışlarını ve kendilerine, diğer insanlara ve topluma karşı olan tavırlarını büyük ölçüde etkilediğini belirtmiştir. Ders kitapları farklı etnik ve kültürel kimlikleri bir araya getirmenin yanında, bunların öğrenciler tarafından belirlenmesini sağlamalı (Shin, 2011), öğrencilerin farklı kültürel değerleri keşfetmelerini sağlayabilmelidir.

Ders kitabı, bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir (Demirel ve Kıröğlu, 2005:9) Cunnigsworth'e (1995: 7) göre ders kitabının rolleri şöyle sıralanmaktadır,

- 1- Yazılı ve sözlü materyallerin sunumu için bir kaynak olması,
- 2- Öğrencilerin iletişimsel etkileşimleri ve uygulamaları için etkinlik kaynağı oluşturması,
- 3- Öğrencilerin dilbilgisi, kelime ve telaffuz bilgileri için başvuru kaynağı olması,
- 4- Sınıf içi dil etkinlikleri için tesvik ve fikir kaynağı olması,
- 5- Öğrenim hedefleri önceden belirlenmiş bir izleniç olması,
- 6- Öz yönelimli öğrenme (self-directed learning) ve bireysel öğrenme çalışmaları için bir kaynak olması.

Ders kitapları öğretim programına göre hazırlanan ders kullanım materyalleridir. Bu materyaller aracılığı ile konu alanı bilgileri ile birlikte ulusal ve evrensel değerler öğrencilere doğrudan ya da örtük olarak aktarılabilmektedir. Etkili bir değerler eğitimi için değerlerin doğrudan ve örtük olarak birlikte ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Ders kitapları içerisinde bulunan ifade, sözcük, metin ya da görsellerle değerlerin doğrudan ve örtük olarak öğrencilere aktarılabileceği düşünülmektedir.

2.1.9. İngilizce Dersi ve Değerler Eğitimi

Dil, insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016). Aksan (1987) dili “ İnsanı insan yapan niteliklerin başında gelen, duygu, düşünce ve istekleri bütün incelikleriyle açığa çıkarmasına olanak sağlayan vasıta” olarak tanımlamaktadır.

Dil bir toplumun anlaşma vasıtası olduğu gibi aynı zamanda bir kültür taşıyıcısı ve kültür aktarıcısıdır (Özbay, 2002). Dil kültürün kültürde dilin bir parçasıdır ve bu iki kavramın birbirinden ayrılması düşünülemez (Brown, 2000). Bu bakımdan dil ve kültürün birbirini tamamlayıcı etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Bazı eğitim kurumları ahlak eğitimini ya da onun bir başka türü olan (karakter ve değer eğitimi) ayrı bir okul dersi olarak öğretmelerine rağmen, diğerleri onu sosyal bilgiler gibi başka bir dersin parçası olarak öğretmektedirler (Carbone Jr,1970). Ancak, eğitim kurumları ne tür bir modeli takip ederlerse etsinler, herhangi bir tecrübeli öğretmen, toplumun genelinde kabul görmüş normları ve değerleri öğretmede okulun görevli olduğuna inanır (Carbone Jr,1970). Araştırmacılar da, etkili bir ahlak eğitimi programının ayrı bir ders olarak öğretilmektense, müfredatla bütünleşmiş olarak öğretilmesini savunmuşlardır (Nucci,1987;akt:Shabaan,2005). Bu bakımdan diğer derslerle birlikte İngilizce dersi aracılığıyla değer ve ahlak eğitiminin yapılabileceği düşünülmektedir.

Değer eğitiminin okul müfredatına katılımı çağrıları, İngiliz dili eğitimcilerinin dikkatini çekmiştir çünkü bu derslerin kendilerine özgü bir içeriği yoktur, bu yüzden öğrencilere kullanışlı, ilginç ve çekici gelen öğretim materyalleri kullanılabilir (Shaaban,2005). Bir birleriyle ilgili olan barış eğitimi, küresel sorunlar ve ahlak eğitimi, ESL/EFL ve dil sanatları aracılığıyla öğrencilere verilebilecek konular olarak önerilmiştir (Pereira,1993;Ryan,1993;Sanchez,1998; Shumer,1999: akt. Shabaan,2005). ESL/EFL alanında, araştırmacılar TESOL (Teaching of English as a Second Language) uzmanları ve uygulayıcılarının İngilizce Dersi'nin ahlak eğitimine olası dahil oluşunu tartışmaktadırlar ve önerilen katılımın ve onun ahlaken sağlam toplumun potansiyel katkısına ilişkin değişik öneriler getirmişlerdir (Anderson, 1996; Brown,1997; Cates, 1999: akt. Shabaan, 2005). Bu araştırmacılar eğitim politikalarında ve müfredat ana

hatlarında değişiklik önermektedirler, öncelikli araştırma konuları tavsiye etmektedirler ve örnek eğitim uniteleri geliştirmektedirler (Shaaban, 2005).

ESL/EFL sınıfı ahlak eğitimi için doğal bir yerdir çünkü İngiliz dili eğitimi disiplini ahlak eğitiminin dinamiklerine elverişlidir. İngilizce'nin dünyanın değişik yerlerine ve değişik akademik disiplinlere ve profesyonel alanlara yayılması –özellikle İşletme, mühendislik, sağlık ve teknoloji- İngilizce sınıfının mesleki ahlakının İngilizce sınıfı aracılığıyla aşılmasını övgüye değer bir uygulama yapar (Shaaban,2005). Dahası, ESL/EFL geleneği beşeri bilimlerin parçası olduğundan ve insanlar ve kültürler arası iletişim ve etkileşime vurgu yaptığından olumlu karakter özelliklerinin gelişimine, kültürüçi ve kültürler arası beğenme ve empati ve diğer insanların ve kültürlerin değerlerini anlama gibi ahlak eğitiminin kalbindeki sorunların anlaşılması için uygun bir iklim sağlar (Shaaban, 2005). Dolayısıyla, İngilizce'yi bir başka kültürün dili gibi öğretirken aynı zamanda bu dil vasıtasıyla evrensel ve kültürel değerleri de aktarmış oluruz.

Ahlak eğitimi ESL/EFL sınıfında uygulamanın bir başka nedeni de onun geleneksel olarak sosyal değerlerin tartışılabildeği ve tanıtılabildeği bir yer oluşudur. EFL/ESL öğrenmeyi içerik öğrenmeye bağlayan yeni yöntem, tartışma için konu ve başlıklar, öğrencilere farklı kaynaklardan bilgi alma zenginliği ve bir konuya farklı bakış açılarından bakmalarını sağlar. Bu yüzden, çevreyi kirletme tartışması tarihten, coğrafyadan, jeolojiden, biyolojiden, kimyadan ve edebiyattan bilgi almayı gerektirir. Bu farklı bakış açıları ve bilgi kaynakları öğrencinin bilinçli seçim yapma yeteneğini zenginleştirir, içinde bulundukları toplumla yakın temasta olmalarını ve o toplumun problemlerini hissetmelerini ve eleştirel düşünme becerisi geliştirmelerini sağlar (Shaaban, 2005). ESL/EFL alanı bu noktada herhangi bir şeyin olduğu bir alan değildir. Aslında, ESL/EFL tarihi, ESP hariç (Özel Amaçlar İçin İngilizce), öğretim materyallerinin sosyal bilimlerden yana olduğunu göstermektedir ki burada çevre, küresel barış, ve uygun sosyal değerleri ve tavırları resmeden hikayeler bol miktarda bulunmaktadır (Gambie ve Klausman,1992; Wenden, 1992:akt. Shaaban, 2005). Bu açıdan, İngilizce dersi de değerler aktarabilen bir içerikle sunulduğunda etkili bir değer eğitimi yapılabileceği düşünülmektedir.

Tilmann (2014) Yaşayan Değerler Eğitimi Etkinlikleri kitabında dünyada birkaç İngilizce öğretmeninin İngilizceyi ikinci bir dil olarak öğretirken, değer etkinliklerinin kullanılabileceğini rapor ettiğini belirtmektedir. Öğrencilerin etkinlikleri beğendiklerini, sınıf ortamında oluşan etkinliklere ve tartışmalara ilginin arttığını keşfetmişlerdir. Örnek olarak da Yeni Zelandalı bir eğitimci olan Trish Summerfield'in sunduğu ders planına yer verilmiştir.

İngilizce Dersi bir dil dersi olduğundan ve dil aracılığıyla iletişim kurup değerlerimizi dil vasıtasıyla aktardığımız için, bu ders yoluyla değerlerin aktarılması mümkün olabilmektedir. Bu ders aracılığıyla verilmek istenen değerler belli bir plan ve program dahilinde öğrencilere sunulabilir. Örneğin, büyüklere saygı içeren okuma metinleri sınıfta öğrencilerle birlikte okunur, öğrencilerin farkındalık düzeyleri artırılarak çeşitli etkinlikler vasıtasıyla örneğin tartışma ve rol yapma gibi etkinliklerle belirlenen değer türü pekiştirilebilir. Bu bakımdan, İngilizce dersi değer öğretiminde önemli bir yere sahip olabilmektedir.

2.1.10. Ortaöğretim İngilizce Dersi Öğretim Programında Değerler

Bu bölümde Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programı içerisinde programın yapısı-genel amaçlarında, programın vizyonunda, genel amaçlarında, kapsamında ve programdaki hedeflerde yer alan değer ifadeleri sunulacaktır. Bu ifadelerden hareketle İngilizce öğretim programında öngörülen değerler tespit edilmiştir.

2.1.10.1. Programın yapısı-Genel amaçlar

1. Hedef dili konuşan ülkelerin kültür değerlerini tanımalarına ve ayırt etmelerine olanak tanımak,
2. Kendi değerlerini fark ederek farklı olana hoşgörü ve saygı göstermelerini sağlamak,
3. Kendi kültür değerlerini yabancılara aktarmalarını sağlamak,
4. Yazılı ve sözlü ürünlerle farklı/dünya kültürünü tanımalarını sağlamak,

2.1.10.2. Programın vizyonu

Ortaöğretim Kurumları İngilizce Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin, yabancı dili bir iletişim aracı olarak kullanarak kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri, farklı kültürleri tanıyarak sosyal yönden kendilerini geliştirebilmeleri aracılığıyla;

- Bilgi, beceri ve tutum geliştirebilen,
- Öğrenmeyi öğrenerek sürekli ilerlemeyi sağlayabilen,
- Öğrenmeyi konu alanı ile ilişkilendirebilen,
- Öğrenmeyi gerçek yaşam durumlarında uygulayabilen,
- Okuyan, yazan, konuşan ve dinleyen,
- Kendisi ve başkaları için sorumluluklarının bilincine varabilen,
- Kendisi, çevresi ve dış dünyayla başarı ile sosyal sorumluluk duyarlılığını geliştirebilen,
- Bireysel motivasyonları güçlü ve kendi yeteneklerinin farkına varabilen,
- Teknolojiyi kullanabilen,
- Yaşam boyu öğrenme tutumunu birey olarak sergileyerek sürdürebilen,
- Düşünme becerilerini kullanarak sebep-sonuç ilişkileri kurabilen, karar verebilen ve problem çözebilen bireyler olarak yetişmelerini hedeflemektedir.

2.1.10.3. Programın yapısı

Ortaöğretim Kurumları İngilizce Dersi Öğretim Programı aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır:

2.1.10.4. Genel Amaçlar

Yabancı dil öğretiminin amacı, Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin;

1. Yabancı dil öğrenmekten zevk almalarını sağlamak,
2. Hedef dili konuşan ülkelerin kültür değerlerini tanımalarına ve ayırt etmelerine olanak tanımak,

3. Kendi değerlerini fark ederek farklı olana hoşgörü ve saygı göstermelerini sağlamak,
4. Kendi kültür değerlerini yabancılara aktarmalarını sağlamak,
5. Yazılı ve sözlü ürünlerle farklı/dünya kültürünü tanımalarını sağlamak,
6. Kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma ve problem çözme gibi becerilerini geliştirmek,
7. Kişisel, sosyal, kültürel bakımdan gelişmelerini sağlamak,
8. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma dil becerilerini geliştirmek,
9. Hedef dilde söz varlığını zenginleştirmek,
10. Bilgi teknolojilerinden yararlanarak öğrenme becerilerini geliştirmek,
11. “Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni”nde belirlenen ölçütlerle uyum sağlamak,
12. Yabancı dil öğrenmenin gereğine inanarak en az bir yabancı dili kullanmada kararlı olmalarını sağlamaktır.

2.1.10.5. Programın Kapsamı

Ortaöğretim Kurumları İngilizce Dersi Öğretim Programı öğrencilerin;

1. Zihinsel gelişim düzeylerine uygun,
2. Bilişsel alanla
3. Duyuşsal alanla
4. Psiko-motor alanla
5. İletişimsel becerileri
6. Not tutma, altını çizme, dikkati sunulan bilgide tutma, kendi kendine öğrenme için materyalleri düzenleme ve kullanma yeteneği gibi çalışma becerilerini geliştirmeye yönelik,
7. Dört dil becerisini dengeli biçimde geliştirmeye yönelik,
8. Kendi kültür değerlerini yabancılara aktarma, hedef dili konuşan ülkelerin kültür değerlerini ayırt etme ve hedef dilin yaşadığı kültürü tanıma gibi kültürler arası yetiyi geliştirmeye yönelik,
9. Öğrencilerin yeteneklerini keşfetmelerine, güçlü ve zayıf yönlerini tanımalarına yardımcı olacak ve onlara kendilerini değerlendirme olanağı tanıyan,

10. Öğrencilerin iş birliği yaparak, birlikte sorumlulukları paylaşarak çalışabilecekleri öğrenme ortamlarına imkân sağlayan,

11. Dört dil becerisini geliştirirken özellikle üretime dayalı beceriler aracılığıyla kendilerini ifade etme becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımlardan düzenlenmiştir.

2.1.10.6. İngilizce Ortaöğretim Programı Hedeflerinde Değerler

- Görgü kurallarına ve kültürel değerlere (evrensel, milli, manevi, kültürel, ahlaki, sosyal vb.) uygun dinler.
- Dinlediklerinde geçen anlamaya engel olan bilmediği sözcüklerin anlamlarını araştırır.
- Görgü kurallarına ve değerlere (evrensel, milli, manevi, kültürel, ahlaki, sosyal vb.) uygun konuşur.
- Kendine güvenerek konuşur
- Okunan metinde anlamaya engel olan bilmediği sözcüklerin anlamlarını araştırır.
- Yazılarında nezaket ifadelerini kullanır.
- Karşılıklı yazışmaktan zevk alır.
- Bilgi edinmek için okur.
- Dinlediklerine ilişkin sorular sorar.
- Kendine güvenerek konuşur
- Dinlediklerinde anlatılanlara değer verir.
- Kısa ve basit hikâyeleri dinlemekten zevk alır.
- Dinlediklerinde anlatılanlara değer verir.
- Yazdığı şiiri başkalarıyla paylaşır.
- Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle ortaya koyar.
- Konuşmalarında karşılaştırmalar yapar.
- Bildiği konularda konuşmaya istek duyar.
- Okuduklarını arkadaşlarıyla paylaşır.
- Basit ve bildiği konularda konuşmaktan zevk alır
- Dinlediklerine ya da okuduklarına katılıp katılmadığını ifade eder.
- Duygu ve düşüncelerini yazılı olarak ifade eder.

- Karşısındaki kişi/kişilerin ifade ettiği duygulara uygun bir şekilde tepki verir.
- Dinlediklerinde İngilizce konuşulan ülkelerin kültür değerleri ile ilgili bölümü/bilgiyi belirler.
- İngilizce konuşulan ülkelerin kültür değerleri hakkında konuşur.
- Okuduklarında İngilizce konuşulan ülkelerin kültür değerleri ile ilgili bölümü/bilgiyi belirler.
- İngilizce konuşan ülkelerin kültür değerleri hakkında yazılı olarak bilgi verir
- Başkalarının görüşlerine değer verir.
- Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.
- İşbirliği yaparak yazar.
- Sorgulayıcı okur. Sorgulayıcı yazılar yazar.

Ortaöğretim programında öngörülen değerler, programın felsefesi, amaçları, vizyonu ve hedefleri incelenerek aşağıdaki değer kavramlarına ulaşılmıştır. Burada yer alan bilgilerden özetle programın öngördüğü değerler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu değerler şunlardır (MEB 2011).

Tablo 2.6: Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler

1-Hoşgörü	9-Çalışkanlık
2-Saygı	10-Cesaret
3-Arkadaşlık	11-Nezaket
4-Sorumluluk	12-Özveri
5-Başarı	13-Bilimsellik
6-Dayanışma	14-Rasyonellik
7-Paylaşmak	15-Yardımseverlik
8-Estetik	

(MEB, 2011)

2.2. İlgili Araştırmalar

Konuyla ilgili çalışmalar Türkiye’de gerçekleştirilen ve Türkiye dışında gerçekleştirilen çalışmalar olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

2.2.1. Türkiye’de yapılan araştırmalar

Bu bölümde, araştırmamızı ilgilendiren konularda yapılmış çalışmalar değerlendirilecektir. Türkiye’de ders kitaplarında değerlerin tespiti üzerine yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak Türkçe ve Sosyal Bilgiler kitaplarını kapsadığı görülmektedir. İngilizce ders kitaplarında değerlerin incelenmesine dönük çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Güzel’in (2013) gerçekleştirdiği “3. Sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi.” isimli çalışmada Evrensel İletişim Yayınları’na ait 3.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitapları (1. ve 2. kitap) temel evrensel değerler bakımından incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi esas alınmıştır. Yapılan çalışma sonucunda İlköğretim Hayat Bilgisi ders kitaplarında en çok ele alınan değerlerin sevgi ve sorumluluk, en az işlenen değerlerin ise misafirperverlik ve barış değerleri olduğu tespit edilmiştir.

Şen (2008) “ 6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi.” adlı çalışmada altıncı sınıf Türkçe kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada değerler inceleme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda metinlerin değerler ile ilgili olarak yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır. Ders kitabındaki metinlerin en çok sevgi, duyarlılık ve vatanseverlik değerlerini ilettiği; misafirperverlik, aile birliğine önem verme ve barış değerlerinin ise en az iletilen değerler olduğu görülmüştür.

Sezer (2005), “İlköğretim I. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi” konulu bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın amacı, Türkçe ders kitaplarında yer alan değerleri tespit etmektir. Millî eğitimin genel amaçlarının değer hâline dönüştürülmesiyle oluşturulan “Değer İnceleme Formu” ile tarama yapılmıştır.

Araştırmanın verileri doğrultusunda, Millî eğitimin kendi değerlerini işlemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaliyeva (2015) yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitapları Yeni Hitit Orta ve Yeni Hitit Yüksek ile yurtdışında basılan İngilizce ders kitabı Speak Out Pre-Intermediate ve Speak Out Intermediate ders kitaplarını Schwartz değerler listesine göre incelemiştir. Schwartz'ın değerler sınıflaması 56 alt değerden oluşan 10 değer türünü kapsamaktadır. Elde edilen sonuçlara göre Schwartz'ın 45 alt değerinin;

- 19'u (erdemli olmak, bağışlayıcı olmak, dürüst olmak, sadık olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, geleneğe saygı, alçak gönüllülük, hayatın verdiklerini kabullenmek, itaat etmek, kendini kontrol etmek, anne-baba ve yaşlılara değer vermek, sosyal düzen, temizlik, sosyal güç, hırslı/azimli, başarılı, özgürlük,bağımsızlık) Türkçe (Yeni Hitit 2 Orta ve Yeni Hitit 3 Yüksek) ders kitaplarında;

-13'ü (sosyal adalet,yardımsever olmak, dindarlık, nezaket, iyiliklere karşılık vermek, aile güvenliği, zenginlik, etkili olmak, heyecanlı bir hayat, çevreyi koruma, barış içinde bir dünya, yaratıcılık, meraklı olmak) İngilizce (SpeakOut Pre-Intermediate ve Speak Out Intermediate) ders kitaplarında;

-6'sı (açık fikirli olmak,sorumlu olmak, ulusal güvenlik, liderlik, yetkin olmak, cesur olmak) ileri düzey (Yeni Hitit 3 Yüksek ve SpeakOut Intermediate);

-7'si (eşitlik, doğa ile bütünleşmek, güzellik dolu bir dünya, zevk, hayatın tadını çıkarmak, değişik bir hayat/maceracı, kendi hedeflerini seçmek) orta düzey (Yeni Hitit 2 Orta ve SpeakOut Pre-Intermediate) ders kitaplarında daha sıklıkla görüldüğü tespit edilmiştir. Evrenselcilik değer türü %21 oranıyla en çok Yeni Hitit 3 Yüksek ders kitabında bulunmuştur. İyilikseverlik (%14), Gelenek (%4,5), Güvenlik (%8,5) ve Öz yönelim (%12) değer türleri en çok Yeni Hitit 2 Orta ders kitabında tespit edilmiştir. Başarı (%32,6), Hazcılık (%15,2) ve Uyum (%6) değer türlerinin Speak Out Intermediate ders kitabında farklılık gösterdiğini görülmüştür. Güç değer türü (%5) aynı oranda Yeni Hitit 2 Orta ve Yeni Hitit 3 Yüksek Türkçe ders kitaplarında tespit

edilmiştir. Uyarılım değeri türü %6,7 oranıyla SpeakOut PreIntermediate ders kitabında daha sıklıkla bulunduğu gözlenmektedir.

Şen (2007), Millî Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerlerin öğretimi üzerine bir araştırma yapmıştır. Tezin amacı, 100 temel eserde Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarıyla kazandırılmak istenen yirmi değeri tespit etmek ve Türkçe öğretiminde edebî eserler yoluyla değer eğitiminin uygunluğunu ortaya koymaktır. 29 yerli, 29 yabancı eser örneklem olarak alınmış ve yirmi değer açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda kitaplarda en çok rastlanan değerlerin sırasıyla; sevgi, duyarlılık, yardımseverlik, saygı ve sorumluluk; en az işlenen değerlerin ise bağımsızlık, sağlıklı olmaya önem verme, barış, bilimsellik ve özgürlük değeri olduğu görülmüştür.

Sarı (2007), demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük programı değerlendirmiştir. Araştırmanın amacı, temel demokratik değerlerden eşitlik, insan onuruna ve çevreye saygı değerlerinin kazandırılması sürecinde örtük programın işlevini ortaya koymaktır. İki okul üzerinde yürütülen çalışmada örtük programın demokratik değerlere uymayan özellikler taşıdığı tespit edilmiştir.

Kırmızı'nın "4.Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler" (2014) adlı çalışmasında Denizli merkez ilçede Türkçe dersi öğretiminde Bilim ve Kültür yayınevleri tarafından yayınlanan 4.Sınıf Türkçe ders kitabı incelemeye alınmıştır. Kitapta sekiz ayrı temanın içerisinde yer alan 40 metin nitel veri seti olarak değerlendirmeye alınmış, bu metinlerin içerisinde bulunan değerler tespit edilmiştir. Metinlerde yer alan değerlerin analizi için Aydın ve Akyol Gürler (2013) tarafından belirlenen değerler temele alınmış ancak araştırmacı bu değerlere yeni değerler de eklemiştir. Elde edilen sonuçlar şöyledir: yardımlaşma (%17,5), nezaket (%17,5), doğal çevreye duyarlılık (% 35), kültürel mirasa duyarlılık (%20), Atatürk'e saygı (%17,5), olumlu düşünebilme (%27,5), iyi olma (%25) alt değerleri en çok yer alırken, alçakgönüllülük (%5), yaşlıya saygı (%2,5), eğitimi önemseme (%5), Atatürk'e karşı sorumluluk (%5), kitap okumayı sevme (%2,5), barış (%2,5), başka ülkelerin kültürlerine saygı (%5) alt değerlerine en az rastalanmıştır.

Ersoy ve Şahin'in (2012) "Sosyal Bilgiler Ders kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi." isimli çalışmasında ilköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki değerler eğitimine yönelik etkinlikler, değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmiştir. Doküman inceleme yöntemiyle yürütülen bu çalışmanın evrenini, 2010-2011 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından onaylanan beş adet Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı ve üç adet Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı oluşturmaktadır. Bu kitaplar arasından rastgele seçilerek incelenen üç adet Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı ve iki adet Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Etkinliklerin değerler eğitimi yaklaşımlarına uygun olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla araştırmacılar tarafından Etkinlik Kriterleri Çizelgesi (EKÇ) geliştirilmiş ve veriler bu çizelgeye göre incelenmiştir. İnceleme sonucunda İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler eğitimine yönelik etkinliklerde telkin ve değer analizine yer verildiği, ahlaki muhakeme, gözlem/model alma yoluyla öğrenme ve değer açıklama yaklaşımına ise yer verilmediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Ders kitabı seçimiyle ilgili yaptığı araştırmada İnal (2006) Türkiye'de yabancı dil öğretiminin büyük ölçüde ders kitaplarına bağlı olarak sürdürüldüğünü belirtmiştir. Ders kitaplarını seçerken bilimsel ölçütler kullanılmadığı için, kullanılan materyallerin dil öğretimine yeterli katkıda bulunmadığını ve program hedeflerine ulaşılmadığını ifade etmiştir. Dil öğretiminin ne kadar çok uyaranlı bir ortamda sürdürülürse, o oranda hedefe ulaşılabilirdiği ve öğrenen durumundaki bireylerin temel dil becerilerini istenilen seviyede edinebildiği vurgulanmıştır. Çalışmada, bu konuda ders kitaplarının seçimine dikkat edilmesi ve kitabın niteliğini arttıran özelliklerin yeterli ve zengin olması gerektiği açıklanmıştır. Yapılan değerlendirme sonuçlarından hareketle ders kitabının programın hedefleriyle tutarlı olması en önemli özellik olarak belirtilmiştir.

Koç (2013) tarafından "8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi (1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)" başlıklı çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yapılmıştır. Araştırmada 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre

hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinler ile 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler bakımından karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan araştırmada 1981 Türkçe Eğitimi Programı'na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, din, doğa sevgisi, doğruluk, dostluk, empati, fedakârlık, güven, hayvan sevgisi, hediyeleşme, hoşgörü, istişare, kahramanlık, kanaatkârlık, memleket sevgisi, merhamet, millet sevgisi, millî birlik, misafirperverlik, nezaket, ödüllendirme, öz saygı, paylaşma, sabır, sanat, saygı, sorumluluk, takdir etme, tarih, Türk büyükleri, vatan sevgisi, vefa değerleri tespit edilmiştir. 2006 Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinlerde ise bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, din, doğa sevgisi, doğruluk, dostluk, empati, güven, kahramanlık, kanaatkârlık, kültürel miras, memleket sevgisi, merhamet, millet sevgisi, millî birlik, misafirperverlik, nezaket, özgüven, özsaygı, paylaşma, sanat, sorumluluk, tarih, Türk büyükleri, vefa değerleri tespit edilmiştir.

Alan (2012) “Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini Ve Ahlaki Değerler Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmada 6., 7. ve 8.sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarında geçen dini ve ahlaki değerler incelenmiştir. Araştırma sonucunda 6.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve toplam otuz serbest okuma parçaları ile okuma parçalarında on dokuz değer bulunmaktadır. 7. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan otuz yedi okuma ve serbest okuma parçalarında yirmi beş, 8.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan otuz yedi serbest okuma ve okuma parçalarında ise toplam otuz bir dini değer bulunmaktadır. Bununla birlikte, barındırdıkları dini değerlerin dışında, ders kitaplarında yer alan altı metinde bilimsellik, on altı metinde çalışkanlık, dokuz metinde dayanışma, on sekiz metinde doğa sevgisi, 6 metinde estetik, 3'ünde hayvan sevgisi, 3'ünde misafirperverlik, 7'sinde nezaket, 6'sında onurlu olma, 8 metinde özdenetim, 4 metinde tutarlılık, 24 metinde sorumluluk, 30 metinde ulusal değerler ile ilgili ifadeler yer verilmiştir. İncelenen toplam 104 metinden 35 tanesinde hiçbir değere yer verilmemiştir.

Çelikpazu ve Aktaş'a (2011) ait "MEB 6, 7 Ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi" başlıklı araştırmada MEB Yayınevine ait İlköğretim 6, 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin hangi ulusal ve evrensel değerleri ilettiğini tespit etmek ve iletilen değerlerin 6, 7. ve 8. sınıf ders kitaplarındaki dağılımını belirlemeye çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri örneklemini, MEB yayınevine ait 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Ders kitaplarında yer alan okuma metinleri, "Değerler Tespit Formu (DTF)"na göre incelenerek hangi ulusal ve evrensel değerlerin metinler aracılığıyla iletildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmada MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değerlerin iletimini istenen düzeyde gerçekleştirmediği ve 6. sınıfta değer iletiminin daha yoğun olduğu, 7 ve 8. sınıfta ise azaldığı görülmüştür.

Külünkoğlu (2010) tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanan "İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmada tarama yöntemi ile 2009- 2010 eğitim öğretim yılında Giresun'da ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler tespit edilmiş ve karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. 1-2-3-4 ve 5.sınıflar için 5 farklı yayınevinin yazmış olduğu öğrenci ders kitapları, öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarından oluşan toplam 15 kitap incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda ders kitaplarını hazırlayanlar tarafından gereken önemin ve duyarlılığın gösterilmediği tespit edilmiştir. Metinler seçilirken sadece zorunlu ve seçmeli temalara uygun metinlerin seçildiği, metinlerin ilettiği değerlerin hiç önemsenmediği görülmüştür. Bağımsızlık, dürüstlük, misafirperverlik gibi Türk milletinin karakteristik özelliklerinden olan değerlere metinlerde çok az sayıda yer verildiği, değerlerin sınıflara dağılımında büyük farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Değerlerin kitaplara dağılımı incelendiğinde kitaplar arasında büyük bir dengesizlik olduğu görülmektedir.

Aral (2008) tarafından hazırlanan “Millî Eğitim Bakanlığı’nın Hazırladığı 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tezinde MEB tarafından okutulması kabul edilen ders kitaplarından 6.sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinler adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, dinî değerler, duyarlık, misafirperverlik, estetik, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik değerleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda incelenen metinlerde vatanseverlik, sevgi, saygı ve dinî duygular değerleri en çok yer alırken, sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü ve temizlik değerlerine hiç yer verilmediği görülmüştür. Araştırma sonucunda belirlenen kitaplarda işlenen değerlerin işlenme oranlarının kitaplar arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Belet ve Deveci (2008) tarafından doküman incelemesine dayalı nitel yöntemle yapılan çalışmada “Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi” adlı çalışmada ilköğretim 1-5.sınıflar arası Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde değerlere yer verilme durumu belirlenmeye çalışılmıştır. Veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Araştırmada 1., 2., 4. ve 5.sınıf kitapları 3.baskı olarak 2007 yılında, 3.sınıf ders kitabı ise 2.baskı olarak 2006 yılında bastırılan Türkçe kitapları kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda İlköğretim 1-5. sınıflar arası Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan değerler; ulusal değerler, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, nezaket, onurlu olma, tutarlılık, dürüstlük olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin çoğunda değerlerin yer aldığı görülmektedir.

Somuncu’nun (2008) yüksek lisans tezi olarak gerçekleştirdiği “İlköğretim 7.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Edebî Metinlerin Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi” başlıklı araştırmada doküman incelemesi yapılarak 2005 yılında ders kitabı olarak okutulmaya başlanan 7.Sınıf Türkçe ders kitabındaki edebî metinler evrensel değerleri içermesi açısından incelemiş ve kitaptaki metinlerin evrensel değerler açısından düzey üstü metinler olduğunu tespit etmiştir.

Evin ve Kafadar (2004) yapmış oldukları “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi” adlı çalışmada ilköğretim Sosyal Bilgiler Programı ile Sosyal Bilgiler ders kitaplarının, uzmanlar desteğiyle belirlenen, ulusal ve evrensel değer kategorileri açılarından nasıl bir görünüme sahip olduğu incelenmiştir. Tarama modelinin kullanıldığı araştırmada verilerin toplanması için, ulusal ve evrensel değerleri belirten kelime ve ifadeleri saptamada kullanılan “gözlem formu ” geliştirilmiştir. Veriler betimsel istatistik ve Ki-Kare testi ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına dayalı olarak, birinci kademe Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ulusal değerlere ağırlık verildiği, ulusal ve evrensel değer kategorilerinin kullanılma sıklığı bakımından kademeler arasında anlamlı farklılıklar olduğu, İlköğretim Sosyal Bilgiler programında, ders kitaplarına oranla, ulusal ve evrensel değer kategorilerinin daha dengeli dağılım gösterdiği sonuçlarına varılmıştır.

Doğan ve Gülüşen (2011), Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmek ve bu değerlerin sınıflara göre dağılımını belirlemek amacıyla “Türkçe Ders Kitaplarındaki (6–8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi” isimli çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada tarama modeli kullanılmış, verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, dürüstlük, estetik, hayvan sevgisi, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, nezaket, onurlu olma, özdenetim, tutarlılık, sorumluluk ve ulusal değerler temaları olmak üzere on altı tema belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, araştırma kapsamında incelenen ders kitaplarındaki metinlerin çoğunda değerlerin az da olsa yer aldığı görülmekle birlikte dokuz metinde hiçbir değere yer verilmemiştir. 6, 7 ve 8. sınıflarda yer alan toplam 76 metinde en fazla yer alan, ulusal değerler (30) ve sorumluluk (24) değerleriyken en az yer alan hayvan sevgisi (3) ve misafirperverlik (3) değerleridir. Türkçe dersinde etkili bir değer eğitimi gerçekleştirmek için değerlerin metinlere daha dengeli dağıtılması gerektiği ve bu değerlerin etkinliklerle düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Karagöz'ün (2009) “Yapılandırmacı Yaklaşım Göre İlköğretim 6. ve 7.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi” adlı çalışmada Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ile İlköğretim kurumlarının amaçlarındaki maddeler, değer haline dönüştürülerek, bu değerlerden hareketle hazırlanan Değer İnceleme Formu oluşturulmuş, bu form kullanılarak 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiştir. Araştırmada, 2007–2008 eğitim-öğretim yılında Muğla ilinde okutulan İlköğretim 6.Sınıf Türkçe ders kitabı (Koza Yayınları) İlköğretim 7.Sınıf Türkçe ders kitabı (Pasifik Yayınları)’ nda bulunan 48 metin incelenmiştir. İncelemenin sonucunda; Çalışkan Olma Değeri (%35,4), Zorluklar Karşısında Yılmama Değeri ve Yaratıcı Olma Değeri (%33,3), Sabırlı Olma Değeri, Calıları Sevme Değeri, Yardımsever Olma Değeri (%31,3), Öğrenmeye Meraklı Olma Değeri (%29.2), Çalışma Bilincini Taşıma Değeri (%27.1), Araştırmacı Olma ve Okuma Alışkanlığını Kazanma Değeri (%25.0) ile ders kitaplarında en sık rastlanılan değerler olarak ortaya çıkarılmıştır.

Demircan (2010) tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılan “Ortaöğretim Dokuzuncu Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Temel Değerlerin İncelenmesi” adlı çalışmada 9.Sınıflar için hazırlanmış üç farklı yayın evi tarafından basılan Türk Edebiyatı kitapları ilettikleri değerler açısından incelenmiştir. Kitaplarda en çok rastlanan değer, % 23,95 oranı ile sevgi değeridir. Sevgi değerini sırasıyla % 17,5 oranı ile estetik; % 8,16 oranı ile duyarlılık, % 4,20 oranı ile vatanseverlik; % 4,13 oranı ile çalışkanlık; % 3,65 oranı ile özveri; % 3,55 oranı ile yardımseverlik değerleri takip etmiştir. Kitaplarda en az rastlanan değerler ise, % 0,66 oranı ile sağlıklı olmaya önem verme; %0,68 oranı ile misafirperverlik ve % 0,95 oranı ile adil olma değerleridir.

Dirican'ın (2013) “3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Yayımlanan Resimli Hikaye Kitaplarının Bazı Temel Değerler Açısından İncelenmesi.” isimli yüksek lisans çalışmasında Türk yazarlar tarafından yazılmış resimli çocuk kitaplarında sevgi, paylaşmak, arkadaşlık, mutluluk, nezaket, yardımseverlik, temizlik, saygı, adalet, tutumluluk, estetik, empati, hoşgörü, dürüstlük, çalışkanlık, özgüven, sorumluluk, cesaret, liderlik ve barış değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Kitapların metin kısımlarındaki değerlerin oranları şu şekildedir: Sevgi %19.33; paylaşmak %11.84; arkadaşlık %11.47; mutluluk %10.41; nezaket %8.93; yardımseverlik %7.95; temizlik

%6.52; saygı %3.74; adalet %3.38; tutumluluk %2.68; estetik % 2.03; empati %1.90; hoşgörü %1.85; dürüstlük %1.76; çalışkanlık %1.48; özgüven %1.39; sorumluluk %1.30; cesaret %1.02; liderlik %0.65; barış %0.37. Değer içerikli resimli hikaye kitaplarının metin kısımlarında geçen değer dağılımlarına bakıldığında sevgi %19.33; paylaşmak %11.84; arkadaşlık %11.47; mutluluk %10.41 ve nezaket %8.93 en çok rastlanan değerler arasındadır. Cesaret %1.02; liderlik %0.65 ve barış %0.37 değerinin ise en az yer verilen değerler olduğu görülmektedir. Kitapların resim kısımlarındaki değerlerin oranları ise şu şekildedir: Paylaşmak%24.21; sevgi %20.33; mutluluk %11.40; arkadaşlık %11.16; yardımseverlik %6.93; saygı %4.46; temizlik %4.46; nezaket %4.00; empati %2.47; çalışkanlık %2.47; hoşgörü %1.41; dürüstlük %1.41; adalet %1.06; cesaret %0.82; liderlik %0.82; estetik %0.71; tutumluluk %0.59; sorumluluk %0.59; özgüven %0.35; barış %0.35.

Yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak ders kitaplarında sevgi değerinin en fazla yer alan değer olduğu görülmektedir. Bunun dışındaki değerlerin kitaptan kitaba, sınıf seviyesi ve derse göre değişkenlik gösterdiği söylenebilir. Örnek olarak sorumluluk değerinin hayat bilgisi ders kitaplarında en fazla yer alan değer olarak tespit edilmesine karşın, Türkçe ders kitaplarında en az yer alan değer olarak bulunması gösterilebilir.

2.2.1.Yurt dışında yapılan araştırmalar

Bu bölümde araştırma konusuna ilişkin olarak yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Zakaria ve Liang (2013)'ın "ESL materyallerinde karakter geliştirme: Değerler ve Malezya İngilizce Müfredatı" adlı çalışmada Malezya'da ortaöğretimde kullanılan İngilizce ders kitaplarını içerdikleri değerler açısından incelemiştir. Araştırma bulgularına göre muhakeme, yaşam boyu öğrenme, sosyal zeka ve merak ders kitaplarında en fazla yer alan değerler olurken, açık fikirlilik, dürüstlük, sadakat ve liderlik en az yer alan değerler olarak tespit edilmiştir.

Anugrahwati ve Agustien (2015) İngilizce derslerinde İngilizce öğretmenlerinin değerleri öğretirken ne tür bir yol izlediği ve hangi değerleri öğrettiklerini araştırmışlardır. Araştırmaya iki farklı okul türünde üç öğretmen katılmıştır. Dersler video kaydına alınmıştır. Daha sonra bu derslerdeki öğretmenlerin davranış ve söylemleri incelenerek kullanılan ifadeler yazılı döküman haline getirilmiştir. Öğretmenlerin derslerinde kullandığı değerler Endonezya Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği 18 değeri karşılama düzeyi açısından incelenmiştir. Veriler içerik analizi yöntemiyle incelenerek daha önceden belirlenmiş kategorilere yerleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre birinci öğretmen derslerinde sosyal bakım ve disiplin, ikinci öğretmen hoşgörü, saygı, sosyal bakım demokrasi, iletişim ve disiplin değerlerini, üçüncü öğretmen de dindarlık, merak, hoşgörü ve demokrasi değerlerini derslerinde öğrettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Üç öğretmenin de değerleri öğretirken tavsiye(telkin) yoluna başvurdukları görülmüştür.

Rose (2012), Hindistan'ın Tamil Nadu eyaletinin belirlediği müfredata göre hazırlanmış ortaöğretim 7.sınıf İngilizce "X Standard English" ders kitabını içerdiği değerler bakımından incelemiştir. Çalışmasını ahlaki, dini, estetik, entellektüel, ulusal ve fiziksel gelişim (temizlik, hijyen vb.) değerleri açısından ele almıştır. İngilizce ders kitabında yer alan düz yazı, şiir ve tamamlayıcı okuma metinleri incelenmiştir. Araştırma sonucunda %46.95 oranında ahlaki, %18.9 oranında estetik, %15.24 entellektüel, %12.9 ulusal/sosyal ve %6.7 oranında dinsel değerlere yer verildiği tespit edilmiştir.

Hapsari (2012) Endonezya'da 11.sınıf devlet okullarında okutulan "Developing English Competencies" isimli İngilizce ders kitabını Endonezya Devleti'nin belirlediği 18 değeri iletmesi bakımından incelemiştir. Bu değerler dürüstlük, hoşgörü, demokrasi, çalışkanlık, çevre koruma, sosyal bakım, disiplin, merak, dindarlık, yaratıcılık, saygı, barış, okuma zevki, bağımsızlık, ulusalcılık, vatanseverlik, arkadaşlık ve sorumluluk değerleridir. Araştırma sonucunda İngilizce ders kitabında en fazla dürüstlük, hoşgörü ve demokrasi değerleri, en az bağımsızlık, ulusalcılık, vatanseverlik, arkadaşlık değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir. Sorumluluk değerine ise ders kitabında hiç yer verilmediği görülmektedir.

Prismarani ve diğ. (2014) Endonezya’ daki ortaokul 7.sınıf İngilizce “Interactive English” adlı ders kitabını Endonezya Ulusal Eğitim Sistemi’nde yer alan değerler bakımından incelemiştir. Ders kitabında yer alan dinleme metinleri araştırma kapsamında incelenmiştir. İnceleme sonucunda Interactive English ders kitabının %77.8 oranında eğitim sistemi tarafından öngörülen değerleri karşıladığı ve %22.2 oranında karşılayamadığı görülmüştür. Ders kitabının dinleme metinlerinde yer verilmeyen değerler dindarlık, ulusalcılık, vatanseverlik ve çevreye koruma değerleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dürüstlük, hoşgörü, demokrasi, çalışkanlık, sosyal bakım, disiplin, merak, yaratıcılık, saygı, barış, okuma zevki, bağımsızlık, arkadaşlık ve sorumluluk değerleri dinleme metinlerinde yer verilen değerler olarak tespit edilmiştir.

Yabancı dil öğretiminde kullanılan İngilizce ders kitaplarıyla ilgili Litz’in (2000) yapmış olduğu araştırma Güney Kore’deki İngilizce ders kitaplarının incelenmesine ve yabancı dil öğretimindeki başarısına yer verilmiştir. Bu çalışmada ders kitabının öğrenciler öğretim süreci boyunca güdülemesi, öğrenci ihtiyaç ve beklentilerine uygun hazırlanması ve öğretim programına göre düzenlemesi gerektiği vurgulanmıştır. Araştırmada 2000- 2001 yıllarında Güney Kore’de okutulan English Firsthand 2 adlı ders kitabı incelenmiş ve kitabın yabancı dil öğretim programına uygunluğuna bakılmıştır. Ayrıca ders kitaplarıyla ilgili son zamanlarda tartışma konusu olan kitabın tasarımı ve pratikliği, metodolojik geçerliliği, yeniliklere açık oluşu, kitaptaki materyallerin gerçek yaşama uygunluğu ve kitaptaki kültürel öge, yaş ve cinsiyet özellikleri incelenmiştir. Yapılan değerlendirmede, ders kitapları hazırlanırken programa, öğrencilere ve toplumsal değerlere uygun olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Zeece (2009), yaptığı çalışmada on dört çocuk kitabını incelemiş ve tavsiyeler sunmuştur. Zeece’ye göre çocuk edebiyatı küçük çocukların yetişkinlere olan bağlılığın güçlenmesinde ve nazik davranışların artmasında faydalı olmaktadır. Ayrıca çocuk edebiyatı paylaşma, yardımlaşma gibi prososyal davranışların artmasında da etkilidir. Yapılan bu çalışmada, nezaket davranışlarını artırmak için kullanılacak resimli hikaye kitaplarının seçiminde bir takım kriterler ve tavsiyeler sunulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre resimli hikaye kitapları her şeyden önce okunacak çocuğun içinde

bulunduğu kültüre ve gelişimsel olarak seviyesine uygun olmalıdır. Seçilen kitap yardım, saygı, duyarlılık, doğruyu söylemek, sözünde durmak ve diğerleriyle paylaşım gibi özelliklere vurgu yapılmalıdır. Ayrıca çocuğu, betimlenen bu özelliklere uygun şekilde davranmaya cesaretlendirici nitelikte olmalıdır.

Court ve Rosental (2007), yaptıkları çalışmada İsrail’de okul öncesi eğitim kurumlarında kullanılan çocuk kitaplarındaki değerleri tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla 14 öğretmene anket dağıtarak çocuk kitaplarındaki değerlerle ilgili görüşlerini sormuşlardır. Ankette öğretmenlere sınıflarında değer öğretimine yönelik hangi hikaye kitaplarını niçin kullandıklarını, kullanma şekillerini ve bu kitaplarda olması gereken değerlerin neler olduğu sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre öğretmenlerin sınıflarında kullandıkları kitaplar incelenerek içerdikleri değerler tespit edilmiştir. Bu kitaplarda en çok saygı, arkadaşlık, sevgi ve kendini kabul değerlerine yer verildiği, kurallara uyma değerine ise en az yer verildiği bulunmuştur. Kitaplarda yer alması gereken değerler sorusuna ise en çok saygı ve arkadaşlık değerinin öğretilmesi gerektiği cevabının verildiği görülmüştür.

Yurt dışındaki araştırmaların, özellikle de İngilizce ders kitaplarına yönelik olarak yapılan araştırmaların, son yıllarda artmaya başladığı görülmektedir. Bu çalışmalarında ağırlıklı olarak Endonezya, Malezya ve Hindistan gibi doğu ülkelerinde yapıldığı karşımıza çıkmaktadır. Bunun sebebi olarak da bu ülkelerde değerler eğitime verilen önemin artması ile birlikte bu alanda yapılan çalışmaların da artış gösterme eğiliminde olduğu söylenebilir.

Alanyazın incelendiğinde yurt içindeki çalışmaların ağırlıklı olarak Türkçe ders kitapları üzerinden incelendiği görülmektedir. İngilizce ders kitaplarının değerler açısından incelendiği yurt dışında gerçekleştirilen çalışmaların çoğunluğunun da Endonezya’da yapıldığı görülmektedir. Araştırmaların sonuçlarına bakıldığında her kitap için baskın olan değerler farklılık göstermektedir.

III. BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölüm araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizinden oluşmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelendiği bu araştırma tarama modellerinden genel tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama modelleri, “Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2014:77). Genel tarama modelleri “Çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2014:79). Mevcut çalışmada da MEB’e bağlı ortaöğretim devlet okullarında okutulmakta olan İngilizce ders kitaplarının tümü araştırmaya dahil edilmiştir.

Bu tarama modeli çerçevesinde incelenecek olan ortaöğretim İngilizce ders kitapları doküman incelemesinden yararlanılarak araştırmanın problem doğrultusunda araştırılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım, ve Şimşek, 2011:187).

Bu çalışma, MEB ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında yer alan değerleri tespit etmek için tasarlandığından doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Ders

kitaplarındaki okuma metinleri, diyaloglar, alıştırmalar ve görseller ilettikleri değerler açısından incelemeye tabi tutulmuştur. İncelenen kitaplar araştırmada tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'in belirttiği gibi doküman incelemesi, araştırılması planlanan olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabileceği araştırma problemi ile ilgili olup araştırma problemi bu kaynakları sınırlar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir biçimde kullanılabilecek önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu tarz araştırmalarda, araştırmacı, gerekli olan veriyi gözlem veya görüşme yapmadan elde edebilir.

Araştırma problemi doğrultusunda MEB ortaöğretim okullarında okutulan İngilizce kitapları tespit edilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda MEB ortaöğretim okullarında MEB Yayınları Yes You Can A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, A2.3 kitaplarının okutulduğu görülmektedir.

Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre doküman incelemesinin belli başlı beş aşaması vardır.

1. Dokümanlara ulaşma: Araştırmacı problem cümlesindeki ifadelerden yola çıkarak gerekli olan dokümanları belirledikten sonra, hangi dokümanlara ihtiyacı olduğunu belirlemeli. Bu işlemten sonra ise, bu dokümanları nerden bulabileceğini ve erişim kaynaklarını kontrol etmelidir. Buradaki anahtar soru ise dokümanların önceliği ve nerden ve nasıl bulunabileceğidir.

2. Dokümanın gerçekliğinin kontrol edilmesi: Özgünlüğün kontrol edilmesi belki de dokümanter araştırma için olmazsa olmaz bir öneme sahiptir. Yıldırım ve Şimşek (2011) bu konunun önemini eğer kullanılan kaynakların orijinalliği kontrol edilmezse ve bu kaynaklar daha sonra sahiplenilmezse, hem araştırmanın hem de araştırmacının güvenilirliği önemi sorgulanabilir ve bu da araştırmacının bütün emeklerinin heba olması anlamına gelecektir.

3. Dokümanları anlama: Birinci ve ikinci aşamalarda araştırmacı dokümanları elde etmiş ve kaynaklarını bulmuş olacaktır. Bir sonraki basamak olan dokümanları

anlama ise araştırmacının bulmuş olduğu dokümanları okuması ve anlaması ve çözmesi gerekmektedir. Yıldırım ve Şimşek (2011), eğer araştırmacı, araştırmayı sadece dokümanlara dayalı olarak gerçekleştirecekse, bu dokümanların belirli bir system içerisinde ve birbirleriyle karşılaştırmalı olarak çözümlenmesi gerektiğini belirtmektedirler.

4. Veriyi analiz etme: Dokümanlar bir araştırmada tek bir veri setini oluşturmakla beraber diğer nitel araştırma yöntemleri ile beraber de kullanılabilirler. Araştırmada tek bir veri seti olarak kullanılacak dokümanların araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analizine tabi tutulması gerekir. Buna örnek olarak, herhangi bir alanda yazılmış ders kitaplarını ayrıntılı bir araştırma konusu yapmak isteyen bir araştırmacı düşünülebilir. Burada araştırmacı dokümanları, yani ders kitaplarını tek başına veri kaynağı olarak kullanmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Yukarıda belirtilenler doğrultusunda MEB'e bağlı ortaöğretim okullarında MEB Yayınları YYC İngilizce ders kitaplarının okutulduğu tespit edilmiştir. Belirlenen kitaplar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir devlet okulunda görev yapan bir İngilizce öğretmeni vasıtasıyla temin edilmiştir. Dokümanlar araştırmanın problemi doğrultusunda incelenmiştir. İncelenen kitaplar araştırmada tek başına kullanıldıkları için karmaşık bir veri analizine gerek duyulmamıştır. Bu bakımdan incelen kitaplar araştırmada tek bir veri seti olarak kullanılmış, incelenen kitaplar araştırmanın amacı doğrultusunda kapsamlı bir içerik analizine tabi tutulmuştur.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini 2014-2015 yıllarında Türkiye genelinde ortaöğretim okullarında okutulmakta olan İngilizce ders kitapları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini; Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2012-2013 öğretim yılından itibaren ortaöğretim kurumlarında 5 yıl süreyle ders kitabı olarak okutulması kabul edilen MEB yayınlarına ait lise 9, 10, 11 ve 12.sınıfların Yes You Can İngilizce kitapları oluşturmaktadır. 2010 Temmuz Tebliğler Dergisi'nde ortaöğretim kurumlarında okutulmasına karar verilen A1.1, A1.2,

A2.1, A2.2, A2.3 düzeyindeki MEB Yayınları Yes You Can İngilizce ders kitapları bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Türkiye genelinde kamuya(devlete) ait bütün liselerde bu kitapların okutulması nedeniyle bu kitaplar incelemeye tabi tutulmuştur.

Tablo 3.1: İngilizce Ders Kitaplarına Ait Bilgiler

Ders kitabının adı	Yazar/Yazarları	Yayınevi
Ortaöğretim İngilizce A1.1 Ders Kitabı	Mehmet Ateş Fatih Ertürk Sedat Alkan Yalçın Albayrak	MEB
Ortaöğretim İngilizce A1.2 Ders Kitabı	Hatice İnci Funda Baydar Ertopcu Sevinç Özbıçakçı Samur Yalçın Albayrak	MEB
Ortaöğretim İngilizce A2.1 Ders Kitabı	Mehmet Ateş Fatih Ertürk Sedat Alkan	MEB
Ortaöğretim İngilizce A2.2 Ders Kitabı	Hatice İnci Funda Baydar Ertopcu Sevinç Özbıçakçı Samur	MEB
Ortaöğretim İngilizce A2.3 Ders Kitabı	Nermin Buluç Ertuğrul Perşembe Zehra Zeynep Eroğlu Canmetin	MEB

Ortaöğretim 9.sınıfta YYC A1.1 ve YYC A1.2 seviye ders kitapları birlikte, 10.sınıfta YYC A2.1, 11.sınıfta YYC A2.2 ve 12.sınıfta YYC A2.3 düzey ders kitapları okutulmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın problemi kapsamında devlet okullarında hangi İngilizce ders kitaplarının okutulduğu tespit edilerek çalışmaya başlanmıştır. Yapılan araştırma sonucu Türkiye genelinde tüm ortaöğretim devlet okullarında YYC İngilizce ders kitaplarının

okutulduğu belirlenmiştir. Milli Eğitim okullarında bu kitapların dışında başka bir İngilizce kitaplarına yer verilmediği görülmüştür. Bundan dolayı bu araştırma kapsamında YYC İngilizce kitapları incelenmiştir. 2014-2015 yılında MEB tarafından ortaöğretim devlet okullarına gönderilen İngilizce ders kitapları eba.gov.tr adresinden dijital, bir İngilizce öğretmeni vasıtası ile de fiziki olarak temin edilmiştir. Elde edilen kitaplardaki değerlerin tespiti için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Değerler ile ilgili olarak literatürdeki sınıflamalar incelenmiştir. Bu alanda en genel sınıflamaların Spranger (1928), Allport, Vernon ve Lindzey (1960), Nelson (1974), Kahle (1983), Rokeach (1973), Schwartz (2012)'ye ait olduğu görülmektedir. Bu sınıflamalar içerisinde en kapsamlı sınıflamaların Rokeach(1973) ve Schwartz'a(2012) ait olduğu belirlenmiştir. Rokeach(1973) ve Schwartz'a(2012) ait değerler tablosu yeniden incelenmiş ve bir uzman görüşü alınarak iki sınıflamada yer alan ortak değerler belirlenerek ayrı bir temel ortak değerler tablosu oluşturulmuştur. Tablo 3.2'de bu değerler ayrıntılı olarak sunulmuştur. Ayrıca, ortaöğretim İngilizce öğretim programı (MEB, 2011) incelenerek programın yapısı, vizyonu, genel amaçları ve hedeflerinden öğrencilere kazandırılmak istenen temel değerler tespit edilerek bu değerler de ayrı bir tablo halinde sunulmuştur. Buradan elde edilen değerler tablo 3.3'te verilmiştir. Mevcut çalışmamızda da ortaöğretim İngilizce ders kitaplarındaki değerler incelenmiş ve ders kitaplarında yer alan değerler ortaya çıkarılarak alanyazında yer alan ortak değerler ile ortaöğretim İngilizce öğretim programından çıkarılan değerler ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 3.2: Schwartz (2012) ve Rokeach (1973)'a ait ortak değerler tablosu

1-Başarılı olmak	12-Özgürlük
2-Dürüstlük	13-Sosyal Kabul
3-Eşitlik	14-Bağımsızlık
4-Nezaket	15-Cesaret
5-Temizlik	16-Azimli Olmak
6-Mutluluk	17-Yardıms severlik
7-Sorumluluk	18-Yaratıcılık
8-Estetik	19-Sevgi
9-Barış	20-Aile Düzeni
10-Gerçek Dostluk	21-İtaatkarlık
11-Kendine Saygı	22-Ulusal Güvenlik
Schwart (2012), Rokeach (1973)	

Tablo 3.3: Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler

1-Hoşgörü	9-Çalışkanlık
2-Saygı	10-Cesaret
3-Arkadaşlık	11-Nezakət
4-Sorumluluk	12-Özveri
5-Başarı	13-Bilimsellik
6-Dayanışma	14-Rasyonellik
7-Paylaşmak	15-Yardıms severlik
8-Estetik	

MEB (2011)

3.4. Verilerin Analizi

Ortaöğretim İngilizce öğretim programı incelenerek programın içerdiği değerler tespit edilmiştir. Bu değerlerin neler olduğu yukarıdaki tabloda belirtilmiştir. Ayrıca evrensel değerler sınıflamaları incelenmiş, bu sınıflamalar içerisinde en kapsamlı sınıflamaların Schwartz (2012) ve Rokeach' a (1973) ait olduğu görülmüştür. Bu iki sınıflamalardaki ortak değerler de belirlenip ayrı bir tablo olarak gösterilmiştir. Bu belirlenen değerlerin ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında yer alıp almadığını karşılaştırmak için de İngilizce kitapları analiz edilerek içerdiği değerler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

İngilizce ders kitaplarının incelenmesi esnasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi yöntemi, toplanan ham verilerin kategorileştirilerek sistemli verilere dönüştürülmesidir. Bu nedenle kategorileştirme, içerik analizinin çok önemli bir aşamasıdır. Kategorileştirme işlemi önceden veya metin incelenirken oluşturulabilir (Elo ve Kynagas, 2008). Bu çalışmada kategorileştirme işlemi metin incelemeleri sırasında yapılmıştır. Kategori, benzer anlamlı cümlelerin oluşturduğu grup olarak ifade edilebilir. Verileri analiz etmek için hiçbir sistematik kural yoktur, ancak bütün içerik analizlerinin ortak özelliği metindeki kelimelerin kategorilere ayrılmasıdır (Weber, 1990; akt. Elo ve Kynagas, 2007). Veriler arasında yer alan sözcük, cümle ya da paragraf gibi anlamlı bölümlere isim verilmesi sürecine kodlama denilmektedir (Yıldırım. ve Şimşek, 2011). Kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak için kullanılan yöntem içerik analizi

yöntemi denilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada çözümleme birimi olarak İngilizce ders kitaplarında yer alan diyaloglar, okuma metinleri ve alıştırmalar bölümleri ve görseller değerleri iletmesi açısından incelenmiştir. Kitapların içindeki kelime, sözcük grubu, cümle ve paragraflar her bir cümleye numara verilerek kodlanmıştır. Daha sonra ise mevcut kodlar kendi içerisinde örülerek kategoriler tanımlanmış ve bu kategoriler isimlendirilmiştir. Kodlanan cümlelerin sayısallaştırılması için, değer ifade eden cümlelerin frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

İngilizce ders kitapları incelenerek içerisinde değer ifadesi geçen cümle ve sözcükler tespit edilmiş ve kategorilere ayrılmıştır. Her bir cümle ve sözcük ait olduğu kategoriye yerleştirildikten sonra tüm kategorilerin frekans ve yüzdeleri bulunmuştur. Bu çözümlemeye ilişkin sayısal bilgiler “Bulgular ve Yorum” başlığı adı altında verilmiştir.

Elde edilen verilerin okuyucunun anlayabilmesi için detaylı olarak kayıt edilmesi ve sonuçların kategorilere ve alt kategorilere ayrılması, araştırmanın dış geçerliği açısından önemlidir (Elo ve Kyngas, 2008). Dış geçerliği sağlamak için, bu araştırmada elde edilen bulgular kategorilere ve alt kategorilere ayrılmıştır. Dış geçerlik mümkün olduğunca verilerin orijinaline sadık kalarak kategorilere ve alt kategorilere ayırmakla alakalıdır. Bu araştırmada, metinlerden yapılan doğrudan alıntılar ile dış geçerlik desteklenmiştir. Kirk ve Miller (1986)’a göre nitel araştırmada iç geçerlik araştırmacının araştırdığı konuyu mümkün olduğunca yansız gözlemesi anlamına gelmektedir (Aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu nedenle, iç geçerliği sağlamak üzere aynı metinler araştırmacı tarafından farklı zamanlarda iki defa kodlanmıştır. Böylece veriler üzerindeki araştırmacının öznel algısının etkisi azaltılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Nitel araştırmaya temel oluşturan ilkelerden birisi, gerçeklerin bireylere ve içinde bulunulan ortama göre sürekli bir değişme içinde olduğu ve araştırmanın benzer gruplarda tekrarlanmasının aynı sonuçlara ulaşmayı mümkün kılmadığını en baştan kabul etmektir (dış güvenilirlik yani tekrar edilebilirlik). İnsan davranışı hiçbir zaman durağan değildir; sürekli değişen ve karmaşık bir özelliği vardır. Bu nedenle kullanılan

yöntem ne olursa olsun sosyal olaylarla ilgili bir araştırmanın aynen tekrarı mümkün değildir”. Bu nedenle Kirl ve Miller (1986), nitel araştırmalar için dış güvenirlik yerine ‘zamana bağlı güvenirlik’, iç güvenirlik yerine ise ‘gözleme bağlı güvenirlik’ kavramlarını kullanmışlardır. Zamana bağlı güvenirlik, ölçülen olgunun geçen zaman içinde aynı biçimde ölçülmesi anlamına gelirken gözleme bağlı güvenirlik aynı zaman dilimi içinde birden fazla araştırmacının bir olgu yada olayı aynı biçimde ölçmesi demektir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada verilerin araştırmacı tarafından farklı zamanlarda iki defa kodlanması, zamana bağlı güvenirliği sağlamak için yapılmıştır. Birinci kodlamada gözden kaçan veriler ikinci kodlamada tespit edilerek bunlar da araştırmaya dahil edilmiştir.

Gözleme bağlı güvenirlik ise, başka bir araştırmacıdan görüş almayı gerektirmektedir. Gözleme bağlı güvenirliği sağlamak için, değerlerle ilgili oluşturulan temel ve alt kategoriler bu alanda uzman bir öğretim üyesi tarafından kontrol edilerek doğrulanmıştır.

BÖLÜM IV

4.Bulgular

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında hangi değerler yer almaktadır?” olarak belirlenmiştir. Bu sorunun cevabına yönelik bulgular aşağıda verilmiştir. Kitaplarda bulunan değerlerin tanımları ve kitaplarda yer alan değerler aşağıda verilmiştir.

Sevgi: İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu (TDK, 2016).

Paylaşmak: TDK Güncel Sözlük (2016)’te “aralarında bölüşme, pay etme durumu, üleşmek” olarak tanımlanmıştır.

Arkadaşlık: Arkadaşlık TDK (2016)’da Arkadaş olma durumu, arkadaşça yakışır davranış, omuzdaşlık, ünsiyet şeklinde tanımlanmıştır.

Mutluluk: Mutluluk TDK (2013) Güncel Türkçe Sözlükte şöyle tanımlanmıştır; “Bütün özelemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşmaktan duyulan kıvanç durumu”.

Nezaket: Başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, nazıklık(TDK, 2013).

Yardımsıverlık: TDK(2016) da “Hayırsıverlık” olarak tanımlanmıştır.

Temizlık: Temiz olma durumu, arılık, saffet, nezaket (TDK, 2016).

Saygı: TDK Güncel Sözlük (2016)’da “Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep oan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram” olarak tanımlanmıştır.

Estetik: Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğın kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat, güzelliık duygusu ile ilgili olan (TDK, 2016).

Hoşgörü: TDK (2016)’da “her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiğince hoş görme durumu, müsamaha,tolerans” olarak tanımlanmaktadır.

Dürüstlük: “Dürüstlük” (TDK,2016).

Çalışkanlık: “Çalışkan olma durumu, faaliyet” (TDK, 2016).

Sorumluluk: Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına gire her hangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet (TDK, 2016).

Aile: Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik (TDK, 2016).

Eşitlik: Kanunlar yönünden insanlar arasında ayırım bulunmaması durumu (TDK, 2016).

Vatanseverlik: “Yurtseverlik” (TDK,2016).

Misafirperverlik: Konukseverlik (TDK, 2016).

Sağlıklı Olmak: Bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esenliği, esenlik, sıhhat, afiyet (TDK, 2016).

Özgürlük: özgürlük Güncel Sözlük TDK’da (2016) “ Her hangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbesti” olarak tanımlanmıştır.

Tablo 4.1: Yes You Can İngilizce Kitaplarındaki Değer İfade Eden Cümlelerin Her Bir Değere Göre Oranı

Değerler	Frekans	Yüzde
Yardımseverlik	47	7,58
Aile Değeri	28	4,51
Arkadaşlık	51	8,21
Çalışkanlık	22	3,54
Dürüstlük	5	0,81
Estetik	73	11,76
Eşitlik	5	0,81
Misafirperverlik	8	1,29
Hoşgörü	8	1,29
Mutluluk	39	6,28
Nezaket	89	14,33
Özgürlük	9	1,45
Paylaşmak	34	5,48
Sağlıklı Olmak	20	3,22
Saygı	34	5,48

Sorumluluk	14	2,55
Sevgi	94	15,14
Temizlik	25	4,03
Vatanseverlik	16	2,58
Toplam	621	100

Tablo 4.1 incelendiğinde ortaöğretim İngilizce Yes You Can kitaplarındaki değerlerin dağılımı şöyledir; sevgi (n=94), paylaşmak (n=34), arkadaşlık (n=51), mutluluk (n=39), nezaket (n=89), yardımseverlik (n=47), temizlik (n=25), saygı (n=34), estetik (n=73), hoşgörü (n=8), dürüstlük (n=5), vatanseverlik (n=16), sağlıklı olmak (n=20), özgürlük (n=9), misafirperverlik (n=8), eşitlik (n=5), çalışkanlık (n=22), aile değeri (n=28), sorumluluk (n=14) çalışkanlık (n=22), sorumluluk (n=14). İncelenen İngilizce ders kitaplarında en fazla sevgi, en az ise eşitlik ve dürüstlük değerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Değerlerin kategori tanımlarından hareketle oluşturulan alt kategorilere göre de dağılımları vermek araştırma bulgularını daha güvenilir hale getirecektir. Alt kategori tanımları aşağıda verilmiştir:

1. Dürüstlük

Doğruyu Söylemek: Doğruyu söylemek, dürüst olmak ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

2. Sevgi:

Sevmek: Sevmek, hoşlanmak, arkadaş, doğa ve hayvan sevgisi, hoşlanmak vb. Ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Övgü: Övgüyle bahsetmek, övmek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Hediye Vermek: Hediye vermek, armağan etmek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Hobi ifadeleri: tenis, futbol, basketbol oynamayı sevmek, gezintiye çıkmayı sevmek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

3. Paylaşmak:

Birlikte Bir Şey Yapmak: Birlikte okula gitmek, arkadaşlarla buluşmak, birlikte yemek yapmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Paylaşım: Eşlik etmek, birlikte eğlenmek, bir birinden birşeyler öğrenmek, görevleri paylaşmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

4. Arkadaşlık

Arkadaş: Arkadaş, dost, arkadaş canlısı olmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Arkadaşlarla Buluşmak: Arkadaşlarla buluşup sinemaya, café'ye, geziye gitmek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Arkadaş edinmek: Yeni insanlarla tanışmak, arkadaş edinmek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

5. Temizlik:

Temiz olmak: Temiz olmak, arabasını yıkamak, bulaşıkları yıkamak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Etrafı temiz tutmak: Odasını temiz tutmak, odasını düzenlemek, genel temizlik yapmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Banyo yapmak: Banyo yapmak, yıkanmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

6.Estetik:

Güzel: Çok güzel, şık, hoş, güzel vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Beğenmek: Beğenmek, harika olduğunu söylemek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

7. Hoşgörü:

Farklılıkları Kabul Etmek: Farklı kimliklere, kültürlere karşı hoşgörü, farklılıkları kabul etmek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Hatayı Doğal Karşılama: Yapılan hataya karşı gülerek tepki vermek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Affetmek: Affetmek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

8. Sorumluluk:

Sorumlu-Görevli Olmak: Sorumluluğu olmak, görevi olmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Çevreye Duyarlı Olmak: Ağaç dikmek, çevreci olmak, alternative enerji kullanmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

9. Çalışkanlık:

Çok Çalışmak: Çalışmak, çok çalışmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Azimli-Gayretli Olmak: Azimli olmak, gayret etmek, iyi araştırmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

10. Mutluluk:

Mutlu Olmak: Mutlu olmak, sevinmek, neşelenmek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Sürpriz Yapmak: Bir kişiyi sevindirek için sürpriz yapmak ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

11. Saygı:

Saygı Duymak: Başka kültürden olanlara saygı duymak, devlet büyüklerine saygılı davranmak, öğretmene saygı, farklı olana saygılı olmak, Bir arkadaşına ve büyüklere saygı duymak, vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

İzin Almak: İzin almak, izin istemek vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Farklılıklara Karşı Saygılı Olmak: Farklı kültürden olanlara karşı saygılı olmak vb. ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

12.Nezaket

Nezaket Sözcükleri Kullanmak: Merhaba, günaydın gibi selamlaşma ifadelerini kullanmak, teşekkür etmek gibi ifadeler bu kategoride yer almaktadır.

Özür Dilemek: Özür dilemek ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

13.Vatanseverlik:

Vatan Sevgisi: Vatanına bağlılık, vatan sevgisi gibi ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

14. Özgürlük:

Bağımsızlık: Bağımsız, hür olma, baskı olmaması, özgür olmak gibi ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

15.Eşitlik:

Eşit Olmak: Sınıf üstünlüğü olmaması, eşitlik gibi ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

16. Misafirperverlik:

Konuksever Olma: Davet etme, davetlerden hoşnut olma, konuksever olma gibi ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

17. Sağlıklı Olmak Değeri:

Sağlıklı Olmaya Önem Vermek: Düzenli ve dengeli beslenmek, sıhhatli olmak, spor yapmak gibi ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

18. Aile Değeri

Ailesine Yardım: Kardeşine bakmak, ailesine yardım etmek gibi ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Aile ile Vakit Geçirmek: Torunları ile vakit geçirmek, ailesi ile vakit geçirmek, ailesi ile tatile çıkmak, ailesini ziyaret etmek gibi ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Ailesini Sevmek: Ailesine sürpriz yapmak, ailesini sevmek gibi ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Ailesini aramak: Ailesini aramak, telefon etmek gibi ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

19.Yardımseverlik

Yardımsever: İnsanlara karşı yardımsever olmak, yardımsever kişiliğe sahip olmak ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Yardım İstemek: Bir başkasından yardım istemek, arkadaşından yardım istemek, etraftakilerden yardım istemek ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

Yardım Etmek: Bir başkasına veya hayvana yardım etmek, arkadaşına yardım etmek ile ilgili ifadeler bu alt kategoride yer almaktadır.

4.1.2. Sevgi Değerine İlişkin Bulgular

Sevmek:

A1.1

I like computers, new cell phones, new music players and robots. (s. 45)

I like my friends, too. (s. 42)

We like animals. (s. 49)

Phil: Excuse me! What are you doing on Saturday?

You: I am going dancing.

Phil: Who are you going with?

You: With Sue.

Phil: Sorry, with who?

You: With Sue, my best friend. (s. 65)

I am in the Nature Club because I like nature and animals. (s. 45)

She loves people. (s. 55)

I like French and Geography. (s. 41)

We like animals. (s. 49)

The school is not noisy. It is quiet. I like it. (s. 42)

There are only two teachers at school. They are very good. I like them very much.(s. 42)

Daniel's adventure is just for me because I love parrots and pink dolphins. (s. 75)

A1.2

Latte is our cat. It is cute.(s. 18)

I love tulips. (s. 49)

I like feeding the baby lions and playing with them.(s. 55)

I like seeing natural places and I like taking photos. (s. 72)

I like comfortable places. (s. 72)

He makes people happy and his customers love him and his food very much. (s.52)

He rarely feels tired at the end of the day because he loves his job. (s. 52)

Because I love walking in the rain. (s. 62)

I love spring because it is warm. (s. 62)

A2.1

Pat: Oh, what do you cook?

Brat: I usually make spaghetti.

Pat: I love spaghetti.(s. 29)

Rick: What do you like to do in a new city?

Mel: I like to talk to people.(s. 45)

Rick: What is your favourite TV serial?

Betty: I like Two and a Half Men because it's fun.(s. 56)

I like love poems because I am romantic.(s. 79)

Lily loves nature so much.(s. 86)

She is fond of watching trees and plants when the wind blows them.(s. 86)

We love speaking different languages. (s. 97)

I also enjoy speaking to local people with their own language.(s. 97)

I give presentations and talk to people to find better ways for a greener world.(s. 83)

I love the noise and the sparkling water.(s. 97)

Lindsay: I would like to stay at the Library Hotel because I enjoy reading books. (s. 101)

A2.2

He really loves music and his motto is “Love what you do!” (s. 17)

I love being with animals so I want to be a pet therapist in the future. (s. 20)

She is happy to work in the countryside because she is crazy about nature (s. 17)

Bertha: Sure I love cheese. (s. 39)

I’m an animal freak and I love being in the nature. (s. 49)

Adventure holiday is my favourite one. I love adrenaline.(s. 52)

Sally and I like to see natural areas. We are crazy about the nature and animals so we would like to go to The Great Barrier Reef and the Banff National Park.(s. 54)

I like keeping diaries because my diary is my best friend and it keeps my secrets. (s. 65)

I feel that there is nothing more truly artistic than to love people. (s. 86)

I love you like a fat kid loves cake.(s. 88)

I love Black Eyed Peas. (s. 90)

I love the turtles. I love being a part of their survival.(s. 100)

I love working to keep their existence.(s. 100)

They were so cute that I wanted to kiss them one by one. (s. 100)

A2.3

I like browsing through the music store.(s. 67)

I like coke.(s.103)

I like tea and coffee.(s. 106)

I love music.(s. 16)

I love chocolates and sweets. (s. 55)

Many students love learning about dinosaurs and archaeologists digging up fossils.
(s. 99)

I will always love you. (s. 108)

We enjoy talking about our day and it is usually very amusing. (s. 16)

Actually, swimming is the easiest and the most enjoyable one for me. (s. 53)

Hediye Vermek:

A1.1

Terry: Well, I like giving presents. It's fun. I also like eating cake. (s. 60)

A1.2

Hannah: It's Sue's birthday on Wednesday. Have you got a present?

Jason: Yes, I have. Guess what?

Hannah: An umbrella? She is crazy about colourful umbrellas. (s. 20)

A2.2

Student A: What are your plans for the weekend?

Student B: I'm going to go shopping and buy a birthday present for my cousin.(s. 22)

Övgü değeri:

A1.1

There are beautiful trees. (s. 42)

The sea, the lakes, the animals and forests are very beautiful.(s. 66)

There is a beautiful mountain called Montserrat in this area. (s. 72)

I was with the horses, chickens and cows all week. It was fantastic!(s. 74)

There are lovely animals, and trees near the small river. (s. 45)

A1.2

My favourite room is the kitchen because I like eating. How about you? (s. 48)

I love spring because it is warm. There are colourful flowers and butterflies everywhere.(s. 62)

Hobi İfadeleri:

A1.1

I like football. (s. 42)

I love caravan holidays. (s. 77)

A1.2

I like reading books. (s. 37)

I love reading books. (s. 37)

I like collecting model cars. (s. 37)

Jane and I like listening to music. S. 38

Jenny likes skiing but Martin doesn't like skiing. (s39)

I like listening to jazz music but I don't like dancing. S. 39

Jessica is my best friend. Badminton and swimming are her favourite sports but she doesn't like football. She loves classical music but she hates rap. She is crazy about science fiction films but she doesn't like romantic films. She loves books. She is a real bookworm. (s. 39)

She loves classical music. She loves books. (s. 39)

He loves music.(s. 41)

She likes collecting knives. (s. 41)

She loves dancing. She likes playing tennis and jogging.(s. 42)

I like football.(s. 44)

I am interested in gardening.(s. 44)

I like biking. I also like trekking.(s. 44)

He likes football.(s. 44)

My children like drawing.(s. 50)

A2.1

I like music and dance. (s. 29)

Pat: What's your hobby?

Brat: I like cooking.

I like motor sports. (s. 44)

Lindsay: I would like to stay at the Library Hotel because I enjoy reading books.(s. 101)

A2.2

I love surfing because I feel free on the waves. (s. 17)

I like taking photos in the countryside because I'm crazy about nature. (s. 17)

I'm 19 and I love writing poems, ice skating and mountain climbing. (s. 18)

A2.3

Dad and I like watching football matches on TV in the afternoon.(S. 16)

He likes doing snowboarding. (s. 53)

He loves painting portraits. (s. 52)

I like swimming.(s. 52)

She loves flying off a plane for skydiving.(s. 52)

Another hobby of hers is playing console games. (s. 52)

Sevgi değeri ile ilgili olarak YYC A1.1 (s. 50) ve YYC A1.2 (s. 55 ve s. 74) de geçen resimler şu şekilde verilmiştir:

Resim 4.1: YYC A1.1 (s. 50) kitabında sevgi değeri için görsel

Resim 4.2: YYC A1.2 (s. 55) kitabında sevgi değeri için görsel

Resim 4.3: YYC A1.2 (s. 74) kitabında sevgi değeri için görsel

Sevgi değeri ile ilgili görsellere bakıldığında bu değer YYC A1.1 ve YYC A1.2 ders kitaplarında verildiği görülmektedir. Bu değer ders kitaplarında daha çok hayvan sevgisini vurgulayarak verildiği söylenebilir. Yukarıda verilen üç farklı resimde de hayvanlara yardım, onlara kucak açma ve hayvanları sevme davranışları sergilenmektedir.

Tablo 4.2: Sevgi alt değerlerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma düzeyi

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Sevmek	11	9	11	14	9	54
Hediye Vermek	1	1	X	1	X	3
Övgü	5	2	X	X	X	7
Hobi İfadeleri	2	16	3	3	3	27
Toplam	19	28	14	18	12	94

Sevgi değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 94 kez(%15,16) yer verildiği görülmektedir. Sevgi değeri en fazla A1.2(n=28), en az da A2.1 kitabında (n=14) yer almaktadır.

Sevgi değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında şu ifadelerle yer almaktadır:

Arkadaşını sevmek, hayvanları sevmek, en iyi arkadaşı ile dansa gitmek, doğayı sevmek, insanları sevmek, derslerini sevmek, öğretmenlerini sevmek, okulunu sevmek, çiçekleri sevmek, fotoğraf çekmeyi sevmek, işini sevmek, yağmurda yürümeyi sevmek, baharı sevmek, insanlarla konuşmayı sevmek, aşk şiirlerini sevmek, ağaçları ve bitkileri sevmek, kitap okumaktan keyif almak, heyecanı sevmek, bisikleti sevmek, futbolu sevmek, yemek pişirmeyi sevmek, resim yapmayı sevmek, surf yapmayı sevmek, çizim

yapmayı sevmek, bilim kurgu filmlerini sevmek, kayak yapmayı sevmek, müzik dinlemeyi sevmek, günlük tutmayı sevmek, hediye vermeyi sevmek, model araç toplamayı sevmek, yüzmeyi sevmek, yemek yemeyi sevmek.

İngilizce kitaplarındaki değerleri incelemeye dönük olan bu çalışmada sevgi değeri İngilizce kitaplarında en fazla yer alan değer olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç daha önce yapılan sonuçlar ile benzerlik göstermektedir(Şen,2008; Aral, 2008; Demircan, 2010; Doğan ve Gülüşen, 2011; Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Güzel, 2013). Sevgi değerinin yapılan çalışmalarda en fazla yer alma sebeplerinden biri olarak, sevgi değerinin tüm değerleri kendi içinde barındırması denilebilir. Keza değerlerin temelinde sevgi değerinin var olduğu söylenebilir. Aileye önem verme denildiğinde aile sevgisi, nezaket ve paylaşmak değeri düşünüldüğünde insan sevgisi, vatanseverlik değeri düşünüldüğünde vatan sevgisinin akla gelebileceği düşünülmektedir.

4.1.3. Saygı Değerine Ait Bulgular

Saygı Duymak:

A1.1 YYC

DJ : Are you from England?

Rodriguez: Sorry. My English is not good. Repeat, please.

DJ : OK. No problem. Are you new in England? (s. 20)

A1.2 YYC

The teacher welcomes him with great respect and enthusiasm.(s. 57)

“Would you like to have a seat?” he says to Atatürk pointing to his own chair.(s. 57)

I want to sit at the back with friends. I am sure I have lots of things to learn from you, my dear teacher. (s. 57)

A2.1 YYC

You can be a statesman and even a president but you can't be an artist.(s. 37)

Today's children are the adults of tomorrow. (s. 37)

I also enjoy speaking to local people with their own language.(s. 97)

A2.2 YYC

In this event the most important thing is not to win but to take part so even small achievements are celebrated as well as the bigger ones. (s. 78)

Teachers are the one and only people who save nations. (s. 91)

Everything we see in the world is the creative work of women.(s. 91)

A2.3

Then, he sees a Greek flag lying on the ground and says:

Pick this up from the ground! A flag is the symbol of a nation's independence. You should respect even your enemy's flag.(s. 36)

When the old cherokee began to talk, everybody sitting round the fire wasn't talking any more but listening to him silently. (s. 61)

The peasant is the master of the nation.(s. 69)

Farklılıklara Saygı

A1.1 YYC

My room wasn't very comfortable and my roommates weren't talkative but they were good people.(s. 74)

A1.2 YYC

I like pen pals from different countries. (s. 44)

A2.1 YYC

Everyone has a different personality but still we get on very well.(s. 53)

There are three different characters in this flat, but life is still fun! (s. 53)

I also enjoy speaking to local people with their own language.(s. 97)

İzin Almak:

A1.1 YYC

Can I use your pencil?(s. 88)

A1.2 YYC

Can I open the window?(s. 41)

Can I have some coffee?(s. 86)

A2.1 YYC

Can I have mushroom soup, please?

Can you help me?(s. 22)

Can I borrow yours?(S. 24)

Can I ask something?(s. 64)

Ralph: Excuse me, can I say something?(S. 90)

Mum, can I go out? No, you can't.(s. 108)

Can I have an apple?(s. 107)

A2.2 YYC

Hello, Can I help you?(s. 41)

May I have your order, please?(s. 43)

Can I come with you?(s. 23)

Hello, can I talk to Mr Wildie, please?(s. 35)

A2.3

Can I use yours?(s. 67)

Can I have a sandwich?(s. 111)

Büyüklerin Sözüünü Dinlemek:

A2.3

When the old cherokee began to talk, everybody sitting round the fire wasn't talking any more but listening to him silently. (s. 61)

Tablo 4.3: Saygı değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Saygı duymak	1	3	3	3	3	13
Farklılıklara saygı	1	1	3	X	X	5
İzin almak	1	2	6	4	2	15
Büyüklerin sözünü dinlemek	X	X	X	X	1	X
Toplam	3	6	12	7	6	34

Saygı değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 33 kez(%5,32) yer almaktadır. Saygı değerinin en fazla A2.1(n=13), en az da A1.1(n=3) kitaplarında yer aldığı görülmektedir.

Saygı değerine İngilizce kitaplarında şu ifadelerde yer verilmiştir:

Devlet büyüklerine saygı duymak, eğitimciye saygı duymak, sanatçıya saygı duymak, çocuklara saygı, kadınlara saygı, bayrağa saygı gösterme, yaşlılara saygı, farklı kültürden/milletten olana saygı, izin istemek, izin almak.

Saygı değerinin evrensel literatürde ve ortaöğretim İngilizce öğretim programında yer aldığı görülmektedir. Bu yönüyle İngilizce YYC ders kitaplarının saygı değerini karşıladığı söylenebilir. Saygı değerinin Evrensel literatürde “kendine saygı” şeklinde geçtiği görülmektedir. İngilizce kitaplarında saygı ifadesi belirten cümle ya da ifadelerde “kendine saygı” şeklinde verilmediği görülmektedir, daha çok yukarıda belirtilen ifadelerle saygı değerine YYC kitaplarında rastlanılmıştır.

Saygı değerine bu çalışmadan önceki araştırmalarda da yer verildiği görülmektedir (Şen, 2008; Demircan, 2010; Dirican, 2013). Koç (2013) ise yaptığı araştırmada 8. Sınıf Türkçe kitaplarında saygı değerine yer verilmediğini tespit etmiştir. Genel anlamda saygı değerinin bu çalışmanın bulgularına bakıldığında da ders kitaplarında yer aldığı söylenebilir.

Resim 4.4: Saygı değeri için görsel (YYC A1.1: 34)

YYC A1.1 (s. 34) kitabında yer alan bu görselin saygı değerini temsil ettiği söylenebilir. Verilen resimde öğrencilerin söz alarak konuşmak istemesi öğretmenlerine karşı göstermiş oldukları saygının bir göstergesidir denilebilir.

4.1.4. Yardımseverlik değerine ait bulgular

Yardımsever

A1.1

Tourist: Excuse me! Is there a supermarket near here?

You: Yes. Go straight. Turn right. It is on the right.

Tourist: Thank you.

You: You're welcome. (s. 34)

I am visiting old people with my parents on Sunday. First, we are buying story books in the morning and then, we are reading the old people stories. (s. 64)

A1.2

Tim: Good morning, can I help you?

Judith: Yes, I'm the new student. My name is Judith. (s. 16)

April: Don't worry. We are ready to help you. (s. 33)

She is kind and helpful. (s. 41)

Jean: What about the teachers? Are they friendly?

William: Yes, they are friendly and helpful.(s. 29)

He is friendly and fun. I am also friendly and fun. S. 45

I'd like to help children in Africa. Because they are weak and helpless. s. 54

I like feeding the baby lions and playing with them.(s. 55)

A2.1

Families and children have difficult time at the hospital. So they need some help. I make them laugh.(s. 34)

He helps Chinese immigrants find jobs. (s. 57)

I love to spend time with them and help.(s. 61)

My parents are also animal rescuers. (s. 61)

Now young people are more willing to work for other people.(s. 69)

Daniel, called the local radio and the newspaper. He also let the nature club members know about the event. Daniel was really helpful.(s. 86)

A2.2

I'll open a big pet hotel for cats and dogs. They won't stay alone when their owners are away. We'll live together happily.(s. 20)

By the way, people will live happily and comfortably with my smart inventions. (s. 20)

Everybody in the family was so friendly and there was always someone ready to help me. (s. 75)

To me, happiness is helping Carettas! (s. 100)

I'll make people happy. (s. 21)

The staff are young and friendly.(s. 56)

A2.3

Scarlet is afraid of wings, but she has wings like an angel and works for charity to help the poor.(s. 52)

Fighting against poverty is her leading hobby.(s. 53)

We are ready to help you plan your dream holiday.(s. 22)

We can help you make your dream holiday come true. (s. 22)

A particular type of voluntary organization to help people in need.(s. 30)

Yardım Etmek

A1.1

She sometimes helps me with maths. (s. 55)

A1.2

April: Look at the noticeboard. There is an invitation card. It's about Jane's party.

Kevin: We need to help her for the party. S. 33

She feeds the sick animals. (s. 53)

She feeds the new born babies. (s. 53)

She helps them with school work. (s. 56)

Hello, Mr. Wilkins Heather from the Zimbabwe tour is speaking. I would like to thank you for your greathelp during the tour. See you on the next tour.(s. 74)

A2.1

Lisa helps her.(s. 23)

He tries to earn his life, helps the immigrants and be a good father. (s. 57)

He is going to help me in this job.(s. 61)

I am going to help street animals. (s. 61)

Liam and his friends organise a charity concert for the homeless people.(s. 69)

They gave me a bed and took care of me for two days. (s. 83)

A2.2

She flies to help people in the countryside. (s. 17)

Tim: Oh, were you ill?

Norah: No. I had to help my sister with her homework.

Tim: Poor you! (s. 67)

They helped us to have a great time.(s. 72)

I and three other girls from AIESEC went on a project to Njaaga Orphanage in Kenya.

There we looked after 60 children.(s. 74)

Kevin works very hard to help his parents. (s. 112)

A2.3

Shop assistant: Good morning, can I help you?

Gaby: Hi. I'm looking for a smart evening dress. (s. 50)

I will help you with your homework.(s. 108)

Yardım İstemek

A1.2

Mrs Saymour: Hello, Ms Dean. Linda is speaking.

Ms Dean : 1...Hi....., Linda. How are you and your sweet 2....pets.....?

Mrs Saymour : I'm 3.....OK....but all my pets are ill. You are a vet. You can help them, I think.

Ms Dean : Sure. What are their problems? (s. 23)

A2.1

Maria: Well, I don't know. Can you help me, Lisa?

Lisa: Sure.(s. 22)

Tablo 4.4: Yardımseverlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Yardımsever	2	7	6	6	5	26
Yardım istemek	X	1	1	X	X	2
Yardım etmek	1	5	6	5	2	19
Toplam	3	13	13	11	7	47

Yardımseverlik değerine Ortaöğretim ders kitaplarında toplam 47 kez (%7,59) yer verilmiştir. Yardımseverlik değerine en fazla A1.2 ve A2.1 (n=13) kitaplarında, en az ise A1.1(n=3) kitaplarında yer aldığı göze çarpmaktadır.

Yardımseverlik değeri şu ifadelerle İngilizce ders kitaplarında yer almıştır:

Yardım isteyeneye yardım etme, yaşlılara yardım etmek, zor durumda kalanlara yardım etmek, hayvanlara yardım etmek, maddi ve manevi yardımdan kaçınmama,

hayat kurtarma, paylaşımcı olma, insanların işlerini kolaylaştırma, yardımsever olmak, yardım istemek, yardım etmek.

Dirican (2013)'in yaptığı çalışmada da yardımseverlik değerine %7,95 oranında yer verildiği görülmüştür. Şen (2008)'in yaptığı 6.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değerler bakımından incelenmesi adlı çalışmada toplam 5 kitapta yardımseverlik değerine %6,41 oranında yer verildiği tespit edilmiştir. Çelikipazu ve Aktaş “MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi” (2011) adlı çalışmada yardımlaşma değeri %8,42 oranında yer almıştır. Güzel (2013)'in yaptığı “3.sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi adlı çalışmada” yardımseverlik değerinin frekansını 54 olarak tespit etmiştir. Yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında yardımseverlik değerine ders kitaplarında ciddi oranlarda yer verildiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre yardımseverlik değerine ders kitaplarında benzer oranlarda yer verildiği, daha önceki bulguların bu araştırmadaki bulgular ile paralellik gösterdiği söylenebilir (Karagöz, 2009; Çelikipazu ve Aktaş, 2011; Kaymakcan ve Meydan, 2012; Kırmızı, 2014).

Yardımseverlik değerine ait birden fazla görsel ve resimin ders kitaplarında yer aldığı görülmektedir. Bu resim ve görseller aşağıda verilmiştir.

Resim 4.5: Yardımseverlik değerine ait resimler

(Kaynak: YYC A1.1: 34)

Kaynak: YYC A2.2: 28

Kaynak : YYC A1.2:54

Verilen resim ve görsellerden yardımseverlik değerinin farklı şekillerde işlendiği görülmektedir. Birinci resimde bir işin yapılması sırasında insanların iş bölümü yaparak bir birine yardım etmesi, ikinci resimde hasta olan bir insana yapılan yardım ve üçüncü resimde de yardıma muhtaç bir hayvana gösterilen ilgi ve alaka ile yardımseverlik değerinin vurgulandığından bahsedilebilir.

4.1.5. Arkadaşlık değerine ait bulgular

Arkadaş:

A1.1

The teachers are from different countries. They are friendly. (s. 42)

My best friend, Rod, is making Lamington. (s. 62)

A1.2

Jason and Fare are good friends. (s. 19)

Hannah: It's Sue's birthday on Wednesday. Have you got a present?

Jason: Yes, I have. Guess what? (s. 20)

Jessica is my best friend. (s. 39)

He is friendly and fun. I am also friendly and fun. (s. 45)

The natives in the rainforests were friendly. (s. 75)

A2.1

Maria, this is my friend.(s. 18)

Maria and Lisa are good friends. (s. 22)

I have three good friends. (s. 52)

I have two good friends. They are Robert and Celia.(s. 53)

They are friendly and proud people.(s. 96)

A2.2

Natives in Madagascar are the friendliest people in the world.(s. 35)

They will be my friends forever.(s. 75)

Good idea! I'd like to buy some souvenirs for my friends. (s. 75)

A2.3

She is lively and materialistic, but she can be sympathetic and supportive to her friends and family. (s. 49)

If you feel down and blue, and life seems cruel to you, just remember you are not on your own, I will always be there and you will never be alone. (s. 63)

Emily and Betty are good friends. (s. 64)

Arkadaşlarla Buluşmak:

A1.1

I meet friends and we have fun together. (s. 53)

I have got good friends. I sometimes watch movies with my friends. We always have a drink at the weekend. (s. 55)

I am with my club mates and club teacher. (s. 45)

I am meeting my friend at 05.00 o'clock. (s. 65)

I am going to join a summer camp in Costa Rica. Five close friends are also going to come with me. (s. 66)

This weekend I am meeting my friends. (s. 63)

There was a school trip for a week. I was with my school friends. (s. 74)

I am with friends for the weekend. We are having a small party at my parents' summer house. Are you free now? Come and join us. (s. 62)

Five close friends are also going to come with me. (s. 66)

Hilda: Where were you?

Chris: I was on Chios Island, in Greece.

Rick: Who were you with?

Chris: With friends. (s. 76)

I meet my friend at a café. (s. 58)

I am with friends for the weekend. (s. 62)

I am meeting my friends at the weekend. We are watching the new movie. S. 63

I meet friends and we drink something. (s. 54)

A1.2

I like going out with friends. (s. 44)

I sometimes meet friends at this restaurant. (s. 49)

On Saturday, first I'm going to go hiking with friends. (s. 71)

One day my grandparents met their friends at a cafe. (s. 76)

I went camping with a group of friends (s. 78)

A2.1

After work, I drink something with friends and relax.(s. 28)

Pamela goes to play golf with her friends. (s. 51)

A2.2

Then, I'm going to meet friends at Bruno's. (s. 22)

A2.3

He meets his friends after school and he plays computer games or watches TV with them. (s. 19)

He goes out with friends in the afternoon. (s. 19)

Hi! I am Ginger. Here we are at the Farstone Park, camping with my seven friends. (s. 27)

In the afternoon we generally do something entertaining with my friends. (s. 16)

Arkadaş Edinmek:

A1.1

We are also going to play football with the local children. It is going to be a great activity! (s. 66)

I made new friends. (s. 78)

I went to my parents' village last summer holiday. I had new friends in the village. We went swimming in the river everyday and we played football. (s. 79)

A2.1

He easily makes new friends. (s. 53)

A2.2

I think international youth camps are great because we can make new friends from all over the world.(s. 71)

I'm sure you'll meet a new David because I made wonderful friends and learnt a lot from them. (s. 72)

It's also a perfect time for the youth to befriend with the other teams from the other countries and to practise friendly competitions and unity.(s. 78)

Tablo 4.5: Arkadaşlık değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Arkadaş	2	5	5	3	3	18
Arkadaşlarla buluşmak	14	5	2	1	4	26
Arkadaş edinmek	3	1	3	X	X	7
Toplam	19	11	10	4	7	51

Arkadaşlık değerine İngilizce ders kitaplarında 51 defa rastlanmıştır. Bu yönüyle lise İngilizce ders kitaplarında yer alan değerler sıralamasında en fazla tekrar eden dördüncü değerdir. Arkadaşlık değeri en fazla A1.1 (19), en az ise A2.2 ve A2.3 (7) kitaplarında yer almıştır.

Arkadaşlık değer boyutunda lise İngilizce ders kitaplarındaki ünite ve konularda yer alan çoğu ifadelerde; arkadaşlık, arkadaşların özel günlerini unutmama (birthday... vb.), hediye alma, en iyi arkadaşım, birliktelik, birlikte bir yerlere gitmek, yalnız olmamak, , benim dostlarım, arkadaşlarım, arkadaşlarımla birlikte vakit geçirmek, birlikte ekinliklere katılma, arkadaşlarımla bir şeyler paylaşma, yeni arkadaş edinme,

mükemmel arkadaşlık, onlardan birşeyler öğrenme, arkadaşlarla güzel vakit geçirme, onlarla yapılan güzel bir etkinlik, arkadaşça yarışma ve birlik, grup olma, arkadaşlarla geçirilen zamanın mükemmelliği, arkadaşlarla bir şeyler içmek ve rahatlamak vb.. vb.. gibi ifadeler yer almaktadır. Ders kitaplarında farklı yıl ve ünitelerde geçen bu ifadelerde; arkadaşlığın önemi, etkisi ve günlük yaşamın zorunlu bir parçası olarak vurgulandığı görülmektedir. Genel olarak “birlikte olma”, “beraberlik”, “dayanışma”, “paylaşma” ve “iletişim” temelli bir arkadaşlık kavramı üzerine vurgu yapılmaktadır.

Dirican (2013)’ın yaptığı çalışmada, 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayınlanan resimli hikaye kitaplarında arkadaşlık değeri en fazla yer verilen üçüncü değer olması bakımından bu çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Kaliyeva (2015)’nın yaptığı “Türkçe ve İngilizce ders kitaplarında değerler eğitimi” adlı çalışmada İngilizce kitaplarında gerçek arkadaşlık değerine Türkçe kitaplarına göre daha az yer verildiği görülmüştür. Yurt dışında basılan İngilizce ders kitaplarında yurt içinde basılan kitaplara göre arkadaşlık değerine daha az yer verildiği bu çalışmanın bulgularına bakılarak söylenebilir.

Arkadaşlık değeri ile ilgili olarak YYC A2.1 (s. 94) ‘de verilen bir resim şöyledir:

Resim 4.6: Arkadaşlık değerine ait görsel

(Kaynak: YYC A2.1: 94)

Verilen resimde arkadaşları ile birlikte tatile gidilmekten bahsedilmektedir. Ayrıca verilen görselde insanların bir birine sarılması arkadaşlık duygusunun ön plana çıkarıldığını da göstermektedir denilebilir.

4.1.6. Aile değerine ait bulgular

A1.1

Ailesini ziyaret:

I am visiting my grandparents. (s. 63)

A2.2

I'm gonna visit grandma. She's in hospital. (s. 23)

Judy was on her way home from a visit to her parents. (s. 29)

Aile ile birlikte vakit geçirmek:

A1.1

Do you like holidays with your parents? I do. I go on holiday with my family every year. (s. 77)

Well, I have a special plan for this weekend. I am meeting my grandparents and making pizza on Sunday.(s. 64)

We have a great surprise for my parents on Sunday. We are watching an old movie with my parents. (s. 64)

I watch movies with my family.(s. 60)

A1.2

We have dinner together at about 7 o'clock in the kitchen and we talk about the day. (s. 49)

A2.1

My parents are also animal rescuers. I am going to spend my holiday with them next month. (s. 61)

I went to the cinema with my parents. (s. 75)

A2.2

Spend time with my family. (s. 22)

I am also planning to spend more time with my grandchildren. (s. 24)

A2.3

On Sundays, my grandparents come to our house and we have barbecue in the garden. (s. 16)

I am going to spend more time with my family.(s. 55)

Ailesini Aramak

A1.1

She calls her parents every weekend. (s. 56)

Ailesini Sevmek:

A1.1

My family is small. I love all of them. (s. 29)

A1.2

I have got a lovely family and we have got a big house.(s. 18)

Summer: It's granny's birthday on Saturday.

Ashton: Yes, Summer.

Summer: Have you got a present for her?

Ashton: Sure. (s. 20)

A2.1

She loves her father very much.(s. 57)

I wanted to make a surprise to my family because it was their wedding anniversary. (s. 76)

One of the band's biggest hits, "Let it be" was for Mc Cartney's mom. Her name was Mary and she is referred to as "Mother Mary" in the lyrics. (s. 89)

Julia: How long have you had your bike?

Martin: For two months. What about you?

Julia: My grandma bought it for me yesterday.

Martin: Oh, lucky you! (s. 64)

A2.3

Parents dedicate their whole life to their children.(s. 25)

Ailesine Yardım Etmek:

A1.2

I cook for my children and wife. (s. 49)

A2.1

Her husband is doing the housework today.(s. 32)

I look after my little sister. (s. 40)

My parents support me and they are excited about it.(s. 61)

Sorry, I can't go anywhere because I have to look after my little brother. (s. 75)

Tablo 4.6: Aile değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Ailesini ziyaret	1	X	X	2	X	3
Ailesiyle birlikte vakit geçirmek	4	1	2	2	2	11
Ailesini aramak	1	X	X	X	X	1
Ailesini sevmek	1	2	4	X	1	8
Ailesine yardım etmek	X	1	4	X	X	5
Toplam	7	4	10	4	3	28

Aile değerine ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 28 (%4,52) kez yer verildiği görülmektedir. Aile değeri en fazla A2.1 (n=10), en az ise A2.3(n=3) kitaplarında yer aldığı görülmektedir.

Aile değeri şu ifadelerle İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır: ailesini ziyaret etmek, ailesi ile birlikte tatile çıkmak, ailesine sürpriz yapmak, ailesi ile birlikte vakit geçirmek, torunları ile vakit geçirmek, ailesini aramak, ailesini sevmek, büyükannesine hediye almak, hayatını çocuklarına adamak, ailesine yardım etmek, kardeşine bakmak.

Şen (2008) ve Demircan (2010)'ın yaptıkları araştırmalarda aile değerinin %1,13 ve 1,35 oranlarında yer aldığı görülmektedir. Bu çalışmadaki bulgulara bakıldığında bu değerin %4,52 oranında yer aldığı görülmektedir. Bu sonuçlara bakarak ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında, ilköğretim ve ortaöğretim Türkçe ders kitaplarına göre aile değerine daha fazla vurgu yapıldığı söylenebilir.

Aile değeri ile ilgili olarak YYC A1.1 (s. 26)' da verilen bir resim şöyledir:

Resim 4.7: Aile değerine ait resim

(Kaynak: YYC A1.1: 26)

Verilen resimde aile bireylerinin tümü ile birlikte bir tatil ya da geziye gidilmekte olduğu resmedilmiştir. Bu resimin aile ile birlikte vakit geçirmeye verilen önemin vurgulandığından bahsedilebilir.

4.1.7. Çalışkanlık değerine ait bulgular

Çok Çalışmak:

A1.2

The Turkish Republic must follow the changes in the world and reach the level of modern and civilised societies. (s. 68)

A2.1

I want to be a lawyer and work in my town. So, I am going to study hard.(s. 61)

“Our first aim is to be a developed country in economics and technology.”(s. 92)

A2.2

If you want to lose weight, just exercise. (s. 45)

At an early age his interests developed in electronics and gadgetry. He spent a lot of time working in the garage workshop of a neighbor.(s. 66)

If you love and understand me,

Spend your days in the laboratories, not the coffee houses, (s. 69)

A2.3

She tries hard to deal with her four children. S. 49

Following the military triumph we accomplished by bayonets, weapons and blood, we shall strive to win victories in such fields as culture, scholarship, science and economics. (s. 69)

Azimli Olmak:

A2.1

Christina is more hardworking.(s. 51)

Taylor is the most hardworking.(s. 53)

He is a very hardworking student.(s. 37)

Perry: My sister is more hardworking and energetic than me.(s. 51)

Rita: I would like to have tidy and hardworking flatmates. (s. 53)

A2.2

They never give up struggling in spite of the difficulties. (s. 83)

Of course I did. You know I'm hardworking and ambitious like Cameron.(s. 95)

But being ambitious is not enough. You must be also hardworking and determined. (s. 93)

Chris and his little son are determined to stay alive.(s. 83)

Right. He is also creative and determined.(s. 95)

A2.3

My students want to understand globe English and watch TV serials in English. (s. 33)

Both of them are hardworking and social teenagers. (s. 64)

The group need to be hard working and open-minded.(s. 30)

Gabrielle is an ambitious and determined woman.(s. 49)

Tablo 4.7: Çalışkanlık değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Çok çalışmak	X	1	2	3	2	8
Azimli olmak	X	X	5	5	4	14
Toplam		1	7	8	6	22

Çalışkanlık değerine Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 22 kez (%3,55) yer verilmiştir. Çalışkanlık değeri en fazla A2.2 (n=8) kitabında, en az ise A1.2 (n=1) kitabında yer almıştır. A1.1 kitabında bu değere hiç yer verilmediği saptanmıştır.

Çalışkanlık değerine ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında şu şekilde yer verilmiştir:

Toplumun yükselişi için çalışmak, hedefine ulaşmak için çalışmak, ailesi için çalışmak, ülkesinin kalkınması için çalışmak, öğrencilikte çalışkan olmak, zorluklar karşısında mücadeleden kaçınmama, azimli ve kararlı olmak.

Külünkoğlu (2010)'nın yaptığı ilköğretim 1.kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmediği değerler açısından incelenmesi adlı çalışmada, ilköğretim kitaplarında çalışkanlık değerine toplam 18 kez yer verilmiştir. Bu sonuç bu çalışmanın bulgularına yakındır. Karagöz (2009)'ün araştırmasında çalışkanlık değeri 6. ve 7.sınıf Türkçe ders kitaplarında en fazla yer alan değer olarak göze çarpmaktadır. Koç (2013)'ün yaptığı çalışmada da çalışkanlık değeri en fazla yer alan değerler grubundadır. Bu bulgulara bakıldığında çalışkanlık değerinin Türkçe kitaplarında İngilizce kitaplarına göre daha fazla yer aldığı söylenebilir.

Hapsari (2012) ve Prismani'nin (2014) yaptıkları çalışmalarda da İngilizce ders kitaplarında çalışkanlık değerine yer verildiği tespit edilmiştir.

4.1.8. Temizlik değerine ait bulgular

Temiz Olmak:

A1.1

I washed the car. (s. 79)

My mother washes the dishes. (s. 89)

A1.2

Finally I clean the brushes in the bathroom. (s. 49)

My mother washes the dishes. (s. 87)

A2.1

Clean up the earth, so we can see the gorgeous blue and green on our planet (s. 90)

Jane washed the dishes. (s. 114)

A2.2

The hotel was comfortable and clean.(s. 32)

Jane washed the dishes. (s. 105)

A2.3

I am just washing my face in the river at the camp.(s. 27)

Etrafı Temiz Tutmak:

A1.1

Kyle cleans her room everyday. (s. 89)

Please, tidy your room. (s. 87)

A1.2

Kylie cleans her room everyday. (s. 87)

A2.1

To clean up my room,(s. 80)

Simon: Oh, I see. I never do housework but I tidy up my room every weekend.(s. 54)

A2.2

I have to tidy my room.(s. 107)

I was cleaning the room.(s. 110)

The rooms are cleaned every day.(s. 113)

I must tidy my room. It is in a real mess. (s. 107)

A2.3

Do general cleaning. (s. 28)

Banyo Yapmak:

A1.1

I have a shower every morning. (s. 54)

A1.2

He takes a shower.(s. 52)

A2.1

Take a shower in the mornings. (s. 41)

I have a shower.(s. 108)

A2.3

I have a shower before breakfast.(s. 16)

I usually have a shower before breakfast.(s. 27)

Tablo 4.8: Temizlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma düzeyi

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Temiz olmak	2	2	2	2	1	9
Etrafı temiz tutmak	2	1	2	4	1	10
Banyo yapmak	1	1	2	X	2	6
Toplam	5	4	6	6	4	25

Temizlik değerine Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 25 kez (%4,03) yer verilmiştir. Bu değer en fazla A2.1 ve A2.2 (n=6) en az da A1.2 ve A2.3 (n=4) kitaplarında yer almaktadır.

Temizlik değeri şu ifadelerle Ortaöğretim İngilizce kitaplarına yansıtılmıştır:

Vücut temizliğine önem verme, çevre temizliğine önem vermek, odasını temiz tutmak, banyo yapmak, elini yüzünü yıkamak, arabasını yıkamak, bulaşıkları yıkamak, yer yüzünü temiz tutmak, temiz olmak.

Kaliyeva'nın (2015) “ Türkçe ve İngilizce kitaplarında değerler eğitimi” adlı çalışmada, yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan Türkçe kitaplarda, İngilizce orta ve yüksek seviye kitaplarına göre temizlik değeri daha fazla yer almaktadır. Bu çalışmada da temizlik değeri Kaliyeva (2015)'nin incelediği yurt dışında basılan İngilizce kitaplarına göre temizlik değeri daha fazla yer almıştır. Buna göre, temizlik değerine Türkiye’de hazırlanan ders kitaplarında yurt dışında hazırlanan kitaplara göre daha fazla yer verildiği söylenebilir.

4.1.9. Vatanseverlik değerine ait bulgular

Vatan Sevgisi:

A1.1

He is the founder of Turkish Republic.(s. 25)

May 19th is a national holiday and a festival day. It's the date of Mustafa Kemal's arrival in Samsun in 1919 to begin the War of Independence.(s. 69)

Atatürk thought that he could create the new Turkey by the economic and technological development. According to him the state is the owner of the major industries of the country and also it supports the private sectors. (s. 80)

The opening date of Turkish Grand Assembly (TBMM) is 23 April,1920.(s. 36)

A1.2

“Atatürk” means father of Turkish people. (s. 24)

Turkish Grand National Assembly presented M.Kemal with the name “Gazi” on 19th September, 1921. (s. 24)

Happy is the one who calls himself a Turk. (s. 68)

Mustafa Kemal was given his surname “Atatürk” on 29 October, 1923. (s. 24)

For Turks, 29 October is the Republic Day. (s. 35)

On 19th May, 1919 Atatürk arrived in Samsun. (s. 35)

A2.1

He was in Samsun to start the Independence War in 1919. (s. 26)

Then, he invites all the Turkish patriots to Ankara on “19th March, 1920”.(s. 37)

A2.2

Happy is he who says “I am a Turk”. (s. 36)

You, the sons and daughters, the future of Turkey, even under such circumstances and conditions, your duty is to save the Turkish independence and the Republic, you’ll find the power you need in the noble blood in your veins. (s. 91)

Whenever I see my flag waving

My eyes are full of tears cause

I am proud of being a Turk (s. 91)

A2.3

This horrible scene can make the whole humanity feel ashamed. Yet, this is the result of a legitimate defence of the motherland.(s. 36)

Tablo 4.9: Vatanseverlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Vatan sevgisi	4	6	2	3	1	16

Vatanseverlik değerine Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 16 kez (%2,58) yer verildiği bulunmuştur. Bu değer en fazla A1.2 (n=6) kitabında, en az ise A2.3 (n=1) yer almıştır.

Vatanseverlik değeri şu ifadelerle İngilizce kitaplarına yansıtılmıştır:

Ülkesini kalkındırmak için çalışmak, vatanın bağımsızlık mücadelesi, devlet kurucularına saygı, bağımsızlık mücadelesini başlatmak, ülkesini savunmak, ülkesinin bağımsızlığı için savaşmak, Türk olmakla gurur duymak.

Aral (2008)'in 6.sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerdeki değerleri tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmada en çok yer alan değerlerden birisi vatanseverlik değeridir. Aynı şekilde Külünkoğlu (2010) da vatanseverlik değerini ilköğretim Türkçe ders kitaplarında en fazla yer alan değerlerden biri olarak saptamıştır. Vatanseverlik değerinin, bu çalışmada, Türkçe kitaplarında olduğu kadar yer almadığı görülmektedir. Benzer şekilde Hapsari (2012) de yapmış olduğu çalışmada İngilizce ders kitaplarında vatanseverlik değerine yer verildiğini tespit etmiştir.

Vatanseverlik değerinin yer aldığı bir görsel şu şekilde verilmiştir:

Resim 4.8: Vatanseverlik değerine ait resim

(Kaynak: YYC A2.3:36)

Verilen resimde vatanseverlik değeri ele alınırken savaşan insanlar örnek gösterilmiştir. Bu kişilerin vatanları uğrunda şehit düştükleri ya da yaralandıkları resmedilmiştir. Vatanseverlik değerinin gerekirse vatani için ölümü göze almak olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.10. Dürüstlük değerine ait bulgular

Doğruyu Söylemek:

A1.1

Don't be afraid of telling the truth. (s. 25)

Tommy: Sarah, give me your book, please.

Sarah: Where is your book?

Tommy: Oh, it is at home.

Mrs Blake: Your book, Tommy?

Tommy: My book? Well, hmm... Sorry. (s. 39)

A2.2

On the way to the hotel the boy said “ I did something bad.” His parents said “Don’t worry about it.”(s. 50)

Don’t be afraid of telling the truth. (s. 36)

A2.3

She is loveable because of her chaotic life and her ability to be honest about it.(s. 49)

Tablo 4.10: Dürüstlük değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Doğruyu söylemek	2	X	X	2	1	5

Dürüstlük değerine İngilizce ders kitaplarında toplam 5 kez (% 0,81) yer verildiği tespit edilmiştir. Bu değere en fazla A1.1 ve A2.2 (n=2) kitaplarında, en az ise A2.3(n=1) kitabında yer verildiği görülmüştür. A1.2 ve A2.1 kitabında bu değere rastlanmamıştır. Bu oranları ile dürüstlük değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında eşitlik değeri ile birlikte en az yer alan değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dürüstlük değeri şu ifadelerle İngilizce ders kitaplarında yer almıştır:

Doğruyu söylemekten korkmamak, yalan söylememek, yaptığını inkar etmemek, dürüst olmak.

Şen (2008)’in yaptığı çalışmada da dürüstlük değeri altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında toplam 7 kez (%2,64) yer almıştır. Çelikpazu ve Aktaş “MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi” (2011) adlı çalışmada dürüstlük değerine toplam 7 kez yer verildiği tespit

edilmiştir. Bu oranlara bakıldığında ilköğretim ve ortaöğretim ders kitaplarında dürüstlük değerinin benzer oranlarda yer aldığı söylenebilir.

Zakaria ve Liang'ın (2013) yaptıkları araştırmada İngilizce ders kitaplarında dürüstlük değerine yer verildiği bulunmuştur. Bu açıdan bu çalışma ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Dürüstlük değeri bu çalışmada en az yer verilen değerlerden biri olarak göze çarpmaktadır. Çelikipazu ve Aktaş (2011), Doğan ve Gülüşen (2011), Güzel (2013), Karagöz (2009), Şen (2008)'in yaptıkları çalışmalarda da dürüstlük değeri incelenen ders kitaplarında düşük dağılım göstermektedir. Dürüstlük değerine genel olarak ders kitaplarında çok fazla yer verilmediği söylenebilir.

4.1.11. Estetik değerine ait bulgular

Güzel:

A1.1

It was a nice holiday.(s. 74)

The flowers are nice.(s. 34)

Gwen: There is a nice cinema in my town.(s. 35)

Their eyes are beautiful.(s. 27)

Barbara is my mother. She is 37. She is very beautiful.(s. 29)

Richard: My town is small and beautiful.(s. 34)

There is a beautiful mountain called Montserrat in this area.(s. 72)

Life is wonderful in Liverpool.(s. 55)

The sea and the stars are wonderful.(s. 62)

The programme is wonderful.(s. 66)

So, I am so excited.(s. 64)

Jamie: I'm very excited about Costa Rica.(s. 68)

I was with the horses, chickens and cows all week. It was fantastic!(s. 74)

I love caravan holidays. Caravans are fantastic.(s. 77)

A1.2

There is a nice restaurant near my house.(s. 49)

I have a nice routine. (s. 56)

Those shoes are very nice.(s. 84)

This carnival is fantastic.(s. 59)

William: My school is really good. Technology is super. (s. 29)

She is a good mother.(s. 41)

She is a good actress. (s. 42)

There are wonderful places to discover.(s. 79)

They are wonderful. (s. 56)

Summer: You're great. Lady Gaga is her favourite singer.(s. 20)

I have got a lovely family.(s. 18)

They are lovely. (s. 56)

Your children are lovely.(s. 84)

Latte is our cat. It is cute.(s. 18)

They are so friendly and cute!(s. 66)

I sometimes film the lions with my video camera. It is amazing.(s. 55)

A2.1

Maria: That's great! (s. 18)

'Home is the sweetest' is my motto because our home is the most beautiful.(s. 53)

Well, I am going to start school next month. This is exciting!(s. 61)

My school is very big and comfortable. There is a beautiful swimming pool in it.(s. 61)

I have a Kiwi. She is cute.(s. 61)

We are going to stay in a search house in the mountains. It has a beautiful view and it is comfortable.(s. 61)

I am very excited and hopeful about the event.(s. 83)

My parents support me and they are excited about it.(s. 61)

I didn't tell the name of the film to my parents so they were very excited.(s. 75)

I think this hotel is fantastic.(s. 101)

Cathy: Oh, I prefer Giraffe Manor. Giraffes are lovely animals. (s. 101)

A2.2

Everywhere was fascinating.(s. 74)

Everywhere was wonderful.(s. 75)

The atmosphere was breathtaking.(s. 79)

While we were swimming, we saw a lovely dolphin. It was fantastic! (s. 52)

I'd like to go to the Arctic to see the penguins. They are so cute.(s. 54)

A2.3

Few places in the world could be as interesting as here.(s. 85)

I work at a cute tiny boutique hotel as a housekeeper.(s. 33)

He composed unique stylistic drum parts for the Beatles' songs.

Here is an enchanting little known island.(s. 85)

She is a perfect hostess, friend, wife and mother.(s. 49)

I'm staying with a nice flatmate, a Japanese girl, Ayumi.(s. 33)

There were nice pictures of Ashton Kutcher in the last issue of "Wow!"(s. 38)

They are really nice.(s. 50)

I'm in London. It's a great place. (s. 24)

And the soundtrack was great.(s. 38)

I work at a cute tiny boutique hotel as a housekeeper.(s. 33)

Beğenmek:

A1.1

Shreen also makes very nice Hummus and Kebab.(s. 55)

A1.2

The smell was wonderful.(s. 78)

A2.1

Apples are always in my list. They are my favourite fruit.(s. 20)

The weather is lovely. It is a good time to walk and have fun.(s. 34)

For example, whale watch. It is exciting.(s. 47)

I think everyone must see this underwater paradise.(s. 96)

Waterfalls are amazing.(s. 97)

At the hotel window, you can see the beauty of Mount Kilimanjaro and the Ngong hills directly.(s. 100)

A2.2

I'm crazy about their songs and their dance.(s. 90)

I'm a sports freak so I love reading sports pages. (s. 97)

Student A: Great! What are you going to do there?

Student B: I'm going to visit a kangaroo farm. You know I am crazy about them.(s. 99)

They were so cute that I wanted to kiss them one by one.(s. 100)

We were walking in the mountains when the rainbow appeared. It was amazing. (s. 52)

Sally and I like to see natural areas. We are crazy about the nature and animals so we would like to go to The Great Barrier Reef and the Banff National Park.(s. 54)

A2.3

We have hobby classes in the afternoon and my favourite lessons are Arts and Music. (s. 16)

Kathleen: It was a very touching love story. The acting was amazing.(s. 38)

The Island is slowly becoming known to the world and has great potential for eco-tourism. (s. 85)

Tablo 4.11: Estetik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Güzel	14	16	11	5	10	56
Beğenmek	1	1	6	6	3	17
Toplam	15	17	17	11	13	73

Estetik değerinine ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 73 kez (%11,77) yer verildiği görülmektedir. Bu değer en fazla A1.2 ve A2.1(n=17) kitaplarında, en az da A2.2 (n=11) kitabında yer aldığı görülmektedir. Bu oranlara bakıldığında estetik değerin, sevgi (%15,16) ve nezaket (%14,35) değerlerinden sonra İngilizce kitaplarında en fazla yer alan üçüncü değer olduğu göze çarpmaktadır.

O.ö.i.ö.p. ve evrensel değerler literatüründe estetik değerinin yer aldığı görülmektedir. Bu çalışmanın bulgularına bakarak ders kitaplarının estetik değerini her iki alanda da temsil ettiği söylenebilir.

Estetik değeri İngilizce ders kitaplarında şu ifadelerle yer almıştır:

Beğenmek, güzel olduğunu ifade etmek, heyecanlanmak, sevimli olduğunu söylemek, manzaraya hayran olma, sıradışı beste yapmak, yaşadığı yerin büyüleyici olduğunu söylemek, çok güzel yemek yapmak, şarkılara ve danslara hayran olmak, dağların ve tepelerin güzelliğini izlemek, doğaya ve hayvanlara hayran olmak, oyunculunun güzelliğini övme.

Demircan (2010)'ın yaptığı araştırmada, üç farklı yayın evine ait 9.Sınıf Türkçe ders kitaplarında estetik değerine %17,05 (n=173) oranında yer verildiği görülmektedir. Çelikipazu ve Aktaş (2011) ilköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında estetik değerine toplam 3 kez yer verildiğini bulmuştur. Estetik değerine ortaöğretim Türkçe ve İngilizce ders kitaplarında ilköğretim kitaplarına göre daha fazla yer verildiği söylenebilir. Ayrıca Rose'un (2012) çalışmasının sonucuna benzer olarak estetik değeri İngilizce ders kitaplarında en fazla yer verilen değerlerden biri olarak bu çalışmada da karşımıza çıkmaktadır

4.1.12. Eşitlik değerine ait bulgular

Eşit Olmak:

A1.2

There is no individual, no family, no class, no organization above others. (s. 68)

It's the main principle of the Turkish government. Democracy is the keyword.

Everybody has equal rights. (s. 68)

A2.1

In 1926 the new Civil Code abolished polygamy and recognized the equal rights of women in divorce, custody and inheritance.(s. 70)

“Nobody is superior than the others. Everyone is equal.”(s. 92)

A2.2

This principle gives great importance to the sense of unity and the national identity. It's secretly against class privileges and class distinctions. (s. 69)

Tablo 4.12: Eşitlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Eşit olmak	X	2	2	1	X	5

Eşitlik değeri Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 5 (%0,81) kez yer almaktadır. Bu değer en fazla A1.2 ve A2.1(n=2) kitaplarında, en az da A2.2 (n=1) kitabında yer aldığı görülmektedir. A.1.1 ve A2.3 kitaplarında bu değere hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Eşitlik değeri Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında şu ifadelerle yer almaktadır:

Aile, sınıf ve kurum üstünlüğünün olmaması, herkesin eşit haklara sahip olması, kadınlara boşanma ve miras hakkı verilmesi, herkesin eşit olması.

Eşitlik değeri bu çalışmanın sonuçlarına göre en az yer alan değerlerden bir olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaliyeva (2015) da yaptığı inceleme sonucunda eşitlik değerine İngilizce ders kitaplarında düşük düzeyde yer verildiğini bulmuştur. Bu bakımdan Kaliyeva'nın (2015) çalışmasının bulguları ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

4.1.13. Hoşgörü değerine ait bulgular

Farklılıkları Kabul:

A1.1

Atatürk believes that Turkish people is like a bunch of flowers. There are a lot flowers from different colours in it. The Turkish State is indivisible with its all colours. (s. 80)

A2.1

I have three good friends. We live in the same flat. Everyone has a different personality but still we get on very well.(s. 53)

There are three different characters in this flat but life is still fun!(s. 53)

A2.2

Please e-mail me. I want to practise English and learn about other cultures - especially South Africa and America.(s. 18)

My model for business is the Beatles: They were four guys that kept eachother's negative tendencies in check; they balanced each other. And the total was greater than the sum of the parts. (s. 68)

A2.3

Opposites are not contradictory but complementary. (s. 102)

Hatayı Doğal Karşılama:

A1.2

All of a sudden, I dropped my sandwich on the painting. There was ketchup everywhere. One of the horses turned into red. I was shocked and I couldn't do anything. Suddenly, my grandparents opened the door and came in. Grandpa saw the red horse and smiled, "You did a great job boy." he said. I felt very happy at the end. always wanted to have a red horse." he said. I felt very happy at the end. (s. 76)

Affetmek:

A2.3

Turks will not do the same to the motherlands of other nations. (s. 36)

Tablo 4.13: Hoşgörü değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Farklılıkları kabul	1	X	2	2	1	6
Hatayı doğal karşılamak		1				1
Affetmek					1	1
Toplam	1	1	2	2	2	8

Hoşgörü değerine ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 8 (%1,29) kez yer verildiği görülmektedir. Bu değere A2.1, A2.2 ve A2.3(n=2) kitaplarında 2’şer kez, A1.1 ve A1.2 kitaplarında da (n=1) 1’er kez yer verildiği görülmektedir.

Hoşgörü değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında şu ifadelerle yer almaktadır:

Farklı karakterlerde olanlara karşı hoşgörülü olma, başka kültürleri öğrenmek isteme, bir birlerinin negatif yönlerini dengeleme, hatayı doğal karşılamak, kendisine yapılan kötülüğe aynı oranda yer vermemek.

Belet ve Deveci (2008) ilköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarında hoşgörü değerine toplam 17 kez yer verildiğini ortaya çıkarmışlardır. Doğan ve Gülüşen (2011) de ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında hoşgörü değerine toplam 10 kez yer verildiğini bulmuşlardır. Bu bulgular ışığında ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında hoşgörü değeri ilköğretim kitaplarına göre daha az sayıda yer almaktadır diyebiliriz.

Hoşgörü değerine ait olarak YYC A1.1 (s. 19)’ da yer alan bir görsel şöyledir:

Resim 4.9: Hoşgörü değerine ait görsel

Hoşgörü değerine ilişkin olarak yukarıdaki görsel verilebilir. Bu görselde farklı ülkelerin bayrakları bir arada ele alınarak başka kültürlerin ve ülkelerin değerlerine de saygı duyulduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

4.1.14. Misafirperverlik değerine ait bulgular

Konuksever Olma:

A1.1

Adele: Sheila, this is for you. Welcome to our class.

Sheila: Thank you, Adele. (s. 24).

A1.2

By the way, I'd like to thank to the local people in Nice for their kindness and hospitality. (s. 59)

We are going to stay with local people at their homes and learn about their cultures. (s. 71)

The teacher welcomes him with great respect and enthusiasm.(s. 57)

A2.2

Natives in Madagaskar are the friendliest people in the World.(s. 35)

A2.3

Local people in villages are very welcoming in Turkey. (s. 33)

Hi, everybody. Welcome to the Farstone Park Camp. I'm your camp leader.(s. 28)

Davet Etme:

A1.1

I am with friends for the weekend. We are having a small party at my parents' summer house. Are you free now? Come and join us. (s. 62)

Tablo 4.14: Misafirperverlik değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Konuksever olma	1	3	X	1	2	7
Davet etme	1	X	X	X	X	1
Toplam	2	3	X	1	2	8

Misafirperverlik değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 8 kez (%1,29) yer verildiği görülmektedir. Bu değere en fazla A1.2(n=3), en az ise A2.2(n=1) kitabında yer verildiği görülmektedir. A2.1 kitabında ise bu değere hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Misafirperverlik değeri İngilizce kitaplarında şu ifadelerle yer almaktadır:

Yeni gelen birini hoş karşılama, misafire nazik ve konuksever davranma, yerel insanların evlerinde kalma, misafiri hoş karşılama, konuksever olma, arkadaşlarını misafirliğe davet etmek.

Misafirperverlik değeri daha önce farklı alanlarda yapılmış ders kitabı incelemelerinde en az yer alan değerlerden biri olarak tespit edilmiştir (Demircan, 2010; Doğan ve Gülüşen, 2011; Külünkoğlu, 2010). Bu çalışmada da daha önceki araştırmaların bulguları ile benzer olarak bu değer en az sayıda yer alan değerlerden biri olarak tespit edilmiştir.

Güzel (2013)'in yaptığı çalışmada misafirperverlik değerine hayat bilgisi kitaplarında toplam 10 kez yer verildiği görülmektedir. Bu açıdan ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında ve ilköğretim hayat bilgisi kitaplarında bu değer benzer oranda dağılmaktadır denilebilir.

4.1.15. Mutluluk değerine ait bulgular

Mutlu olmak:

A1.1

I am very happy today because it's also my birthday. (s. 45)

There wasn't a cinema or there weren't cafes in the village but I was very happy on the farm.(s. 74)

My family is happy and fun. (s. 49)

She usually talks about her family, films and shopping. I am really happy with her. (s. 55)

Anyway, it was a nice holiday. I was happy! ". (s. 74)

A1.2

Her cats are from Iran. She is very happy with them. (s. 21)

I am a bit shy but happy. (s. 44)

I feel happy at the end of the day. (s. 49)

I teach English to kids and stay with families for two weeks. I feel happy here. (s. 55)

I am very happy in Kenya. (s. 56)

A2.1

He is cleaning the windows and having fun.(s. 31)

But he looks happy with the alligators and they are close friends. (s. 31)

It's sometimes hard to make people laugh and amuse. But I enjoy it.(s. 34)

Everybody looks happy. (s. 34)

My life is going to change and I am going to feel happier.(s. 61)

"We are very happy because we help the homeless. (s. 69)

We are very happy to be here in Nairobi. (s. 100)

A2.2

She is happy to work in the countryside because she is crazy about nature (s. 17)

By the way, people will live happily and comfortably with my smart inventions. (s. 20)

I'll keep them happy so the pet owners will be happy, too. (s. 20)

We'll live together happily. (s. 20)

I'm having a wonderful time in Alaska.(s. 34)

The scenery was breathtaking.(s. 32)

While I was running towards my room to prepare my suitcase, I was really excited. (s. 53)

I was tired but very happy at the end of the day. (s. 53)

We're so happy that we sent David there.(s. 71)

I'm really enjoying school.(s. 71)

I was very happy to be in this project because I wanted to improve myself personally and culturally.(s. 74)

Moreover, putting a huge smile on just one child's face was worth everything.(s. 74)

Everyone can enjoy the excitement of an international competition at the World Sports Festival.(s. 78)

Happiness is family to me,
Happiness in the faces, I longed to see,
Happiness is once more being free.(s. 99)

Being with animals makes me happy.(s. 99)

I want to be a famous chef because cooking makes me very happy.(s. 99)

I am highly interested in animals and I am very happy when I am with them.(s. 100)

I can't explain my happiness when I saw the baby turtles. (s. 100)

A2.3

We were happy to go there last Monday.(s. 105)

Here is an enchanting little known island.(s. 85)

Sürpriz Yapmak:

A1.1

We have a great surprise for my parents on Saturday. (s. 64)

A2.1

I wanted to make a surprise to them because it was their wedding anniversary.(s. 75)

I didn't tell the name of the film to my parents so they were very excited.(s. 75)

Tablo 4.15: Mutluluk değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Mutlu olmak	5	5	7	18	2	37
Sürpriz yapmak	1	X	2	X	X	3
Toplam	6	5	9	18	2	40

Mutluluk değerine ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 40 kez (%6,29) yer verildiği görülmektedir. Mutluluk değeri en fazla A.2.2(n=18), en az ise A2.3(n=2) kitaplarında yer almaktadır.

Mutluluk değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında şu ifadelerle yansıtılmıştır:

Çiftlikte mutlu bir hayatı olmak, mutlu olmak, iyi bir tatil sonunda mutlu hissetmek, kedileri ile birlikte mutlu olmak, insanları eğlendirmekten keyif almak, evsizlere yardım etmekten mutluluk duymak, birlikte mutlu bir hayat sürmek, insanların mutlu bir hayat sürmesine yardım etmek, okulda keyif almak, çocukları sevindirmekten mutluluk duymak, hayvanlarla birlikte olmaktan büyük keyif almak, sürpriz yapmak, yemek yapmaktan mutluluk duymak.

Mutluluk değeri Dirican (2013)'ın yaptığı çalışmada okul öncesi öğrenciler için hazırlanan kitapların hem metin bölümlerinde hem de resim bölümlerinde yer almaktadır. Bu bakımdan bu çalışmanın bulguları ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Mutluluk değeri için A1.2 (s. 15)'de verilen bir görsel şöyledir:

Resim 4.10: Mutluluk değerine ait görsel

Verilen görselde farklı milletlerde olan kişilerin bir arada resmedildiği görülmektedir. İnsanların bir birleriyle bir arada olmalarından mutluluk duydukları gösterilmiştir denilebilir.

4.1.16. Nezaket değerine ait bulgular

Nezaket Sözcükleri Kullanmak:

A1.1

Hiroki: Nice to meet you, Carol.(s. 17)

Carol: Glad to meet you, Hiroki. (s. 17).

Thank you (s. 16, 17, 17, 20, 22, 24, 33, 33, 33, 34, 38, 41, 62, 73, 79).

You are welcome. (s. 40)

I am Pat. Nice to meet you. (s. 16)

Hello, Steve. How are you?(s. 16),

Hello. I am Rodriguez. (s. 20)

Brat: Hello, my name is Brat(s. 20)

Hello, my name is Amali.(s. 42)

A1.2

Thank you (s. 17, 46, 59, 66, 74).

Leonardo: Nice to meet, you, Björn. Björn: Me, too. (s. 15)

Tim: Good morning, can I help you?(s. 16)

Hello! I'm Adriana. I'm from Brazil.(s. 15)

Hello. I'm Björn.(s. 15)

Hello! I'm Rüzgar. I'm from İzmir, Turkey.(s. 16)

Hello. My name is Helen.(s. 19)

A2.1

Nice to meet you.(s. 17)

Hi. I am from Italy.(s. 17)

Glad to meet you.(s. 17)

Pleased to meet you.(s. 17)

Pleased to meet you, too.(s. 17)

Hello. I am Tim. (s. 17)

Hello, my name is Jane.(s. 17)

Thank you (s. 17, 18, 19, 22, 22, 43, 47, 109, 113, 113)

Terry: Hi. I am the new student. (s. 18)

A2.2

Kevin: Can we get the menu?

Waiter: Sure. Here you are. (s. 41)

Waiter: Can I bring you anything else?

Kevin: No, thank you. (s. 41)

Thanks a lot. (s. 32)

Thank you. (s. 41, s. 42, s. 43, s. 43)

Thanks. (s. 72)

No, thanks. (s. 42)

A2.3

Thank you.(s. 23, 51, 55)

Özür Dilemek:

A1.1

Sorry. My English is not good. Repeat, please(s. 20)

Mr Burton: Jake! Don't talk, please.

Jake: Sorry!(s. 40)

Phil: Sorry, with who?(s. 65)

Excuse me (s. 33- 3 kez, s. 34, s. 40, s. 65)

A1.2

Björn: Sorry, can you repeat it, please?(s. 15)

Arantxa: No, he isn't. He's from Mexico. Oh, sorry!(s. 15)

Sorry, Martin. I'm not coming with you.(s. 66)

Kylie: Excuse me. How much is this? (s. 67)

A2.1

Excuse me. (s. 19)(s. 64)

Maria: I don't have sunglasses. Can I borrow yours?

Lisa: Sorry. They are not mine.(s. 24)

Sorry. (s. 69)

A2.2

Sorry. (s. 32, s. 75, s. 83)

Terry apologised several times but Julia wouldn't speak to him.(s. 112)

A2.3

Excuse me. (s. 23)

Sandra: I'm so sorry, Ayumi.(s. 34)

I do apologize but I'm afraid all the rooms are full. (s. 78)

Sorry for not writing any letters for so long.(s. 85)

Tablo 4.16: Nezaket değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Nezaket sözcükleri kullanmak	23	11	18	9	3	64
Özür dilemek	9	4	4	4	4	25
Toplam	32	15	22	13	7	89

Nezaket değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 89 kez (%14,35) yer almıştır. Be değer en fazla A1.1(n=32), en az A2.3(n=7) kitaplarında yer almıştır.

Nezaket değeri bu çalışmada İngilizce kitaplarında yer alan en fazla ikinci değer olarak göze çarpmaktadır.

Nezaket değeri şu ifadelerle İngilizce kitaplarına yansıtılmıştır:

Özür dilemek, teşekkür etmek, nezaket sözcükleri kullanmak, selamlaşmak, insanlara nazik davranmak.

Kırmızı (2014)'nın 4.sınıf Türkçe kitaplarında yer alan değerler adlı çalışmasında nezaket değeri %17,5 oranında yer almaktadır. Kaliyeva(2015) da yaptığı araştırmada yabancılar için hazırlanan orta ve üst düzey iki Türkçe ders kitabında nezaket değerinin toplam 12 kez yer aldığını tespit etmiştir. Aynı araştırmada orta ve üst düzey iki İngilizce ders kitabında da nezaket değerinin toplam 74 kez yer aldığını bulunmuştur. Bu araştırmanın bulguları ile Kaliyeva (2015)'nin İngilizce ders kitaplarında tespit ettiği nezaket değerinin oranları ile benzerlik göstermektedir.

İngilizce ders kitaplarında bir başka baskın değer olarak nezaket değeri karşımıza çıkmaktadır. Kaliyeva (2015) yaptığı araştırmada İngilizce kitaplarında nezaket değerinin Türkçe kitaplarına göre daha baskın olduğu sonucunu bulmuştur. Aynı şekilde daha önceki araştırmalara göre Türkçe kitaplarında nezaket değerinin diğer değerlere oranla daha az yer aldığı tespit edilmiştir (Demircan, 2010; Doğan ve Gülüşen, 2011). Bu değer İngilizce kitaplarında daha fazla yer almasının nedeni olarak nezaket değerinin İngiliz imajını betimleyen özelliklerden biri olduğu söylenebilir.

Nezaket değerine ait bir görsel YYC A2.1 (s. 17)'da şu şekilde verilmiştir:

Resim 4.11: Nezaket değerine ait görsel

(Kaynak: A2.1:17)

Verilen görselde nezaket değeri ele alınırken bir kişinin yeni tanıştığı ya da karşılaştığı bir kişi ile selamlaşması vurgulanmaktadır. Bu davranışın bir nezaket örneği olarak resmedildiği söylenebilir. Bu görsel ile öğrencilere yeni tanıştıkları biri ile selamlaşmanın bir nezaket değeri olduğu ders kitabı vasıtasıyla aktarılmaya çalışılmaktadır.

4.1.17. Özgürlük değerine ait bulgular

Bağımsızlık:

A1.1

It means independence of thought and institutions from the dominance of religious thinking and institutions. Every citizen can live their religious life freely and scientific facts are the basic elements of the state. (s. 80)

May 19th is a national holiday and a festival day. It's the date of Mustafa Kemal's arrival in Samsun in 1919 to begin the War of Independence. (s. 69)

A1.2

For Turks, 29th October is the Republic Day. (s. 35)

On 19th May, 1919 Atatürk arrived in Samsun. (s. 35)

Liberty and freedom are my characters. (s. 68)

A2.1

'This regime can best represent the wishes of people.' d. republicanism (s. 92)

A2.2

Freedom and Independence is my character. (s. 36)

A2.3

On 19th May, 1919 he arrived in Samsun to start the War of Independence.(s. 25)

A flag is the symbol of a nation's indepenence. (s. 36)

Tablo 4.17: Özgürlük değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Bağımsızlık	2	3	1	1	2	9

Özgürlük değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 9 kez (%1,45) yer almıştır. Özgürlük değeri en fazla A1.2(n=3), en az da A2.1 ve A2.2(n=1) kitaplarında yer almaktadır.

Özgürlük değeri şu ifadelerle İngilizce kitaplarında yansıtılmıştır:

Herkesin dinini özgürce yaşayabilmesi, bağımsızlık gününün kutlanması, özgürlük ve bağımsızlık vurgusu, insanların isteklerini temsil etmek, özgürlük sembolü, Kurtuluş Savaşı'nı başlatma.

Kaliyeva (2015) yaptığı araştırmada yabancılar için hazırlanan Türkçe kitaplarında İngilizce kitaplarına göre özgürlük değerinin daha fazla yer aldığını bulmuştur. Hapsari (2012) ve Prismani (2014) de yaptıkları çalışmalarda İngilizce ders kitaplarında özgürlük değerine yer verildiğini tespit etmişlerdir. Bu bakımdan yurt içinde ve yurt dışında hazırlanan kitaplarda vatanseverlik değerine önem verildiği söylenebilir.

Özgürlük değerini vurgulayan bir görsel aşağıda Resin 4.12'de verilmiştir.

Resim 4.12 Özgürlük değerine ait resim

(Kaynak: YYC A1.1:69)

Özgürlük değeri ile ilgili olarak verilen görselde 23 Nisan Ulusal Egemenlik Bayramı'nda bir araya gelen çocuklar gösterilmektedir. Bu çocuklar vatanlarının düşman işgalinden kurtuluşunu, kendilerine verilen özgürlüğü kutlamaktadırlar. Bu resim aracılığıyla öğrencilere bağımsızlık olgusunun önemi aktarılmaya çalışılmaktadır.

4.1.18. Paylaşmak değerine ait bulgular

Birlikte Bir şeyler Yapmak:

A1.1

Nasreen: I meet friends and we drink something.(s. 54)

We usually go to school together.(s. 55)

Jill and Meg go shopping together every Sunday. (s. 57)

We took lovely photos together. (s. 77)

First, we drink fruit juice together. (s. 53)

We cooked local dishes together. (s. 78)

A1.2

Student A: Does Penelope like meeting friends?

Student B: Yes, she likes meeting friends. (s. 39)

I stay with another volunteer at the bush camp. He comes from Korea. We work, cook together and share the same room. Great, isn't it? (s. 55)

I could draw well so my grandpa gave me some paints and an easel and we painted together.(s. 76)

A2.1

They sometimes cook, eat and work together.(s. 39)

Lily and her friends went to a cafe to celebrate their victory. Then they collected money, bought trees and planted them on the farm area the next day.(s. 86)

At that moment, I decided to go with my friend and discover this fantastic country. (s. 96)

We sometimes have a little snack and chat.(s. 16)

A2.3

Now, they are working together. They have to fill in the application form and they mustn't be late for the deadline.(s. 30)

He wrote many songs with Paul McCartney.(s. 66)

Now, we are preparing the breakfast in turns. (s. 27)

Paylaşım:

A1.1

I meet friends and we have fun together. (s. 53)

A1.2

Children all over the World come to Turkey every year and celebrate 23rd April, Children's festival. (s. 35)

We're having dinner together. (s. 66)

A2.1

I collect movies and watch with friends. (s. 44)

Daren: Would you like to watch the game together?(s. 48)

They go home together.(s. 51)

One day Janet and Madeline go shopping together.(s. 52)

I am sure we are going to learn a lot from each other.(s. 64)

I travel and share this experience all around the country now. I give presentations and talk to people to find better ways for a greener world.(s. 83)

A2.2

On the first day of the camp we shared the duties. (s. 34)

We'll live together happily.(s. 20)

I am sure we'll have fun together.(s. 24)

Music makes the people come together.(s. 88)

I want to share them with everybody.(s. 101)

A2.3

They like spending time together.(s. 64)

Maybe we can come here together some time in the future.(s. 85)

Everybody is doing something different.(s. 27)

Children from all over the world come to Turkey every year to celebrate Children's festival.(s. 25)

Tablo 4.18: Paylaşmak değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Birlikte bir şeyler yapmak	6	3	4	X	3	16
Paylaşım	1	2	6	5	4	18
Toplam	7	5	10	5	7	34

Paylaşmak değeri ortaöğretim İngilizce kitaplarında toplam 34 kez(%5,48) yer almaktadır. Paylaşmak değeri en fazla A2.1(n=10), en az da A1.2 ve A2.2(n=5) kitaplarında yer almaktadır.

Paylaşmak değeri şu ifadelerle İngilizce kitaplarında yer almaktadır:

Beraber hareket etmek, iş paylaşımı yapmak, birlikte iş yapmak, birlikte TV izlemek, bir birinden bir şeyler öğrenmek, insanlara bilgilerini aktarmak, sahip olduğu eşyayı başkaları ile paylaşmak.

Dirican (2013)'ın çalışması sonucunda okul öncesi ders kitaplarında paylaşmak değeri en fazla yer alan değerler grubundadır. Bu bakımdan, bu çalışmanın bulguları ile karşılaştırıldığında, okul öncesi dönem kitaplarında bu değerın aktarılmasına daha fazla önem verilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Paylaşmak değeri ile ilgili görsel Resim 4.13'te aşağıda verilmiştir:

Resim 4.13: Paylaşmak değerine ait resim

Kaynak: YYC A1.1:56

Verilen görselde iş bölümü yapıldığı vurgulanmaktadır. Bir kişi ütü yaparken diğer kişi de evi temizlemektedir. Verilen bu durumlar ile iş bölümü yapmak, bir işi paylaşarak daha kısa sürede tamamlamak vurgusu yapılırken paylaşma değeri aktarılmaya çalışılmıştır denilebilir.

4.1.19. Sağlıklı olmak değerine ait bulgular

Düzenli ve Dengeli Beslenme:

A1.1

She usually eats homemade food. She doesn't like fast food. S. 55

I have a big breakfast. I have eggs, butter and honey every day. I need energy for my job.(s. 55)

I always drink milk and eat eggs for breakfast. (s. 54)

A2.1

Eat healthy food.

Drink fruit juice.(s. 36)

Eat home made food - healthier and cheaper.(s. 87)

A2.2

Eating at home is healthier and cheaper than eating out. (s. 45)

Eat healthy and nutritious food, it will make you feel so good (s. 46)

Meat and fish keep you healthy and cool.(s. 46)

A2.3

I'm going to eat healthier food this year.(s. 55)

An apple a day is good for our health.(s. 111)

Sihhat:

A1.1

A healthy mind in a healthy body. (s. 25)

A1.2

I do exercises with the other volunteers and local people. (S. 55)

His favourite sport is jogging. (s. 21)

A2.1

A healthy mind in a healthy body. (s. 37)

A2.2

A healthy mind in a healthy body. (s. 36)

A2.3

I swim three days a week. You know, I want to be healthy. (s. 53)

You should be healthy.(s. 31)

Swimming is good for health.(s. 53)

I want to be healthy.(s. 53)

Medical tourism (also called health tourism) is a term describing the rapidly-growing enormous travelling practice across international borders to get healthcare.(s. 71)

Tablo 4.19: Sağlıklı olmak değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Düzenli-dengeli beslenme	3	X	2	4	2	11
Sihhat	1	2	1	3	5	9
Toplam	4	2	3	4	7	20

Sağlıklı olmak değeri ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 20 kez (%3,23) yer almaktadır. Sağlıklı olmak değeri en fazla A2.3(n=7), en az da A1.2(n=2) kitaplarında yer almaktadır.

Sağlıklı olmak değeri İngilizce kitaplarında şu ifadelerle yansıtılmıştır:

Ev yemeği yemek, süt ve yumurta yemek, sağlıklı yiyecek yemek, spor yapmak, sağlıklı olmayı istemek, yüzmek.

Şen (2008) ve Demircan (2010)'ın yaptıkları araştırmalarda sağlıklı olmaya önem vermek değeri en az görülen değerler grubundadır. Aral (2008) Bu çalışmada sağlıklı olmak değeri tüm değerlerin oranına bakıldığında en az görülen değerler grubuna girmektedir. Bu bulgulardan farklı olarak Güzel (2013)'in araştırmasında hayat bilgisi ders kitaplarında sağlıklı olmak değeri en çok görülen değerler kategorisinde yer almaktadır. Bu çalışmalardan farklı olarak Güzel (2013)'in yaptığı çalışmada sağlıklı olmak değerinin daha fazla görülmesinin nedeni için ilköğretim çağındaki çocuklara temel becerilerin kazandırılmasına hayat bilgisi dersinde Türkçe ve İngilizce derslerine göre daha fazla önem verildiği söylenebilir.

4.1.20. Sorumluluk değerine ait bulgular

Sorumlu-Görevli Olmak:

A1.2

Please don't forget to bring your guitars on Tuesdays. (s. 26)

Please remember to bring your trainers on Monday and Wednesday.(s. 26)

Jenny: But don't miss the class. We've got a quizz in the second lesson.(s. 27)

I need some crisps and some fruit. I've got some grapes and bananas but I haven't got any apples or mandarins. Don't forget to bring them. Don't be late for the party. (s. 33)

He has a different routine. He always goes to bed at 5:00 a.m. and gets up at 1:00 p.m (s. 53)

A2.2

If you don't turn off the TV, your children will be less active. (s. 44)

Sorry, I can't go anywhere because I have to look after my little brother.(s. 75)

Although he is homeless and penniless, he has to take care of his son on his own. (s. 83)

Sorumluluğunu Yerine Getirmek:

A1.2

He often checks all the tables and he sometimes puts some flowers on them. (s. 53)

A2.1

I always wake up early, read the papers and go to work. I'm never late.(s. 28)

A2.3

I do my homework before my guitar practice. (s. 16)

Çevreye Duyarlı Olmak:

A2.1

We plant trees and learn about the plants in the nature. Tree planting is the most popular activity in the ENO Programme.(s. 88)

The young people are great environmentalists. (s. 91)

A2.3

Choose alternative energy for a green environment.(s. 88)

Sorumluluk değerinin YYC İngilizce ders kitaplarında yer alma düzeyi tablo 4.20'de verilmiştir.

Tablo 4.20: Sorumluluk değerinin İngilizce ders kitaplarında yer alma sayıları

Kitap	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3	Toplam
Sorumlu-Görevli olmak	X	5		3		8
Sorumluluğunu yerine getirmek	X	1	1	X	1	3
Çevreye duyarlı olmak	X	X	2	X	1	3
Toplam	X	6	3	3	2	14

Sorumluluk değerine Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında toplam 14 kez (%2,26 oranında) yer verildiği tespit edilmiştir. Bu değere en fazla A1.2(n=6), en az A2.3(n=2) kitabında yer verildiği görülmüştür. A1.1 kitabında bu değere hiç rastlanamamıştır.

Sorumluluk değerine İngilizce kitaplarında şu şekilde yer verilmiştir:

Görev ve sorumluluklarının bilincinde olmak, mesleki sorumluluklarını bilme ve yerine getirme, hayata karşı sorumluluğunun farkında olma, ailesine karşı sorumluluğunu bilme, işine karşı sorumluluğunu yerine getirme, işine hiçbir zaman geç kalmamak, çevreye karşı duyarlı olmak.

Demircan (2010)’ın yaptığı araştırmada da sorumluluk değerine 9.sınıf Türkçe ders kitaplarında 14 kez (%1,30 oranında) yer verildiği görülmüştür. Koç (2013), Doğan ve Gülüşen (2011), Belet ve Deveci (2008), Çelikpazu ve Aktaş (2011), Güzel (2013) yaptıkları çalışmalarda sorumluluk değerini ders kitaplarında en fazla yer alan değerlerden biri olarak saptamışlardır. Bu çalışmada sorumluluk değerinin diğer çalışmalara oranla daha az yer aldığı görülmektedir.

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olarak “Ortaöğretim İngilizce Yes You Can A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, A2.3 düzey İngilizce ders kitaplarında değerlerin yer alma sıklık ve yüzdeleri nelerdir? olarak belirlenmiştir. Bu soruyu cevaplandırabilmek için ders kitaplarındaki değer ifade eden kavramlar sayısallaştırılarak Tablo 4.21’de verilmiştir.

Tablo 4.21: Ortaöğretim İngilizce Ders Kitapları’nda Yer Alan Değerler ve Yüzdeleri

Değerler		YYC A1.1	YYC A1.2	YYC A2.1	YYC A2.2	YYC A2.3	TOPLAM
Aile Değeri	F	7	4	10	4	3	28
	%	5,34	3,05	7,14	3,2	3,19	4,51
Arkadaşlık	F	19	10	8	7	7	51
	%	14,5	7,63	5,71	5,6	7,45	8,21
Çalışkanlık	F	X	1	7	8	6	22
	%	0	0,76	5	6,4	6,38	3,54
Dürüstlük	F	2	X	X	2	1	5
	%	1,53	0	0	1,6	1,06	0,81
Estetik	F	15	17	17	11	13	73
	%	11,45	12,98	12,14	8,8	13,83	11,76

Eşitlik	F	X	2	2	1	X	5
	%	0	1,53	1,43	0,8	0	0,81
Hoşgörü	F	1	1	2	2	2	8
	%	0,76	0,76	1,43	1,6	2,13	1,29
Misafirperverlik	F	2	3	X	1	2	8
	%	1,53	2,29	0	0,8	2,13	1,29
Mutluluk	F	6	5	8	18	2	39
	%	4,58	3,82	5,71	14,4	2,13	6,28
Nezaket	F	32	15	22	13	7	89
	%	24,43	11,45	15,71	10,4	7,45	14,33
Paylaşmak	F	7	5	10	5	7	34
	%	5,34	3,82	7,14	4	7,45	5,48
Özgürlük	F	2	3	1	1	2	9
	%	1,53	2,29	0,71	0,8	2,13	1,45
Sağlıklı Olmak	F	4	2	3	4	7	20
	%	3,05	1,53	2,14	3,2	7,45	3,22
Saygı	F	3	6	12	7	6	34
	%	2,29	4,58	8,57	5,6	6,38	5,48
Sevgi	F	19	28	14	18	15	94
	%	14,5	21,37	10	14,4	15,96	15,14
Sorumluluk	F	X	6	3	3	2	14
	%	0	4,58	2,29	2,14	1,6	2,25
Temizlik	F	5	4	6	6	4	25
	%	3,82	3,05	4,29	4,8	4,26	4,03
Vatanseverlik	F	4	6	2	3	1	16
	%	3,05	4,58	1,43	2,4	1,06	2,58
Yardımseverlik	F	3	13	13	11	7	47
	%	2,29	9,92	9,29	8,8	7,45	7,57
TOPLAM	F	131	131	140	125	94	621
	%	100	100	100	99,75	99,5	100

İnceleme sonucunda, ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında yer alan değerlerin oranları şu şekilde belirlenmiştir:

Aile değeri %4,52, arkadaşlık %8,23, çalışkanlık %3,55, dürüstlük %0,81, estetik %11,73, eşitlik %0,81, hoşgörü %1,29, misafirperverlik %1,29, mutluluk %6,29, nezaket 14,35, paylaşmak %5,48, özgürlük %1,48, sağlıklı olmak 3,23, saygı %5,32, sevgi %15,16, sorumluluk %2,26, temizlik 4,03, vatanseverlik 2,58, yardımseverlik 7,59.

Yes You Can İngilizce kitaplarında sevgi, estetik, nezaket ve yardımseverlik en fazla yer alan değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşitlik, hoşgörü, misafirperverlik, dürüstlük ve özgürlük değerleri de kitaplarda en az yer alan değerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buna göre aile değeri YYC A1.1 kitabında 7, YYC A1.2’de 4, YYC A2.1’de 10, YYC A2.2’de 4, YYC A2.3’te 3 kez olmak üzere toplam 28 kez İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır. Arkadaşlık değeri YYC A1.1’de 19, A1.2’de 10, A2.1’de 8, A2.2’de 7, A2.3’ de kez olmak üzere toplam 51 kez yer almaktadır.

Çalışkanlık değerinin yapılan inceleme sonucunda A1.1 düzey ders kitabında yer almadığı görülmektedir. Çalışkanlık A1.2’de 1, A2.1’de 7, A2.2’de 8, A2.3’de 6 kez olmak üzere toplam 22 kez yer almaktadır.

Dürüstlük değerinin A1.2 ve A2.1 düzey ders kitaplarında yapılan inceleme sonucunda yer almadığı tespit edilmiştir. A1.1’ de 2, A2.2’de 2 ve A2.3 düzey ders kitabında 1 kez olmak üzere toplam 5 kez YYC İngilizce ders kitaplarında yer almıştır.

Estetik değeri her düzey ders kitaplarında yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında temel değerler sınıflamasına göre YYC ders kitaplarında karşılanabildiğini söyleyebiliriz. A1.1’de 15, A1.2’de 17, A2.1’de 17, A2.2’de 11 ve A2.3’te 13 kez, toplam da ise 73 kez yer almıştır.

Eşitlik değerinin A1.1 ve A2.3 ders kitaplarında yer almadığı görülmektedir. A1.2 ve A2.1’de 2’şer kez ve A2.2’de 1 kez, toplamda da 5 kez yer aldığı görülmektedir.

Hoşgörü değerin YYC A1.1 ve A1.2 ders kitaplarında 1’er kez, A2.1, A2.2 ve A2.3 ders kitaplarında da 2’şer kez yer aldığı görülmektedir.

Misafirperverlik değerine bakıldığında A2.1 düzey ders kitabı hariç diğer düzey ders kitaplarında yer verildiği görülmektedir. A1.1 ve A2.3 düzey kitaplarda 2 kez, A1.2’de 3 kez, A2.2 düzey ders kitabında da 1 kez olmak üzere toplamda 8 kez yer almaktadır.

Mutluluk değerinin A1.1’de 6, A1.2’de 5, A2.1’de 8, A2.2’de 18 ve A2.3’de 2 kez olmak üzere toplam 39 defa yer verildiği görülmektedir.

Nezaket değerini A1.1 için 32, A1.2 için 15, A2.1 için 22, A2.2 için 13 ve A2.3 için 7 kez olmak üzere toplam 89 kez yer aldığını söyleyebiliriz.

Paylaşmak değerine bakıldığında bu değerinde YYC ders kitaplarının tüm seviyeleri için karşılandığını söyleyebiliriz. Bu değer A1.1 ve A2.3 seviye ders kitaplarında 7, A1.2 ve A2.2 seviyede 7, A2.1 ders kitabında da 10 kez, toplamda da 34 defa yer almaktadır.

Özgürlük değeri A1.1 ve A2.3 seviye kitaplarda 2, A2.1 ve A2.2 seviye kitaplarda 1’er kez ve A1.2 ders kitabında 3 kez yer almaktadır. Toplamda bu değer İngilizce ders kitaplarında 9 kez yer almıştır.

Sağlıklı olmak değeri A1.1 ve A2.2 düzey kitaplarında 4, A1.2’de 2, A2.1’de 3 ve A2.3’de 7 kez olmak üzere toplam 20 kez yer almaktadır.

Saygı değeri A1.2 ve A2.3 seviye ders kitaplarında 6, A1.1’de 3, A2.1’de 13, A2.2’de 7 kez, toplamda da 34 kez bu ders kitaplarında yer almaktadır.

Sevgi değerinin YYC İngilizce ders kitaplarının her düzeyinde yer aldığı görülmektedir. Bu değer toplam 94 kez YYC ders kitaplarında yer almaktadır. A1.1’de 19, A1.2’de 28, A2.1’de 14, A2.2’de 18 ve A2.3’te 15 kez yer almaktadır.

Sorumluluk değeri A1.1 ders kitabı hariç diğer YYC tüm seviyelerde temel değerler sınıflama düzeyini karşılamıştır. Buna göre A1.2’ de 6, A2.1 ve A2.2’de 3’er kez ve A2.3’te 2 kez olmak üzere toplam 14 kez yer almaktadır.

Temizlik değeri tüm seviye YYC İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır. A1.1 için 5, A1.2 ve A2.3 için 4, A2.1 ve A2.2 için 6 kez yer aldığı görülmektedir. Toplam 25 defa bu değer ders kitaplarında yer almaktadır.

Vatanseverlik değerinin tüm seviye ders kitaplarında yer aldığı görülmektedir. A1.1 ders kitabında 4, A1.2’de 6, A2.1’de 2, A2.2’de 3 ve A2.3’de 1 kez olmak üzere toplam 16 defa YYC ders kitaplarında bu değere yer verilmiştir.

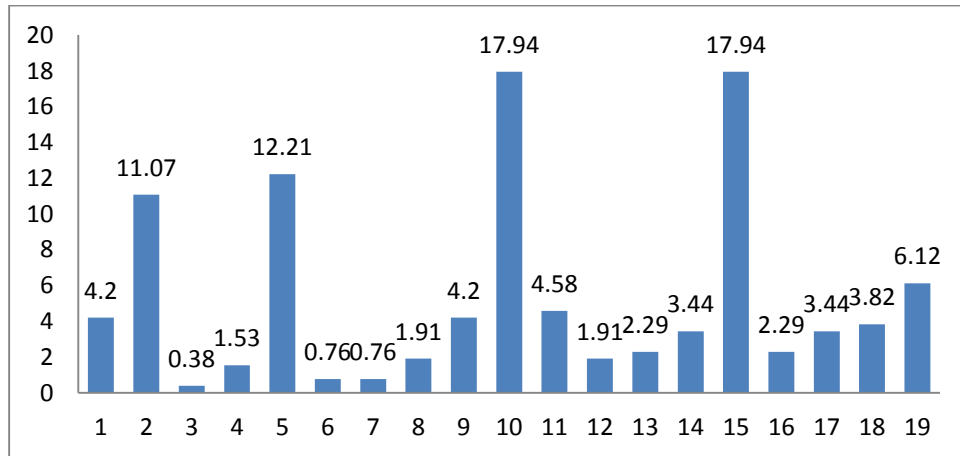
Yardımseverlik değerinin her düzey ders kitaplarında yer aldığını söyleyebiliriz. Bu değer A1.1 ders kitabında 3, A1.2 ve A2.1’de 13’er kez, A2.2’de 11 ve A2.3’de 7 olmak üzere toplam 47 kez YYC ders kitaplarında yer almaktadır.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olarak “İngilizce ders kitaplarında yer alan değerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımı nasıl değişmektedir?” sorusu idi. Bu soruyu cevaplandırabilmek için her düzey için hazırlanan ders kitapları incelenerek toplanan veriler sayısallaştırılmıştır. Sayısal veriler tablolara dönüştürülerek bu alt probleme ilişkin sorular cevaplandırılmaya çalışılmıştır. 9.sınıfta A1.1 ve A1.2 kitapları beraber, 10.sınıfta A2.1, 11.sınıfta A2.2 ve 12.sınıfta A2.3 kitaplarının kullanıldığı tespit edilmiştir.

9.sınıf İngilizce YYC A1.1 ve YYC A1.2 düzey İngilizce ders kitaplarında değerlerin dağılımı Grafik 4.1’de verilmiştir.

Grafik 4.1: 9.Sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı

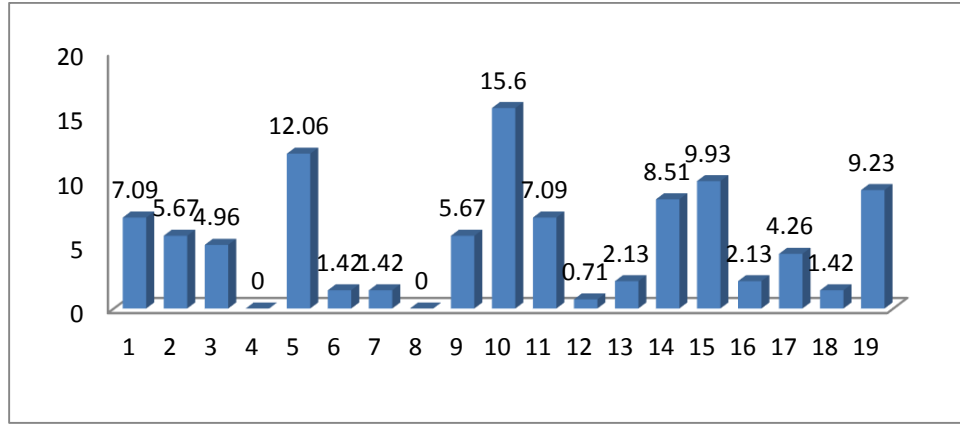
Not:1-Aile, 2-Arkadaşlık, 3-Çalışkanlık, 4-Dürüstlük, 5-Estetik, 6-Eşitlik, 7-Hoşgörü, 8-Misafirperverlik, 9-Mutluluk, 10-Nezaket, 11-Paylaşmak, 12-Özgürlük, 13-Sağlıklı olmak, 14-Saygı, 15-Sevgi, 16-Sorumluluk, 17-Temizlik, 18-Vatanseverlik, 19-Yardımseverlik

9.sınıf İngilizce dersinde okutulan A1.1 ve A1.2 düzey İngilizce ders kitaplarında en fazla nezaket (%17,94), sevgi (%17,94), estetik (%12,21) ve arkadaşlık (%11,07) değerlerinin olduğu, en az yer verilen değerler olarak da çalışkanlık (% 0,38), eşitlik (%0,76) ve hoşgörü (% 0,76) değerlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Nezaket değeri A1.1 YYC ders kitabında “ Thank you. Nice to meet you. Glad to meet you. Sorry. ” gibi ifadelerle yer almaktadır. Arkadaşlık ve sevgi değeri de “ My best friend, Rod, is making Lamington. Jason and Fare are good friends. We like animals. She loves people. I love spring because it is warm. Estetik değeri “The flowers are nice. Their eyes are beautiful. My town is small and beautiful.” gibi ifadelerle A1.1 seviye ders kitaplarında yer almaktadır. Estetik değeri “The sea and the stars are wonderful.(s. 62)” ifadesi ile YYC A1.2 düzey İngilizce ders kitabında yer almaktadır.

Çalışkanlık, eşitlik ve hoşgörü değerleri 9.sınıf ders kitaplarında en az yer alan değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışkanlık değeri YYC A1.2 İngilizce ders kitabında “The Turkish Republic must follow the changes in the world and reach the level of modern and civilised societies (s. 68)” şeklinde, eşitlik değeri “There is no individual, no family, no class, no organization above others (s. 68) ifadesi ile ve hoşgörü değeri YYC A1.1 İngilizce ders kitabında “Atatürk believes that Turkish people is like a bunch of flowers. There are a lot flowers from different colours in it. The Turkish State is indivisible with its all colours (s. 80).” ifadeleri ile ders kitaplarında yer almaktadır.

10.sınıf YYC A2.1 düzey İngilizce ders kitabında yer alan değerler Grafik 4.2 de verilmiştir.

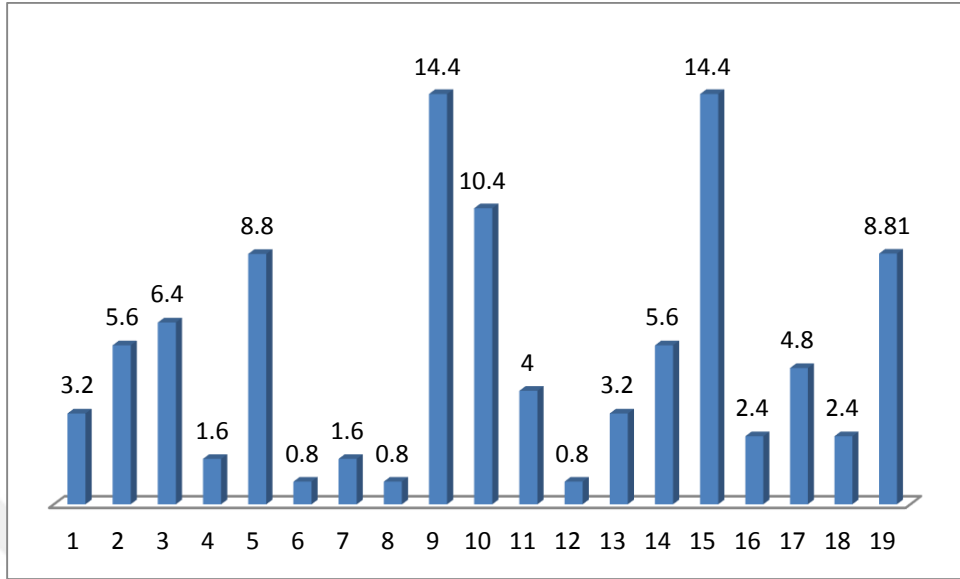
Grafik 4.2: 10.Sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı.

Not: 1-Aile, 2-Arkadaşlık, 3-Çalışkanlık, 4-Dürüstlük, 5-Estetik, 6-Eşitlik, 7-Hoşgörü, 8-Misafirperverlik, 9-Mutluluk, 10-Nezaket, 11-Paylaşmak, 12-Özgürlük, 13-Sağlıklı olmak, 14-Saygı, 15-Sevgi, 16-Sorumluluk, 17-Temizlik, 18-Vatanseverlik, 19-Yardımseverlik

10.sınıf YYC A2.1 İngilizce ders kitabında %15,6 oranı ile nezaket değeri en fazla yer alan değer olarak görülmektedir. Bu değeri %12,06 oranı ile estetik değeri izlemektedir. Özgürlük (%0,71) ve Vatanseverlik (%1,42) değerleri A2.1 YYC ders kitaplarında en az yer verilen değerler olarak tespit edilmiştir. Dürüstlük ve misafirperverlik değerleri YYC A2.1 ders kitaplarında bulunamamıştır.

Nezaket değerine “Excuse me. Sorry. Pleased to meet you.” şeklindeki ifadelerle yer verildiği görülmektedir. Estetik değeri “This is exciting! I have a Kiwi, she is cute. I am very excited and hopeful about the event.” şeklindeki ifadelerle ders kitaplarında yer almaktadır.

Özgürlük değeri “This regime can best represent the wishes of people.” ifadesi ile, vatanseverlik değeri de “He was in Samsun to start the Independence War in 1919. Then, he invites all the Turkish patriots to Ankara on 19th March, 1920.” ifadeleri ile A2.1 düzey ders kitaplarında yer almaktadır. Misafirperverlik ve dürüstlük değerlerine A2.1 düzey YYC İngilizce ders kitaplarında hiç yer verilmediği görülmektedir. A2.2 YYC İngilizce ders kitabında değerlerin dağılımı Grafik 4.3’te verilmiştir.

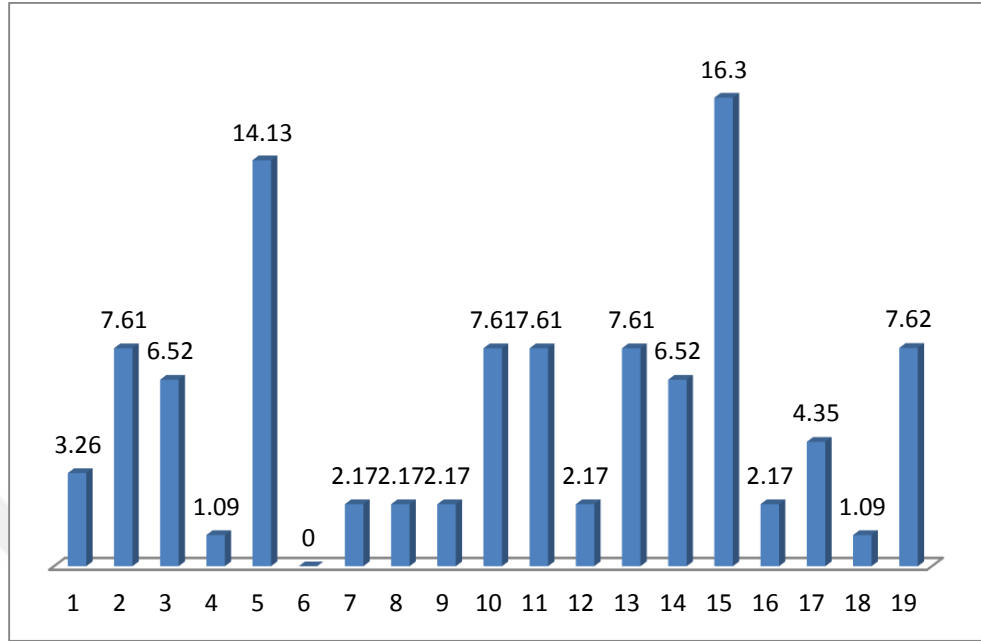
Grafik 4.3: 11.Sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı

1-Aile, 2-Arkadaşlık, 3-Çalışkanlık, 4-Dürüstlük, 5-Estetik, 6-Eşitlik, 7-Hoşgörü, 8-Misafirperverlik, 9-Mutluluk, 10-Nezaket, 11-Paylaşmak, 12-Özgürlük, 13-Sağlıklı olmak, 14-Saygı, 15-Sevgi, 16-Sorumluluk, 17-Temizlik, 18-Vatanseverlik, 19-Yardımseverlik

11.sınıf YYC A2.2 İngilizce ders kitabında en fazla mutluluk ve sevgi (%14,4) değerleri yer almaktadır. Bu değerleri %10,4 oranı ile nezaket ve %8,81 oranı ile yardımseverlik değerleri takip etmektedir. Eşitlik, misafirperverlik ve özgürlük değerleri %0,8 oranı ile bu kitapta eşit oranda yer almıştır ve en az yer alan değerler olarak tespit edilmiştir.

Mutluluk değeri “She is happy to work in the countryside because she is crazy about nature. By the way, people will live happily and comfortably with my smart inventions. ” ifadeleri ile, yardımseverlik değeri “Everybody in the family was so friendly and there was always someone ready to help me. She flies to help people in the countryside. I had to help my sister with her homework.” ifadeleri ile A2.2 düzey ders kitaplarında yer aldığı görülmektedir.

12.sınıf YYC A2.3 İngilizce ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı Grafik 4.4’de verilmiştir.

Grafik 4.4: 12.Sınıf İngilizce ders kitabında yer alan değerlerin dağılımı

Not: 1-Aile, 2-Arkadaşlık, 3-Çalışkanlık, 4-Dürüstlük, 5-Estetik, 6-Eşitlik, 7-Hoşgörü, 8-Misafirperverlik, 9-Mutluluk, 10-Nezaket, 11-Paylaşmak, 12-Özgürlük, 13-Sağlıklı olmak, 14-Saygı, 15-Sevgi, 16-Sorumluluk, 17-Temizlik, 18-Vatanseverlik, 19-Yardımseverlik

12.sınıf YYC A2.3 İngilizce ders kitabında %16,3 oranı ile sevgi değeri yer almaktadır. Bu değeri %14,13 oranı ile estetik; %7,62 oranı ile de yardımseverlik değeri takip etmektedir. Eşitlik değerine YYC A2.3 ders kitabında hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Dürüstlük ve vatanseverlik değerleri %1,09 oranları ile YYC A2.3 ders kitabında en az yer verilen değerler olarak gözükmemektedir.

Sevgi değeri “I like browsing through the music store. We enjoy talking about our day and it is usually very amusing. I will always love you.” ifadeleri ile, estetik değeri “Few places in the world could be as interesting as here. I work at a cute tiny boutique hotel as a housekeeper. The acting was amazing.” ifadeleri ile, yardımseverlik değeri “We can help you make your dream holiday come true. A particular type of voluntary organization to help people in need. I will help you with your homework.” şeklindeki ifadelerle A2.3 ders kitaplarında yer almaktadır.

Dürüstlük ve vatanseverlik değerleri de sırasıyla “She is loveable because of her chaotic life and her ability to be honest about it. This horrible scene can make the whole

humanity feel ashamed. Yet, this is the result of a legitimate defence of the motherland.” ifadeleri ile A2.3 seviye ders kitaplarında yer almaktadır.

Değerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımlarına bakıldığında 12.sınıf A2.3 ders kitabı dışında diğer seviyelerde değerlerin yer alma oranlarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir.

9.sınıf ders kitaplarında en fazla nezaket, sevgi ve estetik, en az çalışkanlık, eşitlik ve hoşgörü değerleri yer almaktadır. 10.sınıf ders kitaplarında en fazla nezaket ve estetik değerleri, en az ise özgürlük ve vatanseverlik değerlerinin yer aldığı görülmektedir. 11.sınıf düzeyinde en fazla mutluluk ve sevgi, en az da eşitlik, misafirperverlik ve özgürlük değerleri tespit edilmiştir. 12.sınıfta sevgi, estetik ve yardımseverlik değerleri en fazla yer alan değerler olarak tespit edilirken, en az ise dürüstlük ve vatanseverlik değerleri karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçlara bakarak sevgi değerinin 10.sınıf düzeyi hariç diğer sınıf düzeylerinde en fazla yer alan değer olduğu görülmektedir. Sınıf düzeylerine bakıldığında en az ve en fazla yer alan değerlerin sınıf kademelerinde farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu bakımdan sınıf düzeyleri arasında değerlerin yer alma sıklıkları açısından çeşitlilik olduğu söylenebilir.

Değer türlerinin dağılımlarına bakıldığında değerlerin ders kitaplarında yer alış şekillerinde de farklılıklar olduğu gözükmemektedir. A1.1 ders kitabında en fazla nezaket, arkadaşlık ve sevgi değerlerinin, A1.2 ders kitabında en çok sevgi, estetik ve nezaket değerlerinin, A2.1 ders kitabında en çok nezaket ve estetik, A2.2 ders kitabında en fazla mutluluk ve sevgi, A2.3 de en fazla sevgi, estetik ve yardımseverlik değerlerinin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.4. Araştırmanın Dördüncü Alt problemine Ait Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi olarak “Ortaöğretim İngilizce Yes You Can A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, A2.3 düzey ders kitaplarında yer alan değerlerin temel değerler sınıflamasını karşılama düzeyi nedir?” olarak belirlenmiştir. Bu soruyu cevaplandırabilmek için Schwartz (2012) ve Rokeach (1973) tarafından alanyazında kullanılan değerler ölçeklerinde ortak olan değerler belirlenmiştir. Bu iki listeden

belirlenen değerler ortak değerler olarak kabul edilmiş, bu değerlerin İngilizce kitaplarında yer alıp almadıkları kitaplardan elde edilen bulgular ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.22: Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarının Temel Değerler Sınıflamasını Karşılama Düzeyi

	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3
Aile düzeni	Var	Var	Var	Var	Var
Gerçek dostluk	Var	Var	Var	Var	Var
Azimli olmak	Yok	Var	Var	Var	Var
Dürüstlük	Var	Yok	Yok	Var	Var
Estetik	Var	Var	Var	Var	Var
Eşitlik	Yok	Var	Var	Var	Yok
Başarılı olmak	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Mutluluk	Var	Var	Var	Var	Var
Nezaket	Var	Var	Var	Var	Var
Sosyal kabul	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Özgürlük	Var	Var	Var	Var	Var
Yaratıcılık	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Sevgi	Var	Var	Var	Var	Var
Kendine saygı	Var	Var	Var	Var	Var
Barış	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Temizlik	Var	Var	Var	Var	Var
Sorumluluk	Yok	Var	Var	Var	Var
Cesaret	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Yardımseverlik	Var	Var	Var	Var	Var
İtaatkarlık	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Ulusal güvenlik	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Bağımsızlık	Var	Var	Yok	Yok	Var

Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarını evrensel değerler sınıflamasına göre incelediğimizde yukarıdaki tabloya bakıldığında genel olarak ders kitaplarının temel değerleri içerdiğini söyleyebiliriz. Gerçek dostluk değeri arkadaşlık değeri, azimli olmak da çalışkanlık değeri, kendine saygı, saygı değeri ile aynı değer türü olarak ele alınmıştır.

Aile, estetik, mutluluk, nezaket, özgürlük, sevgi, saygı, temizlik, gerçek dostluk (arkadaşlık) ve yardımseverlik değerlerinin her seviyede okutulan ders kitaplarında yer aldığı görülmektedir. Başarılı olmak, sosyal kabul, yaratıcılık, barış, cesaret, itaatkarlık ve ulusal güvenlik değerlerinin ise temel değerler listesinde olmasına rağmen İngilizce ders kitaplarında yer almadığı görülmektedir. Bu bakımdan bu değerlerin İngilizce ders

kitaplarında karşılanamadığı söylenebilir. Bağımsızlık değeri, özgürlük değerinin alt kategorisinde yer aldığı için bağımsızlık değerinin de YYC A2.1 düzey ders kitabı haricinde diğer seviye ders kitaplarında yer aldığı gözlenmektedir.

Temel değerler listesinde yer almayan ancak ders kitaplarında bulunan değerlerde vardır. Bunlar hoşgörü, misafirperverlik, paylaşmak ve sağlıklı olmak değerleridir.

Çalışkanlık değeri A1.1, dürüstlük A1.2 ve A2.1, eşitlik A1.1 ve A2.3, sorumluluk değeri de A1.1 düzey ders kitabı haricinde diğer tüm seviye ders kitaplarında karşılanabildiği görülmektedir.

Ortaöğretim YYC İngilizce ders kitapları temel değerler sınıflamasına göre karşılaştırıldığında sevgi, nezaket ve estetik değerlerinin kitaplarda en fazla yer alan ve karşılanma düzeyi açısından da en fazla olan değerler olduğu göze çarpmaktadır. Buna karşın, eşitlik, dürüstlük, özgürlük değerleri karşılanma düzeyi açısından en az yer alan değerler olarak belirlenmiştir. Yardımseverlik, saygı ve mutluluk değerleri karşılanma düzeyi olarak orta düzeyde karşılanmıştır denilebilir.

Sevgi değerini karşılayan, sevgi değerini ifade eden kelime ve cümlelerdir. Sevgi değeri İngilizce kitaplarında “She loves people (A1.1), I like seeing natural places and I like taking photos (A1.2), I also enjoy speaking to local people with their own language (A2.1), He really loves music and his motto is “Love what you do!” (A2.2), He loves painting portraits (A2.3) ifadeleri ile yer almaktadır.

Nezaket değeri kavramı altında yer verilen cümle ve ifadeler nezaket ifade eden cümle ve ifadelerdir. Nezaket değeri “ Hello, I am Rodrigez (A1.1), Thank you (A1.2), Nice to meet you (A2.1), Here you are (A2.2), Thank you (A2.3) şeklindeki ifadelerle İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır.

Estetik değerini ifade eden kelime ve cümleler beğeni, takdir etme ve bir şeyin güzel olduğunu ifade eden kavram ve cümlelerdir. Estetik değeri “It was a nice holiday (A1.1), She is a good mother (A1.2), She is cute (A2.1), Everywhere was fantastic! (A2.2), It’s a great place (A2.3) ifadeleri ile İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda YYC İngilizce ders kitaplarında genel olarak temel değerleri karşıladığı söylenebilir. Ancak kitap bazında bakıldığında çalışkanlık, dürüstlük, eşitlik ve sorumluluk değerlerinin elde edilen bulgular doğrultusunda kitapların tümünde yer almadığı gözükmemektedir. Başarılı olmak, sosyal kabul, yaratıcılık, barış, cesaret, itaatkarlık, ulusal güvenlik ve bağımsızlık değerleri hiçbir düzey ders kitabında yer almamaktadır. Ders kitaplarında bulunmasına rağmen temel değerler listesinde yer almayan değerlerde vardır. Bunlar hoşgörü, misafirperverlik, paylaşmak ve sağlıklı olmak değerleridir.

4.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine Ait Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi olarak “Ortaöğretim, Yes You Can A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, A2.3 düzey İngilizce ders kitaplarında yer alan değerlerin ortaöğretim değerler eğitimi hedeflerini karşılama düzeyi nedir?” olarak belirlenmiştir. Bu soruyu cevaplandırabilmek için ortaöğretim İngilizce Öğretim Programı incelenerek, programda öğrencilere kazandırılması hedeflenen ifadelerden değer eğitime yönelik olarak ifadeler belirlenmiştir. Bu ifadeler doğrultusunda 15 ayrı değer tespit edilmiştir. Bu değerler YYC İngilizce ders kitaplarının incelenmesi sonucunda kitaplarda yer alan değer ifadeleri ile karşılaştırılmış, kitapların programda öngörülen değerleri karşılama düzeyleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 4.23 : Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarının Ortaöğretim İngilizce Öğretim Programındaki Değerleri Karşılama Düzeyi

	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2	A2.3
Arkadaşlık	Var	Var	Var	Var	Var
Bilimsellik	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Cesaret	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Dayanışma	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Estetik	Var	Var	Var	Var	Var
Çalışkanlık	Yok	Var	Var	Var	Var
Başarı	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Özveri	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Nezakete	Var	Var	Var	Var	Var
Paylaşmak	Var	Var	Var	Var	Var
Rasyonellik	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Saygı	Var	Var	Var	Var	Var
Hoşgörü	Var	Var	Var	Var	Var
Sorumluluk	Yok	Var	Var	Var	Var
Yardımseverlik	Var	Var	Var	Var	Var

Ortaöğretim İngilizce öğretim programı incelenerek bulunan değerlere bakıldığında, programda yer alan ancak ders kitaplarında bulunmayan değerler olduğu görülmektedir. Bu değerlerden arkadaşlık, estetik, nezaket, paylaşmak, saygı, hoşgörü ve yardımseverlik hem programda hem de ders kitaplarının tüm seviyelerinde yer almaktadır. Çalışkanlık ve sorumluluk değerine A1.1 İngilizce ders kitabında yer verilmediği ancak diğer seviyelerde yer aldığı görülmektedir. Bilimsellik, cesaret, dayanışma, başarı, özveri, rasyonellik değerlerinin ortaöğretim İngilizce öğretim programında yer almasına rağmen ders kitaplarında bu değerlere rastlanılamamıştır. Bundan dolayı bu değerlerin ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında karşılanamadığı söylenebilir.

Bunun dışında, YYC İngilizce ders kitaplarında programın öngördüğü değerlerin dışında yer alan değerler tespit edilmiştir. Bu değerler aile, dürüstlük, eşitlik, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmak, sevgi ve temizlik değerleridir. Başarı ve cesaret değerlerinin temel değerler sınıflaması ve o.ö.İ.ö.p’de yer almasına karşın, bu değerlerin YYC İngilizce ders kitaplarında yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Estetik ve nezaket değerleri ile birlikte arkadaşlık ve yardımseverlik değerleri karşılanma düzeyi açısından en fazla yer alan değerler olarak tespit edilmiştir. Buna karşın, sorumluluk ve çalışkanlık değerleri karşılanma düzeyi olarak diğer değerlere kıyasla daha az yer aldığı söylenebilir.

Estetik değeri “The sea and the stars are wonderful (A1.1), This carnival is fantastic (A1.2), I think this hotel is fantastic (A2.1), They are so cute (A2.2), Few places in the world could be as interesting as here (A2.3) şeklinde YYC İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır. Nezaket değeri “ Hello (A1.1), Thank you (A1.2), Nice to meet you (A2.1), Here you are (A2.2), Thank you (A2.3) şeklindeki ifadelerle İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır.

Yardımseverlik değeri yardıma muhtaç olan kişilere yardım etme, insanlara karşı yardımsever olma kavramları ve ifadeleri ile ders kitaplarında yer almaktadır. Yardımseverlik değeri “I am visiting old people with my parents on Sunday. First, we are buying story books in the morning and then, we are reading the old people stories. (A1.1), I’d like to help children in Africa. Because they are weak and helpless (A1.2),

I'll make people happy. (A2.2), I'm going to help street animals (A2.1)" şeklindeki ifadelerle YYC İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır.

Sorumluluk değeri " Please remember to bring your trainers on Monday and Wednesday (A1.2), Sorry, I can't go anywhere because I have to look after my little brother (A2.2), I always wake up early, read the papers and go to work. I'm never late (A2.1), I do my homework before my guitar practice (A2.3)" verilen ifadelerle YYC İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır.

Çalışkanlık değeri de "The Turkish Republic must follow the changes in the world and reach the level of modern and civilised societies (A1.2), I want to be a lawyer and work in my town. So, I am going to study hard (A2.1), He spent a lot of time working in the garage workshop of a neighbor (A2.2), My students want to understand globe English and watch TV serials in English (A2.3)." şeklinde verilen ifadelerle YYC İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır.

Yapılan inceleme sonucunda öğretim programının öngördüğü değerlerden bir kısmının yer aldığı görülürken, bir kısmının yer almadığı tespit edilmiştir. Bunun dışında ders kitabında olan ancak programda belirtilmemiş değerlere de rastlanılmıştır. Bu açıdan ders kitabı ile programın öngördüğü değerler arasında kısmen de olsa farklılıklar gözlenmektedir.

4.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi olarak " Ortaöğretim İngilizce Ders kitaplarında yer alan değerler değer öğretim yöntemlerinden hangisiyle daha çok ilişkilidir" idi. Yapılan inceleme sonucunda kitaplarda yer alan değerlerin değer aktarım yöntemlerinden "Telkin yoluna öğretim" ya da diğer bir ifadeyle "Değerlerin doğrudan öğretimi" yaklaşımına uygun olarak verildiği tespit edilmiştir. Bu tespiti doğrulamak için aşağıda, kitaplarda yer alan değer ifadeleri verilmiştir.

Sevgi değerine ilişkin olarak "I like my friends, too, we like animals (A1.1), I also enjoy speaking to local people with their own language (A2.1), I'm an animal freak and I love being in the nature (A2.2), I like giving presents(A1.1)" verilen ifadelerin

arkadaş sevgisi, hayvan sevgisi ve doğa sevgisini, insanlara hediye vermeyi vurgulayan ifadeler olduğu gözükmeştir. Bu ifadelerle sevgi değeri doğrudan verilmeye çalışılmıştır denilebilir.

Benzer şekilde saygı değeri “I want to sit at the back with friends. I am sure I have lots of things to learn from you, my dear teacher (A1.2). Pick this up from the ground! A flag is the symbol of a nation’s independence. You should respect even your enemy’s flag (A2.3). When the old cherokee began to talk, everybody sitting round the fire wasn’t talking any more but listening to him silently (A2.3).” ifadeleri öğretmene saygı göstermeyi, başka bir ulusun bayrağına saygı göstermeyi, büyük bir insan konuşurken onu dinlemeyi vurgulamaktadır. Bu ifadelerle saygı değerinin doğrudan verilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Çalışkanlık değeri de “The Turkish Republic must follow the changes in the world and reach the level of modern and civilised societies (A1.2), I want to be a lawyer and work in my town. So, I am going to study hard (A2.1), He spent a lot of time working in the garage workshop of a neighbor (A2.2), My students want to understand globe English and watch TV serials in English (A2.3).” şeklinde verilen ifadelerle YYC İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır. Verilen cümlelerde Türk Milleti’nin modern toplumların seviyesine ulaşabilmesi için değişimleri takip etmesi gerektiğine, bir kişinin avukat olabilmek için çok çalışması gerektiğine gibi ifadelerle rastlanmaktadır. Bu ifadelerin çalışkan olmayı vurguladığı ve telkin ettiği söylenebilir.

Yardımseverlik değeri “I am visiting old people with my parents on Sunday. First, we are buying story books in the morning and then, we are reading the old people stories. (A1.1), I’d like to help children in Africa. Because they are weak and helpless (A1.2), I’ll make people happy. (A2.2), I’m going to help street animals (A2.1)” şeklindeki ifadelerle YYC İngilizce ders kitaplarında yer almaktadır. Verilen ifadelerde yaşlılara ziyaret, Afrika’daki yardıma muhtaç çocuklara yardım etmek, insanları mutlu etmek ve sokak hayvanlarına yardım etmek ifadeleri ile bu türden değerlerin öğrencilere telkin edilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Kitapların incelenmesi yoluyla elde edilen bu bulgular, Ersoy ve Şahin’in (2012) Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler etkinliklerini inceledikleri çalışmada

değerler eğitiminde ağırlıklı olarak ders kitaplarında telkin yöntemine yer verildiği sonucuna ulaşması bakımından bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu bakımdan ders kitaplarında değerler eğitimi ele alınırken telkin yönteminin daha baskın olduğu söylenebilir.

V.BÖLÜM

5. Sonuçlar ve Öneriler

Bu araştırma, ortaöğretim İngilizce öğretim programına göre hazırlanan İngilizce ders kitaplarında yer alan değerleri belirlemeye yönelik olarak yapılmıştır.

Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında yer alan değerlerin incelendiği bu çalışmadaki amaç, ortaöğretim kurumları için hazırlanan ders kitaplarında temel değerlerin ne ölçüde yansıtıldığını, bulunan değerlerin sıklık ve yüzdelerini belirlemek ve bulunan değerlerin temel değerler sınıflaması ile ortaöğretim İngilizce öğretim programındaki değerleri karşılayıp karşılamadığını belirlemektir. Amacımıza ulaşabilmek için MEB yayınlarının hazırladığı Yes You Can A1.1, A1.2, A2.1, A2.2, A2.3 seviyelerinde toplam 5 adet ders kitabı incelenmiştir. Ders kitaplarında yer alan dil öğretimindeki temel becerilere göre hazırlanan metinler, metin öncesi ve sonrası alıştırmalar, gramer sonrası alıştırmalar, alıştırmalardaki kelime, sözcük grubu, cümle ve paragraflar ile görseller değerleri iletmesi açısından incelenmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda ders kitaplarının gerek metinler aracılığı ile gerekse de içerdiği görseller aracılığı ile değerleri vurgulamaya çalıştığı görülmektedir.

5.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın birinci problemi kapsamında YYC İngilizce ders kitapları içerdikleri değerler bakımından incelenmiştir. İnceleme sonucunda ortaöğretim İngilizce Yes You Can kitaplarında sevgi, paylaşmak, arkadaşlık, mutluluk, nezaket, yardımseverlik, temizlik, saygı, estetik, hoşgörü, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk, aile, misafirperverlik, vatanseverlik, sağlıklı olmak, eşitlik, özgürlük olmak üzere toplam 19 farklı değer türüne yer verildiği tespit edilmiştir. İncelenen YYC A1.1 kitabında 131, YYC A1.2 kitabında 131, YYC A2.1 kitabında 141, YYC A2.2 kitabında

125, YYC A2.3 kitabında 92 olmak üzere toplam 621 değer ifade eden cümle ya da ifade bulunmuştur.

5.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Sonuçlar

Bu alt problem kapsamında incelenen ders kitaplarından çıkarılan değer ifadelerinin frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. İnceleme sonucunda, ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında yer alan değerlerin oranları şu şekilde belirlenmiştir: Aile değeri %4,52, arkadaşlık %8,23, çalışkanlık %3,55, dürüstlük %0,81, estetik %11,73, eşitlik %0,81, hoşgörü %1,29, misafirperverlik %1,29, mutluluk %6,29, nezaket 14,35, paylaşmak %5,48, özgürlük %1,48, sağlıklı olmak 3,23, saygı %5,32, sevgi %15,16, sorumluluk %2,26, temizlik 4,03, vatanseverlik 2,58, yardımseverlik 7,59. Bu sonuçlara bakarak İngilizce kitaplarında sevgi %15,16, estetik %11,73, nezaket 14,35, yardımseverlik %7,59 en fazla yer alan değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşitlik %0,81, hoşgörü %1,29, misafirperverlik %1,29, dürüstlük %0,81, özgürlük %1,48 değerleri de kitaplarda en az yer alan değerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi “İngilizce ders kitaplarında yer alandegerlerin sınıf düzeylerine göre dağılımı nasıl değişmektedir” idi. Yapılan inceleme sonucunda 9.sınıf ders kitaplarında en fazla nezaket, sevgi ve estetik, en az çalışkanlık, eşitlik ve hoşgörü değerleri yer almaktadır. 10.sınıf ders kitaplarında en fazla nezaket ve estetik değerleri, en az ise özgürlük ve vatanseverlik değerlerinin yer aldığı görülmektedir. 11.sınıf düzeyinde en fazla mutluluk ve sevgi, en az da eşitlik, misafirperverlik ve özgürlük değerleri tespit edilmiştir. 12.sınıfta sevgi, estetik ve yardımseverlik değerleri en fazla yer alan değerler olarak tespit edilirken, en az ise dürüstlük ve vatanseverlik değerleri karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçlara bakarak sevgi değerinin 10.sınıf düzeyi hariç diğer sınıf düzeylerinde en fazla yer alan değer olduğu görülmektedir. Sınıf düzeylerine bakıldığında en az ve en fazla yer alan değerlerin sınıf kademelerinde farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu bakımdan sınıf düzeyleri arasında değerlerin yer alma sıklıkları ve çeşitlilikleri açısından farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.4. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine Yönelik Sonuçlar

Yapılan inceleme sonucunda ders kitaplarının temel değerleri büyük ölçüde karşıladığını söyleyebiliriz. Aile, estetik, mutluluk, nezaket, özgürlük, sevgi, saygı, temizlik, gerçek dostluk (arkadaşlık) ve yardımseverlik değerlerinin her seviyede okutulan ders kitaplarında yer aldığı görülmektedir. Başarılı olmak, sosyal kabul, yaratıcılık, barış, cesaret, itaatkarlık ve ulusal güvenlik değerlerinin ise temel değerler listesinde olmasına rağmen İngilizce ders kitaplarında yer almadığı görülmektedir. Bu bakımdan bu değerlerin İngilizce ders kitaplarında karşılanamadığı söylenebilir. Bağımsızlık değeri, özgürlük değerinin alt kategorisinde yer aldığından bu değer YYC A2.1 düzey ders kitabı hariç diğer seviye ders kitaplarında karşılandığı tespit edilmiştir.

Temel değerler listesinde yer almayan ancak ders kitaplarında bulunan değerlerde vardır. Bunlar hoşgörü, misafirperverlik, paylaşmak ve sağlıklı olmak değerleridir.

5.5. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine Yönelik Sonuçlar

Bu problem kapsamında ö.ö.İ.ö.p incelenerek, programın öngördüğü değerler belirlenmiş, bu değerlerin ders kitaplarında yer alıp almadığına bakılmıştır. İnceleme sonucunda bilimsellik, cesaret, dayanışma, başarı, özveri, rasyonellik değerlerinin ortaöğretim İngilizce öğretim programında yer almasına rağmen ders kitaplarında bu değerlere rastlanılamamıştır. Bundan dolayı bu değerlerin ortaöğretim İngilizce ders kitaplarında karşılanamadığı söylenebilir. Bunun dışında, YYC İngilizce ders kitaplarında programın öngördüğü değerlerin dışında yer alan değerler tespit edilmiştir. Bu değerler aile, dürüstlük, eşitlik, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmak, sevgi ve temizlik değerleridir. Başarı ve cesaret değerlerinin temel değerler sınıflaması ve ö.ö.İ.ö.p'de yer almasına karşın, bu değerlerin YYC İngilizce ders kitaplarında yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5.6. Araştırmanın Altıncı Alt Problemine Yönelik Sonuçlar

Araştırmanın altıncı alt problemi kapsamında ders kitaplarında değerler eğitiminin hangi değer eğitimi yaklaşımı ile verildiği araştırılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda YYC İngilizce ders kitaplarında değerler aktarılırken telkin yöntemine yani değerlerin doğrudan aktarıldığı görülmektedir. Bu ifadelerin insan, doğa ve arkadaş sevgisini, yaşlılara ve muhtaçlara yardım etmeyi, kendinden büyüklere saygı duymayı, başarılı olabilmek için çok çalışmayı vurguladığı görülmektedir.

Bu çalışmada temel değerler olarak belirlenen değerler alan yazında kabul görmüş sınıflamalardan hareketle ortaya çıkarılmıştır. Değerler muğlak ve göreceli kavramlardır. Her toplumun, her kültürün benimsediği belli başlı değerler bulunmaktadır. Bu değerlerden kimi bazı toplumlarda ortak olarak kabul edilebilirken, kimi değerlerde farklı şekillerde ele alınmaktadır. Bu bakımdan temel değerlerden söz ederken bu kavramın kesin hatlarla çizilemeyeceğini bir kez daha vurgulamakta fayda olacağı düşünülmektedir.

5.7. Öneriler

Araştırmanın bulgularının ve bu bulgular doğrultusunda elde edilen sonuçlarının, hem eğitim durumları açısından, hem de gelecekteki araştırmalar açısından önerilerde bulunmak için sağlam bir zemin oluşturduğu söylenebilir. Bu bakımdan önemli olduğu düşünülen önerilerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

5.7.1. Eğitim durumlarına ilişkin öneriler

- 1) Konu ve içerik seçimi yapılırken temel insani değerlerin de İngilizce dersi aracılığıyla iletilebileceğinden kullanılacak olan ders kitaplarının bu değerleri ileticek şekilde hazırlanmasına dikkat edilmelidir.
- 2) Öğretmenlerin, değer öğretimine ilişkin bilgilendirilmesi için hizmet içi eğitim kurslarının düzenlenmesi sağlanabilir. Bu eğitimlerde, değer eğitiminde kullanılabilecek yöntem ve tekniklerle ilgili uygulamalara da yer verilebilir.
- 3) Ders kitapları dürüstlük, eşitlik, hoşgörü, misafirperverlik değerlerini içermesi bakımından zenginleştirilmelidir.

- 4) Değerler eğitimi sadece sınıfta işlenen derslerde ve ders kitaplarında kalmamalıdır. Öğretmenlerin tutum ve davranışları ile öğrencilere değerleri aşılayabilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- 5) İngilizce eğitiminin değerler eğitimi ile birlikte verildiği dersler aracılığıyla İngilizce dersine yönelik ilgi, tutum ve başarı gibi değişkenler incelenebilir.
- 6) İngilizce dili öğreticilerinin sınıflarında kullandıkları materyallerde daha dikkatli olacakları düşünülmektedir.
- 7) İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilere kazandırılması amaçlanan temel değerler saptanmalı ve bunların hangi hedefler içinde kazandırılacağı belirlenmelidir.
- 8) Temel değerlerin dağılımında ders kitapları ve program arasındaki denge iyi kurulmalıdır.
- 9) Ders kitabı hazırlayıcıları programlarda öngörülen değerleri dikkate alarak ders kitaplarını hazırlamaları gerektiği düşünülmektedir. Programda yer alan değerlerin ders kitaplarında da yer alması gerekmektedir.
- 10) Ders kitaplarında farklı değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilebilir.

5.7.2. Gelecekte yapılabilecek araştırmalara ilişkin öneriler

- 1) Araştırmada sadece MEB yayınlarının hazırlamış olduğu Türkçe yazarlar tarafından yazılmış İngilizce ders kitapları incelenmiştir. Değerler eğitimi doğrultusunda yurt dışında yabancı yazarlar tarafından hazırlanmış İngilizce kitaplarında incelenebilir.
- 2) Araştırmada sadece ders kitapları incelenmiştir, daha genel bir yargıya varabilmek için serideki öğretmen kitabı, öğrenci çalışma kitabı incelenebilir.
- 3) Yabancı yazarlar ve Türk yazarlar tarafından yazılmış İngilizce ders kitapları değerleri iletmesi bakımından karşılaştırılabilir.
- 4) Benzer bir çalışma değerler eğitiminin verildiği Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslere ait kitaplar ile birlikte ele alınarak karşılaştırmalar yapılabilir.
- 5) Ders kitaplarının değerler eğitimi açısından yeterliliği konusunda öğretmen görüşlerine başvurulabilir.

- 6) Yabancı dil dersleri aracılığıyla değerler eğitimini içeren konular ve aktiviteler ile değerlerin aktarımını sağlayan dersler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akkiprik, G. B. (2007). *Genel lise öğretmenlerine göre karakter eğitimi yoluyla öğrencilere kazandırılacak değerler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aksan, D. (1987). *Her Yönüyle Dil*. TDK Yayınları: Ankara.
- Alan, Y.(2012). *Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve serbest okuma metinlerinin dini ve ahlaki değerler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Allport, G. W., Vernon, E., Linzey, G. (1960). *A Study of Values*. Boston: Houghton Mifflin.
- Anugrahwati, Y. , Agustien, H. (2015). The Integration of Second Core Competence (KI 2) of Curriculum 2013 in English Classes. *ELT Forum* 4 (1), 1-8.
- Altan, M. ,Z. (2011). Çoklu Zeka Kuramı ve Değerler Eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*. Vol. 1 (4), 53-57
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Arıkan, A. (2008). Topics of Reading Passages in ELT Coursebooks: What do our Students Really Read? *The Reading Matrix*, 8 (2), 1-16
- Arthur, J. (2008). *Traditional Approaches to Character Education in Britain and America: Handbook of Moral and Character Education*. London: Routledge.
- Arweck, E. and Nesbitt, E. (2003). Values education: The development and classroom use of an educational programme. *British Educational Research Journal*, 30(2), 245-260.

- Aydın, M.(2003). Gençliğin Değer Algıları: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 121-144.
- Aydın, M.Z. ve Akyol Gürler, Ş.(2013). *Okulda Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Aytaç, K., (1980). *Avrupa Eğitim Tarihi*. Ankara Üniversitesi Yayını: Ankara
- Balcılar E. (1997). *Tarih Öğretiminde Başkaları ve Türkiye'deki Uygulamaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bardi, A. ve Schwartz, S. H. (2003). Values and Behaviour: Strength and Structure of Relations. *Personality Social Psychology Bulletin*. 29(10), 1207-1220.
- Beatty, E. S. , Kahle L. R., Homer, P. ve Misra S. (1985). Alternative Measurement Approaches to Consumer Values: The List of Values and the Rokeach Value Survey. *Journal Of Psychology & Marketing*. 2, 181-200.
- Belet, Ş. D. ve Deveci, H. (2008). Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi. VII. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, 2-4.
- Berkowitz, M. V. (2002). The Science of Character Education. William Damon (Ed.), *Bringing in a New Era in Character Education*.(pp. 43-65) Stanford: Hoover Institution Pres.
- Berkowitz, M. W., & Bier, M. C. (2007). What works in character education. *Journal of Research in Character Education*, 5, (29).
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikoloji'de Yöntem ve Pratik Çalışmalar*.İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Brown, H. D. (2000): *Principles of Language Learning and Teaching (4th Edition)*, Longman. Pearson Education Ltd., London, UK.
- Bulut, M., Orhan, S. (2012). Türkçe-Edebiyat Ders Kitaplarının Dil ve Kültür Aktarımındaki Rolü ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 297-311.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B.(2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Court, D. ve Rosental, E. (2007). Values embodied in children's literature used in early childhood education in Israeli state schools. *Early Childhood Education Journal* 34 (6), 407-414.
- Cunningsworth, A. (1995): *Choosing Your Coursebook*, Heinemann ELT, Oxford.
- Cüceloğlu, D.(1997). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağlayan, A. (2005). *Ahlak Pusulası Ahlak ve Değerler Eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Çakmak, A. (2013). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Adalet Değerinin Öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çelikipazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6. 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 6(2), 413-424.
- Çengelci T. (2010). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması*.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Demircan, T. (2010). *Ortaöğretim Dokuzuncu Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Temel Değerlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, Ö. (2004). *Eğitimde Programa Geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık
- Demirel, Ö., Kiroğlu, K.(2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2009). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dikeçligil, B.(1994). Kültür Kavramının Analiz veya Sosyo-Kültürel Gerçekliğin Yapısı Üzerine Bir İnceleme. K. Alver ve N. Doğan (Eds). *Kültür Sosyolojisi* (133-150). Ankara: Hece Yayınları.
- Dilmaç, B. ve H. H. Bircan (2015). *Değerler ve Değerler Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

- Dirican, R. (2013). *3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Yayımlanan Resimli Hikaye Kitaplarının Bazı Temel Değerler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, İ. (2004). *Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları İnsan Haklarının Kültürel Temelleri*. Ankara: Pagem A Yayıncılık.
- Doğan, B. (2007). *Örgüt Kültürü*. İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6–8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Doğanay, A. (2011). Değerler Eğitimi. Cemil Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. Ankara: PegemA Yayıncılık, 256–286.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Nobel.
- Elo, S. Ve Kyngas, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107.115.
- Erdem, A.Rıza (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4).
- Ercan, İ. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Ulusal ve Evrensel Değerler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1998). *Gelişim, öğrenme, öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ergün, M. (2006). Eğitimin Felsefi Temelleri. Özcan Demirel ve Zeki Kaya (Eds.), *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ersoy, F. ve Şahin, T. (2012). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1535-1558.
- Evin, İ. ve Kafadar, O.(2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293-302.

- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir.* (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Futo, H.(2011). Textbooks and stereotypes. *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 3(2), 265-278.
- Gibson, E. ve Schwartz S. H. (1998). Value priorities and gender. *Social Psychology Quarterly*, 61(1), 49-67.
- Gilness, J. (2003). How to integrate character education into the curriculum. *Phi Delta Kappan*, 85(3), 243-245.
- Gömlüksiz, M.N. (2007). Lise öğrencilerinin toplumsal değerlere ilişkin tutumları: Elazığ ili örneği. *Okul ve değerler içinde* (ss. 727-633). Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi. ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişim.* Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E.(2000). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar.* İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güzel, D. (2013). *3. Sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Halstead J & Taylor M (eds) (1996). *Values In Education And Education In Values.* London: Falmer Press. Harper and Row.
- Hapsari, P.(2013). Character Education Values In Reading Section of E-English Textbook For Senior High School Students Grade XI. *English Language Teaching Forum 2 (1)* 1-6.
- Hökelekli, H., (2011). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi.* İstanbul: Timaş Yayınları.
- İnal, B. (2006). Coursebook Selection Process and Some of the Most Important Criteria to be Taken into Consideration in Foreign Language Teaching. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Journal of Arts and Sciences*, Sayı: 5, Mayıs 2006, (s. 19–29).
- İşcan, C.D. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği.* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981): Çocuğun Değeri: Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kuşdil M. Ersin (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45). (59–76)
- Kale, N. (2007). Nasıl bir değerler eğitimi? *Eğitim ve değerler içinde* (ss. 313-322). Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kale, N. (2009). *Felsefiyat*. Pegema Yayıncılık: Ankara.
- Kaliyeva, A.(2015). *Türkçe ve İngilizce Kitaplarında Değerler Eğitimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karagöz, B.(2009). *Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla İli Örneği)*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Karatay, H. (2011). Transfer of Values in the Turkish and Western Children’s Literary Works: Character Education in Turkey. *Educational Research and Reviews*. Vol. 6 (6), 472-480
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2012). Yerel-Evrensel İkileminde İlköğretim Dkab ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* (Değerler Eğitimi Özel Sayısı). 12(2), 1573-1591.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler programlarında değerler eğitimi:Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*.Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, A., Seven, S. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara:Pegem A Yayıncılık.
- Kılıçkaya, F.(2004). Guidelines to evaluate cultural content in textbooks. 20.04.2017 tarihinde <http://itesli.org/Techniques/Kilickaya-CulturalContent/> adresinden alınmıştır.
- Kırmızı, F. S. (2014). Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 12 (27), 217-259.

- Kızılcelik, S. ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Atila Kitabevi
- Koç ,K (2007).*İlköğretim 7. Sınıfta Okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değere İlişkin Tutumlar Üzerinde Öğretim Sisteminin Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Koç, M. (2013). *8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değere Bakımından İncelenmesi. (1981 ve 2006 Türkçe Öğretim Programlarına Göre Hazırlanan Ders Kitapları)* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Köknel, Ö.(2007). *Çatışan Değerelerimiz*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kramsch, C. (1991): *Culture in Language Learning: Aview from the States*. In K. De Bot, R. B. Ginsberg and C. Kramsch (Ed.), *Foreign Language Research in Cross-cultural Perspective*, John Benjamins, Amsterdam.
- Kuçuradi, İ. (1998). *İnsan ve Değere*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal Bilgiler Dersi'nde Değere Eğitimi: Nitel Bir Araştırma. *International Journal of Social Science*, 6 (3) , 361-388.
- Külünkoğlu, T. (2010). *İlköğretim birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletteğere değere açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Litz, D. R. A. (2000). Textbook Evalution and ELT Management: A South Korean Case Study. *Asian EFL Journal, The EFL Professional's Written Forum*. 26 Kasım 2016 tarihinde [http://www.asian-efljournal.com/litz_thesis_sitesinden alınmıştır](http://www.asian-efljournal.com/litz_thesis_sitesinden_alınmıştır).
- Lyons, S. (2003). *An exploration of generational values in life and at work*. Unpublished doctoral dissertation, Carleton University, Canada.
- MEB, (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB.(2011). *Ortaöğretim İngilizce Dersi (9,10,11,12. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Mehmedoğlu, Y. (2006). Evrenselleşebilirlik ve Ahlak. Y. Mehmedoğlu ve A.U. Mehmedoğlu (Ed.). *Küreselleşme, Ahlak ve Değere İçinde* (s. 155-168). İstanbul Litera Yayıncılık.

- Meighan, R. (1981). *A Sociology of Learning*. Eastbourne: Holt, Reinhart and Winston.
- Munera, J. A., Gracia, L. A., & Lo'pez, M. T. (2008). Teaching foreign language implementing human values. 26 Kasım 2016 tarihinde <http://repositorio.utp.edu.co/dspace/bitstream/11059/1937/1/428013A681.pdf> sitesinden alınmıştır.
- Naylor, D. T. ve Diem, R. (1987). *Elementary and Middle School Social Studies*. New York: Random House.
- Ndura, E. (2004). ESL and cultural bias: An analysis of elementary through high school textbooks in the western United States of America. *Language, Culture and Curriculum*, 17(2), 143–153.
- Özbay, M. (2003). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Özbay, M. (2002). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi. *Türk Dili*.1(1), 602, 112-120.
- Özdemir, V. & Ulaş, F. (2007). Mersin Merkez- İlçe Anadolu Liselerinde Görev Yapan İngilizce Öğretmenlerinin Ders Kitaplarına Yaklaşımları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(2), 216–226. Mersin.
- Özel, A. (2015). *İlkokul 4.Sınıf öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerler İle İlgili Algılarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Özensel, E. (2003). “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer”. *Değerler Eğitimi Dergisi*. İstanbul: EDAM. C. 1; 3 (217–239).
- Özgüven, İ.(2000). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özlem, D. (1998). Doğa Bilimleri ve Sosyal Bilimler Ayırımının Dünyü ve Bugünü Üzerine. *Toplum ve Bilim*, 76, 7-40.
- Öztürk, C. (2007). Küreselleşme ve Bilgi Çağında Sosyal Bilgiler Öğretimi. *İlköğretimde Alan Öğretimi*. 1(1), 101-142.
- Pinkely, D. (2012). Values, character, and the curriculum. 31 Aralık 2016 tarihinde <http://www.pearsonlongmancom/primaryplace.pdf> sitesinden alınmıştır.

- Prismarani, D. , Sukmaantara, P. ve Wijaputra, B. (2014). An Analysis of Listening Materials Based On The National Character Building For The Seventh Year Students of Junior High School. *Artikel Ilmiah Mahasiswa* , 2014.
- Reboul, O. (1995). *Değerlerimiz evrensel midir?* (Çev. Hüseyin İzgar). Eğitim Yönetimi. Yıl: 1, Güz. Sayı: 3 (363–374).
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: Free Press.
- Rose, A. (2012). An Analysis of The Values Incorporated In The English Samachir Kalvi Textbook At The Secondary Level. *International Multidisciplinary e-Journal* 1(3) , 69-75
- Samur, Ö. A. (2011). *Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: Düşük ve yüksek “okul yaşam kalitesi”ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Emprical Tests in 20 Countries. *Advances in Experimental Social Psychology*. 25, 1-65.
- Schwartz, S. H. (1996). Values Priorities and Behavior: Applying a Theory of Integrated Values Systems. *Psychology of Value*. 8(1),1-24.
- Schwartz, S. H. (2012). An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 11.
- Seyyar, A. (2007). *İnsan ve Toplum Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Sezer, Ö. (2005). *İlköğretim 1. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Shabaan, K.(2005). A proposed framework for incorporating moral education into the ESL/EFL classroom. *Language, Culture and Curriculum*, 18(2), 201-217.

- Shin, J. (2011). Presentation of local and international culture in current international English-language teaching textbooks. *Language, Culture and Curriculum*, 24(3), 253-268.
- Silah, M. (2000). *Sosyal Psikoloji*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Slater, F. (2002). Citizenship Education Through Secondary Geography: Values and Values Education in the Geography Curriculum in Relation to Concepts of Citizenship. *Active Citizenship, Sustainable Development and Cultural Diversity*. University of London Institute of Education.
- Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki edebî metinlerin temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şen, Ü. (2007). *Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.1(5), 763-779.
- Şirin, A. (1983). Gençlerin Değerler Sıralaması Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şişman, M.(2002). *Örgütler ve Kültürler*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Tandlichova, E. (1995). *EFL Coursebook in Learner-Centered Learning and Teaching*. Comenius University, Bratislava, Slovakia.
- Tarshis, D., (2008), Measuring What's Hidden How College Physics Courses Implicitly Influence Student Beliefs. Unpublished Doctoral Dissertation. Colorado University.USA
- Tepe, H. (2009). Değer ve Anlam: Değerler Anlamlar Mıdır? *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi* 7, 1-10
- Tillman, D. (2014). *Yaşayan Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. (Çev. Vedat Aktepe) Konya: Eğitim Yayınları.
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1791-1798.

- Tozlu, N. (2006). Felsefe ve Eğitim. Adem Solak (Ed.), *Felsefe ve Eğitim*. Ankara: Mikro Basım Yayım Dağıtım.
- Tulumcu, F. ve Tulumcu, F. (2015). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Programlarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 535-560.
- Türk Dil Kurumu. (2016). *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim: 06.06.2016, <http://www.tdk.gov.tr>
- Uçar, S. (2009). *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Üstüner, M. (2005). *Eğitimin Felsefi Temelleri*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Veugeliers, W. & Vedder P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching: Theory and practice*, 9(4), 377-389.
- Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi*. (2.Basım). Ankara: Akçağ Kitabevi.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yıldırım A. ve Şimşek H. (2011). *Nitel Araştırma Yöntemi*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yüksel, S. (2005). Kohlberg ve ahlak eğitiminde örtük program: Yeni ilköğretim programında yer alan ahlaki değerleri kazandırma için bir açılım. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 329-338.
- Welton, D. A. & Mallan, J. T.(1999). *Children and their world*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Zakaria, M. ve Liang, K. (2013). Character Building In ESL Materials: Values and Malaysian English Curriculum. *Jurnal Teknologi* 65(2) 39-45.
- Zeece, P. D. (2009). Using current literature selections to nurture the development of kindness in young children. *Early Childhood Education*, 36, 447-452.
- Zeller, E. (2001). *Grek Felsefesi Tarihi*. (Çev.Ahmet Aydoğan). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Zeylan, U., S. (2007). *Eğitimin Değeri ve Gençlik*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

1. GENEL

Adı Soyadı: Veli Başaranol

Doğum Tarihi ve Yeri: 16.11.1985/ Gerede-Bolu

Yabancı Dil: İngilizce

Yazışma Adresi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yeniçağa Yaşar Çelik Meslek
Yüksekokulu / Yeniçağa-Bolu

E-mail: velibasaranol@ibu.edu.tr

basaranol20@hotmail.com

2.EĞİTİM

Lise: Bolu Atatürk Lisesi, 2001-2004

Lisans: Abant İzzet Baysal Üniversitesi- İngilizce Öğretmenliği Bölümü, 2005-2009

Yüksek Lisans: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı,
Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı, 2013-2017

3. İŞ DENEYİMİ

Özel Bolu English Yabancı Dil Kursu, İngilizce Öğretmeni, 2009-2011

M.E.B Siirt Endüstri Meslek Lisesi, İngilizce Öğretmeni, 2011-2013

A.İ.B.Ü Yeniçağa Yaşar Çelik Meslek Yüksekokulu, İngilizce Okutmanı, 2013-Halen